

A szakképzés Magyarországon **- ELSŐ TERVEZET**

Tematikus Áttekintés

2007

E tematikus áttekintés egy, a szakképzés témakörét tárgyaló jelentés-sorozat része, melyet az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ ([Cedefop](http://www.cedefop.europa.eu)) által létrehozott hálózat, a ReferNet tagjai készítik minden EU tagállamban (valamint Norvégiában és Izlandon). Az Oktatásfejlesztési Observatory által koordinált ReferNet Magyarország hálózatról további információ a következő internetcímen található: <http://www.refernet.hu>.

Kérjük, a jelentés olvasásakor vegye figyelembe, hogy a ReferNet jelentések szigorú útmutató kérdései alapján készülnek és elsősorban egy, a http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/ internetcímen elérhető online adatbázisban történő használatra készülnek. Az olvasó ezért a jelentés szövegében ismétlésekkel találkozhat.

TARTALOMJEGYZÉK

01 - ÁLTALÁNOS POLITIKAI KÖRNYEZET – A TUDÁSTÁRSADALOM KERETE	1
0101 - Politikai és társadalmi-kulturális/gazdasági környezet.....	1
0102 - Népesség és demográfia.....	1
0103 - Gazdaság és munkaerő-piaci mutatók.....	2
0104 - A népesség iskolai végzettsége.....	2
02 – A SZAKPOLITIKA ALAKULÁSA – CÉLOK, KERETEK, MECHANIZMUSOK, PRIORITÁSOK	3
0201 – Célok és prioritások.....	3
03 – INTÉZMÉNYI KERETEK – A TANULÁSI LEHETŐSÉGEK BIZTOSÍTÁSA	6
0301 – A szakképzés jogszabályi környezete.....	6
0302 – Intézményi keretek: szakmai alapképzés.....	7
0303 – Intézményi keretek: szakmai továbbképzés.....	11
04 – SZAKMAI ALAPKÉPZÉS	11
0401 - A szakmai alapképzés rendszerének háttere és az oktatási-képzési rendszer ábrája.....	11
0402 – Szakmai alapképzés alsó-középfokú szinten.....	13
0403 – Szakmai alapképzés a felső-középfokú oktatásban (az iskolai [<i>school-based</i>] és a „váltakozó” [<i>alternance</i>] képzés).....	13
0404 - Tanulószerződéses (<i>apprenticeship</i>) képzés.....	18
0405 - Egyéb ifjúsági programok és alternatív képzési formák.....	20
0406 - Szakképzés középfok utáni (nem felsőfokú) szinten.....	21
0407 - Szakképzés harmadfokú szinten.....	22
05 – SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS FELNŐTTEK SZÁMÁRA	25
0501 – Háttér-információ a szakmai továbbképzésről.....	25
0502 – Állam által biztosított szakmai továbbképzés mindenki számára.....	27
0503 – A munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek képzése.....	31
0504 – A gazdálkodó szervezetek és/vagy társadalmi partnerek által kezdeményezett szakmai továbbképzés.....	34
0505 – SZT egyéni kezdeményezésben.....	37
06 - A SZAKKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS GYAKORLATI OKTATÓK KÉPZÉSE	37
0601 – A szakképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai.....	37
0602 - A szakmai alapképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai.....	38
0603 - A szakmai továbbképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai.....	41
07 - KÉSZSÉG ÉS KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS ÉS INNOVATÍV PEDAGÓGIA	42
0701 - A készség-szükségletek előrejelzésének mechanizmusai.....	42
0702 - A képzési utak közti átjárás és új oktatási társulások.....	43
0703 - A tantervek megújítása.....	44
08 - A TANULÁS AKKUMULÁLÁSA, TRANSZFERE ÉS ÉRVÉNYESÍTÉSE	45
0801 - A formális tanulás akkumulálása, elismertetése és érvényesítése.....	45
0802 – A nem-formális és informális tanulás akkumulálása, elismertetése és érvényesítése.....	47
0803 – Az EU-s együttműködés hatása.....	49
0804 – Az EU-s mobilitás elősegítése.....	50
09 - A TANULÁST, PÁLYAVÁLASZTÁST ÉS FOGLALKOZTATÁST SEGÍTŐ TÁJÉKOZTATÓ ÉS TANÁCSADÓ SZOLGÁLTATÁSOK	50
0901 - Stratégia és biztosítás.....	50
0902 - Célcsoportok és módszerek.....	52
0903 - Tanácsadó alkalmazottak.....	54
10 - FINANSZÍROZÁS: BERUHÁZÁS AZ EMBERI ERŐFORRÁSBA	55
1001 - A képzés finanszírozására vonatkozó háttér-információk.....	55
1002 - A szakmai alapképzés finanszírozása.....	57
1003 - A szakmai továbbképzés és a felnőttképzés finanszírozása.....	59
1004 - A munkanélküliek és egyéb, a munkaerő-piacról kiszorult csoportok számára kínált képzések finanszírozása.....	61

1005 - Kilátások és kérdések: a finanszírozástól az emberi erőforrásba való beruházásig.....	62
11 - EURÓPAI ÉS NEMZETKÖZI DIMENZIÓK, AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS FELÉ	63
1101 - Az EU szintű politikai prioritásokkal, programokkal és kezdeményezésekkel kapcsolatos nemzeti stratégiák	63
1102 - Az oktatás és képzés europaizálódásának/nemzetköziesedésének hatása.....	63
SZERZŐK, FORRÁSOK ÉS SZAKIRODALOM	65
I. Szerzők	65
II. Források, referenciák és weblapok	65
1. fejezet	65
2. fejezet	66
3. fejezet	67
4. fejezet	68
5. fejezet	69
6. fejezet	70
7. fejezet	72
8. fejezet	73
9. fejezet	74
10. fejezet.....	74
11. fejezet.....	75

MELLÉKLETEK:

1. sz. melléklet: A magyarországi oktatási rendszer ábrája
2. sz. melléklet: A szakmai alapképzésben folyó gyakorlati képzések statisztikája
3. sz. melléklet: A mindenki számára elérhető államilag biztosított szakmai továbbképzésben (SZT) való részvétel mutatói
4. sz. melléklet: A munkanélküliek és a munkaerőpiacról való kiszorulás által fenyegetettek számára szóló képzések részvételi mutatói
5. sz. melléklet: 0601. táblázat
6. sz. melléklet: 0602. táblázat
7. sz. melléklet: 0603. táblázat
8. sz. melléklet: A munkaügyi szervezet által támogatott szolgáltatást nyújtó szakemberek képesítési követelményei a 30/2000. (IX.15.) GM rendelet értelmében
9. sz. melléklet: Rövidítések jegyzéke

01 - ÁLTALÁNOS POLITIKAI KÖRNYEZET – A TUDÁSTÁRSADALOM KERETE

0101 - POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI-KULTURÁLIS/GAZDASÁGI KÖRNYEZET

Magyarország államformája 1989 óta parlamentáris köztársaság. Legfőbb törvényhozó szerve az Országgyűlés, amelynek 386 képviselőjét az állampolgárok választják 4 évre. Az Országgyűlés választja meg a köztársasági elnököt, az állam reprezentatív vezetőjét, valamint a miniszterelnököt, aki a végrehajtó hatalmat gyakorló kormány feje.

A közigazgatást a helyi közösségek életének szervezését, így az oktatás-képzés területét illetően széleskörű jogokkal és feladatokkal rendelkező területi helyi önkormányzatok nagy száma, illetve a középszintű struktúrák hiánya vagy gyengesége jellemzi. A középszintű közigazgatás tradicionális egységei a 19 megye és a főváros, Budapest. 1999 óta hét tervezési-statisztikai és fejlesztési célokat szolgáló NUTS-II szintű régiót hoztak létre az EU követelményeinek megfelelően. Az egyes régiókon belül összesen 168 statisztikai kistérséget, a települések között létező funkcionális kapcsolatrendszerek összessége alapján behatárolható területfejlesztési-statisztikai egységet alakítottak ki.

A régiók legfőbb döntéshozó szervei a regionális fejlesztési tanácsok. Regionális szinten jelenleg decentralizált intézmények jószerivel nincsenek és dekoncentrált szervezetekre is kevés példa akad. Mindazonáltal a szakképzés területén az utóbbi típushoz tartozó regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k) egyre fontosabb szerepet töltenek be, és 2007. január 1-től a munkanélküliek és egyéb célcsoportok képzését támogató megyei munkaügyi központokat regionális munkaügyi központok váltották fel (lásd a 0302 fejezetet).

0102 - NÉPESÉG ÉS DEMOGRÁFIA

Magyarország területe 93 030 km², népessége 2007. január 1-én 10 066 158 fő volt (2008. január 1-én 10 045 000). Az állampolgárok túlnyomó többsége magyar nemzetiségű és anyanyelvű. A cigány népesség létszáma 600 000 fő körüli, ami a teljes népesség körülbelül 6%-a, becslések alapján ma minden hatodik-hetedik újszülött roma. A többi nemzetiséghez (német, horvát, szlovák, román, stb.) tartozók a lakosság maximum 2%-át teszik ki.

Magyarország népessége az európai tendenciákhoz hasonlóan öregszik, illetve az alacsony születésszám és a viszonylag magas halálozási arány következtében 1981 óta csökken. Ennek következményeként csökken és az elkövetkező évtizedben is csökkeni fog az iskoláskorú korcsoportok létszáma, míg az aktív népességben nő az 50 éven felüliek aránya. Ez az általában véve alacsony presztizsű szakképzésben tanulók számának további csökkenését, illetve a szakmai továbbképzés és az élethosszig tartó tanulás iránti igények növekedését vetíti előre.

A népesség természetes fogyását az 1990-es évek elejétől részben ellentételezi a migrációs nyereség, bár nemzetközi összehasonlításban alacsony (és - különösen Románia uniós csatlakozása óta - csökken) a bevándorlók abszolút száma és aránya, akiknek döntő többsége jól képzett, magyar anyanyelvű, a szomszédos országokból érkező állampolgár. A fejlődő országokból való beáramlás egyelőre csekély mértékű. Másrészt a szakképzett – mind a diplomás, mind a szakmunkás – munkaerő elvándorlása Nyugat-Európába a pangó gazdasági helyzetben gyorsulóban van.

1. táblázat: Demográfiai tendenciák korcsoport szerint 2007-ben, alapváltozat 2025-ig

	2007	2010	2020	2025
TELJES NÉPESÉG	10 066 158	10 016 709	9 839 679	9 743 137

0-24 ÉVES	2 815 630	2 726 172	2 479 672	2 432 901
25-59 ÉVES	5 080 061	5 031 350	4 747 975	4 662 594
60 ÉVESNÉL IDŐSEBB	2 170 467	2 259 187	2 612 032	2 647 642

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

0103 - GAZDASÁG ÉS MUNKAERŐ-PIACI MUTATÓK

A magyar gazdaság kicsi és nyitott. A mezőgazdaságban és iparban folyamatosan csökken, a szolgáltatásokban nő foglalkoztatottak aránya: 2007-ben e számok rendre: 4,66%, 32,63% és 62,71% voltak. A vállalkozások túlnyomó többsége mikro-vállalkozás (95,1%), a kis- vagy középvállalkozások aránya 4,1%, illetve 0,7%, melyek együttesen az alkalmazottak 65%-át foglalkoztatták, a bruttó hozzáadott érték felét állították elő, és az exportértékesítés 36%-át adták 2004-ben.

A gazdasági fejlődés jelentős gátját jelenti az egyes ágazatokban, szakmákban és régiókban jelentkező tartós szakmunkáshiány, illetve a humán erőforrás nem megfelelő minősége, miközben a munkavállalók szakmai továbbképzésben való részvétele alacsony és erősen függ a vállalatmérettől.

A magyar munkaerőpiac nemzetközi összehasonlításban legfontosabb jellemzője az alacsony foglalkoztatási ráta, különösen az alacsony képzettségűek, a hátrányos helyzetűek, a nők és az idősek körében. 2007-ben a foglalkoztatottság 57,3%-os volt a 15-64 éves korosztályban, 64,0% a férfiak és 50,9% a nők körében. A munkanélküliség nőtt az elmúlt években, a munkanélküliségi ráta 2007-ben 7,4% volt a teljes 15-64 éves népesség körében, 7,2% a férfiak, 7,7% a nők esetében, és 21% a 15-24 éves korosztályban. Magas az inaktív aránya, bár az elmúlt években a kormányzati intézkedéseknek köszönhetően enyhén nőtt az aktivitás, részben az álláskereső számának növekedése miatt. Magyarországon a munkaerő-piaci helyzet szorosan összefügg az egyén iskolai végzettségével, és rendkívül magas az iskolázottság kereseti hozama is.

A gazdaság és munkaerőpiac további fontos jellemzői a jelentős regionális és településtípus szerinti egyenlőtlenségek és az alacsony ágazati és földrajzi mobilitás is.

2007-ben az oktatásra fordított állami költségek a bruttó hazai termék 4,84%-t tették ki (ebből 1,05% volt a felső-középfokú oktatás, 0,96% a felsőoktatás részesedése). A teljes költségvetés 10,37%-t költötték az oktatásra 2006-ban.

0104 – A NÉPESÉG ISKOLAI VÉGZETTSÉGE

A magyar népesség képzettségi színvonala javult az elmúlt másfél évtizedben. Jelenleg a legfeljebb ISCED 2 szintű képesítéssel, illetve felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya alacsonyabb, míg a felső-középfokú és középfok-utáni szintű képesítésekkel rendelkezőké az EU átlagnál magasabb (lásd 1. számú táblázatot). Ugyanakkor a középfok-utáni és felsőfokú tanulmányok megkezdésének előfeltételét jelentő középiskolai érettségivel (ISCED 3A) csak a 25-64 éves népesség 48,5%-a rendelkezik.

1. táblázat: A 25-64 éves népesség legmagasabb iskolai végzettsége, 2007							
	ALAPFOK ELŐTTI, ALAPFOKÚ ÉS ALSÓ-KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS (ISCED 0-2 SZINTEK)			FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ ÉS KÖZÉPFOK-UTÁNI OKTATÁS (ISCED 3-4 SZINTEK)		FELSŐFOKÚ OKTATÁS (ISCED 5-6 SZINTEK)	
	ÖSSZESEN (1000)	ÖSSZESEN (1000)	%	ÖSSZESEN (1000)	%	ÖSSZESEN (1000)	%
EU-27	268116	77859	29	125857	47	62688	23

Magyarország	5553	1155	21	3396	61	1002	18
---------------------	------	------	----	------	----	------	----

Forrás: Eurostat; EU Munkaerő-felmérés; Lekérdezés ideje: 2008.05.27.

Jelenleg a tanulók döntő hányada (körülbelül 95%a) 16 éves korára, a tankötelezettségi kor végéig elvégzi az általános iskola 8 osztályát (ISCED 2A). Az 1990-es években jelentős középiskolai expanzió ment végbe, melynek mozgatórugója elsősorban az érettségit adó iskolatípusok iránti növekvő társadalmi igény és e középiskoláknak a tanulólétszám szinten tartásában való érdekeltsége volt. A felsőfokú képzettséggel rendelkezők száma a felsőoktatás még nagyobb mértékű expanziójával párhuzamosan folyamatosan növekszik, de ennek ellenére az aktív korú népességben belüli arányuk még mindig alacsonyabb, mint a legtöbb tagállamban.

A iskolából korán kimaradók aránya az EU átlagnál alacsonyabb (lásd a 2. számú táblázatot). A fent említett okok mellett ezt részben magyarázhatja az első szakma ingyenes megszerzésének lehetősége nappali tagozaton a közoktatásban 23 éves korig (valamint 1999-2005 között a 2. szakmáé is), illetve (2003-tól 2006-ig) egy normatív finanszírozású felnőttképzési programban. Ugyanakkor fontos oknak tekinthető az oktatási-képzési rendszert jellemző puha kimenet is, melynek köszönhetően viszonylag könnyen lehet középfokú szakmai és általános képesítésekhez jutni. Mindazonáltal a lemorzsolódók magas száma súlyos problémát jelent egyes hátrányos helyzetű csoportok és intézmény-típusok esetében, különösen a szakiskolákban (ISCED 2/3C).

3. táblázat: Iskolából korán kimaradók: A 18-24 éves, legfeljebb alsó-középfokú végzettséggel rendelkező és nem továbbtanuló népesség aránya (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	17.1	16.6	15.9	15.5	15.2	14.8
EU-25	16.6	16.1	15.4	15.1	15	14.5
Magyarország	12,2	11,8 ^(b)	12,6	12,3	12,4	10.9

Az adatok forrása: Eurostat; EU Munkaerő-felmérés; Lekérdezés ideje: 2008. május 28.

(b) Törés a sorozatban. 2003-ban egy módszertani változás történt az adatgyűjtésben a mintavételt illetően. 2002-ig a Munkaerőpiaci felmérés (MF) mintavétele az 1990. évi népszámlálás 12.775 számlálókörzetéből (SZK) állt. 2003 januárjától 2004 júniusáig az MF mintája két részből állt. Az egyik rész továbbra is az 1990-es SZK-kat használta, míg a másik rész mintavétele a 2001. évi népszámlálás címjegyzéke alapján történt. 2004 júniusától az összes mintavételi cím a 2001. évi népszámlálás regisztere alapján történik.

Rövid leírás: Az iskolából kimaradók azon 18-24 éves fiatalokat jelentik, akikre teljesül a következő két feltétel: legmagasabb iskolai végzettségük ISCED 0, 1, 2 vagy rövid 3c szintű és a válaszadók úgy nyilatkoztak, hogy a felmérést megelőző négy hétben nem vettek részt oktatásban és képzésben (számláló). A nevező az azonos korcsoportot tartalmazza, leszámítva a „legmagasabb iskolai végzettség” és „oktatásban és képzésben való részvétel” kérdésekre adott nem válaszokat. Mind a számlálók, mind a nevezők az EU Munkaerő-felméréséből erednek.

02 – A SZAKPOLITIKA ALAKULÁSA – CÉLOK, KERETEK, MECHANIZMUSOK, PRIORITÁSOK

0201 – CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK

A – Magyarországon a közoktatás, a felsőoktatás vagy a felnőttképzés keretében folytatható – szakképzést érintő jelenlegi szakpolitikai célokat az elmúlt években elfogadott ágazati stratégiákban és *Az egész életen át tartó tanulás stratégiájában*, valamint a Strukturális Alapok támogatásának felhasználását a 2004-2006-os, illetve a

2007-2013-as időszakokban irányító *Nemzeti Fejlesztési Terv*, illetve *Új Magyarország Fejlesztés Terv* releváns operatív programjaiban határozták meg.

Az alacsony foglalkoztatási ráta emelése, illetve a munkaerőpiaci integráció képzés által történő elősegítése különösen a hátrányos helyzetű csoportok esetében a dokumentumok mindegyikében fontos célként jelenik meg. A jelenlegi szakképzés-politikai prioritások által kezelni próbált legfontosabb kihívások közé tartozik továbbá:

- a szakképzés vonzerejének hanyatlása a középfokú és felsőfokú oktatás expanziója, valamint annak következtében, hogy a munkaerőpiac a felsőfokú végzettséget a szakképesítéseknél sokkal jobban honorálja, melynek következményeként nő a gyengébb felkészültségű és kevésbé motivált tanulók száma, magas a lemorzsolódás és a fiatal felnőttek között a szakképzetlenség aránya;
- a szakképzés és a munkaerőpiac igényei közti eltérés mind mennyiségi, mind minőségi értelemben;
- a képzés minőségi problémái, nem megfelelő gyakorlati képzés;
- elaprózott szakképzési intézményrendszer, mely minőségi és hatékonysági problémákat okoz;
- az információs/statisztikai rendszerek alkalmatlansága a tervezés és a döntéshozatal segítségére;
- alacsony részvételi arány a szakmai továbbképzésben és az életen át tartó tanulásban.

A *Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2005-2013* végrehajtásáról szóló 1057/2005. (V. 31.) kormányhatározatban meghatározott reformintézkedések az alábbi célokat szolgálják:

1. Minőségi szakképzés biztosítása mindenki számára: a szakképzés felhasználók igényeinek megfelelő alakítása, a szakképzéshez való hozzáférés javítása, korszerű tananyagok létrehozása, valamint a tanárok és oktatók képzésének megújítása által;
2. Hatékonyabb szakképzés-irányítási és finanszírozási rendszer kialakítása: a felhasználók érdekérvényesítő lehetőségének javítása, a források hatékonyabb felhasználása és a kapacitások kihasználásának javítása, valamint a szakképzés intézményi rendszerének fejlesztése által; valamint
3. A szakképzés információs és statisztikai rendszerének továbbfejlesztése.

E szakpolitikai dokumentumokban meghatározott célok jogszabálmódosítások, adminisztratív reformok, pénzügyi ösztönzők bevezetése, illetve fejlesztési programok útján valósítandók meg.

A szakképzés tartalmának és rendszerének megújítását jelenleg elsősorban:

- a hazai forrásokból finanszírozott Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP), valamint
- a 2004-2006-os, illetve 2007-2013-as időszakokban az EU Strukturális Alapok által támogatott Humánerőforrás-fejlesztési (HEF), illetve Társadalmi Megújulás (TÁM) Operatív Programok (OP) támogatják.

Szakiskolai Fejlesztési Program

Az (eredetileg a 2003-2006-os időszakra tervezett, majd a 2006-2011 közötti időszakra kiterjesztett) Program a szakiskolai képzés korszerűsítését, a lemorzsolódás csökkentését, a szakiskolákból kikerülő felkészültségének, munkaerő-piaci értékének növelését és a szakiskolák presztízsének javítását tűzte ki célul. 90 szakiskola vett részt az SZFP I.-ben, mely az alábbi 4 általános komponensből és 4 tematikus projektből állt:

- (A) Közismereti és szakmai alapozó komponens
- (B) Szakképzés-módszertani komponens
- (C) Hátrányos helyzetűek reintegrációs komponens
- (D1) Önfelkészítő iskolai és (D2) Minőségfejlesztési komponens

A tematikus projektek a következők voltak: Idegen nyelv projekt (angol és német), Szakiskolai mérés-értékelés projekt, Szakiskolai pályaaorientáció projekt és Informatika a szakiskolában projekt. Az A, B és C komponensek mindegyikének részét képezte:

- tartalomfejlesztés: amely kiterjed a tantervekre, tananyagokra, tanári háttéranyagokra, a tanulást segítő dokumentumokra (tanulási útmutató, példatár, szótár, stb.) egyaránt;
- humánerőforrás fejlesztés: a tanárok, gyakorlati oktatók, az iskolák vezetőinek továbbképzése, tanulmányútjai, képzési támogatása;
- eszközfejlesztés: a képzéshez szükséges tárgyi feltételek megteremtése, illetve korszerűsítése, azaz az eszközbeszerzés.

70 új iskola vesz részt az SZFP II.-ben, mely – az első fázis eredményeire és fejlesztéseire építve – a következőket célozza:

- a hátrányos helyzetűek reintegrációja a 9.évfolyamon;
- a közismereti oktatás és szakmai alapozás megújítása a 9-10. évfolyamokon;
- módszertani fejlesztés a szakképzési évfolyamokon; és
- szakiskolai mérés-értékelés, önfelkészítés és minőségfejlesztés az összes évfolyamon.

A Humánerőforrás-fejlesztési és a Társadalmi Megújulás Operatív Programok

Mindkét operatív program a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, valamint a szociális és egészségügyi szolgáltatások területén megvalósítandó fejlesztéseket foglal magába.

A HEFOP intézkedései az alábbi 4 prioritás mentén valósultak meg:

- aktív munkaerő-piaci politikák támogatása;
- a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra való belépés segítésével;
- az egész életen át tartó tanulás támogatása és az alkalmazkodóképesség javítása; valamint
- az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése.

Az elmúlt évek egyik legnagyobb hatású projektje a HEFOP 3.2.1. intézkedésének keretében valósult meg, mely az államilag elismert szakképesítéseket tartalmazó Országos Képzési Jegyzék (OKJ) megújítását célozza, a magyar foglalkoztatási szerkezet és munkakörök széleskörű elemzése alapján. A program fő céljai az oktatás-képzés és a gazdaság kapcsolatainak megerősítése és az életen át tartó tanulás elősegítése volt az OKJ és a szakképzés kimeneti követelményeinek a munkaerőpiac igényeihez való igazítása és egy moduláris, a szakmai és egyéb (módszer, társas és személyes) kompetenciák fejlesztését szolgáló (lásd a 0703 fejezetet) képesítési rendszer bevezetése által. Az 1/2006. (II.17.) OM rendeletben kiadott új OKJ a szakképesítések számát 804-ről 416-ra csökkentette, és egy olyan szakképzési rendszert vezetett be, melynek résztvevői képzési modulok egy előre meghatározott csoportjának elvégzésével teljes szakképesítést szerezhetnek az iskolarendszeren belül vagy kívül, és amely részsképzések és ráépülő képesítések meghatározásával is elősegíti az életen át tartó tanulást.

Az új OKJ szerinti szakképzés 2006 szeptemberében kezdődött meg 13 szakmában az újonnan létrehozott térségi integrált szakképző központok (TISZK) keretében működő iskolákban, a többi OKJ-s szakképesítés tekintetében azok kimeneti követelményeinek 2008-ig történő kiadását követően indul. A 16 TISZK létrehozását 2005-ben, melyek a szakmai gyakorlati képzés és vizsgáztatás modern, rugalmas és teljes mértékben kihasznált központjaiként, illetve a részüket alkotó 6-8 iskola képzési kínálatát és működését harmonizáló és koordináló intézményként szolgálnának, a HEFOP 3.2.2. és 4.1.1. intézkedései támogatták.

További – az új szabályozásnak (lásd a 0302 fejezetet) megfelelő - TISZK-ek létrehozását jelenleg a TÁMOP támogatja, melynek prioritásai a következők:

- a foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése;
- az alkalmazkodóképesség javítása;
- minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek; illetve
- az emberi erőforrások fejlesztése a minőségi képzés, a kutatás és innováció területén.

A TÁMOP többek között a központi programok és szakképzési tantervek az új, modularizált, kompetencia-fejlesztő OKJ-hoz történő adaptálását, egy pályakövetési rendszer kialakítását, a minőségbiztosítás javítását, illetve egy nemzeti pályaaorientációs rendszer létrehozását támogatja.

További információt a jelenlegi szakpolitikai prioritásokról és intézkedésekről a magyarországi *Nemzeti szakképzés-politikai jelentés a ReferNet számára 2008* című jelentésben olvashat.

03 – INTÉZMÉNYI KERETEK – A TANULÁSI LEHETŐSÉGEK BIZTOSÍTÁSA

0301 – A SZAKKÉPZÉS JOGSZABÁLYI KÖRNYEZETE

A szakképzés folytatását –a felsőoktatás felsőfokú végzettséget adó programjai és az ún. hatósági jellegű képzések kivételével - a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* szabályozza. Rendelkezései egyaránt vonatkoznak a szakmai alap- és továbbképzésre, függetlenül attól, hogy a képzés iskolarendszeren belül vagy azon kívül (azaz a közoktatás/felsőoktatás vagy a felnőttképzés keretében) valósul meg. E törvény határozza meg:

- a szakképzés intézményeit;
- az összes, bármely szinten megszerezhető, államilag elismert szakképesítést felsoroló - miniszteri rendeletekben kiadott - Országos Képzési Jegyzék (OKJ) tartalmi követelményeit;
- a szakképzés irányítási rendszerét az érintett minisztériumok, állami hatóságok, intézmények és tanácsadó testületek feladatainak meghatározásával együtt;
- az OKJ-s szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek tartalmi követelményeit és a szakmai vizsga általános szabályait;
- az iskolarendszerű szakképzést (szakmai elméleti és gyakorlati képzést, tanulószervezéseket, oktatási szünetet és tanulói juttatásokat) érintő sajátos szabályozást; valamint
- a szakképzés finanszírozását.

A közoktatási, illetve felsőoktatási rendszeren belül szakképzést folytató intézmények működését, irányítási rendszerét és finanszírozását a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény*, illetve a *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXIX. törvény* szabályozza. A formális iskolarendszeren kívüli felnőttképzés folytatásának szabályairól – beleértve a

felnőttképzés fogalmának, irányítási és intézményi rendszerének, tartalmi követelményeinek (intézményi és programakkreditáció, felnőttképzési szerződés tartalma, stb.), valamint az állami támogatások meghatározását - *a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* rendelkezik.

A szakképzést érintő további két legfontosabb törvény:

- *a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény*, mely e hozzájárulás fizetésének és elszámolásának feltételeit, illetve a Munkaerő-piaci Alap fejlesztési célokat szolgáló képzési alaprésze forrásainak (lásd a 1001 fejezetet) elosztását szabályozza, valamint
- *a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény*, mely a munkanélküliek és egyéb célcsoportok képzésének támogatását szabályozza.

A kollektív szerződések nem játszanak jelentős szerepet sem a szakmai alap-, sem a szakmai továbbképzésben. Magyarországon a kollektív tárgyalások meghatározó színtere a vállalati szint, de még ezek a vállalati szintű szerződések is inkább csak általános rendelkezéseket és keretszabályokat tartalmaznak a képzések támogatását illetően, a részleteket az egyedi „tanulmányi szerződésekre” hagyva, melyeken keresztül a Munka Törvénykönyve (1992. évi XXII. törvény) értelmében a munkáltató támogathatja munkavállalói képzését.

0302 – INTÉZMÉNYI KERETEK: SZAKMAI ALAPKÉPZÉS

A magyarországi szakképzés irányítási rendszere meglehetősen összetett az alábbi okoknak köszönhetően:

- mind a szakmai alap-, mind a szakmai továbbképzés folytatható iskolarendszeren belül és kívül is, de a felnőttképzés keretében kínált szakképzés irányítására vonatkozó szabályok különböznek az iskolarendszerű szakképzésre vonatkozóktól;
- iskolarendszerű szakképzés folyhat közoktatási és felsőoktatási intézményekben is, melyeknek irányítási szerkezete eltérő;
- a közoktatás irányítási rendszere erősen decentralizált;
- az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő államilag elismert szakképesítések kimeneti követelményeinek meghatározása több minisztérium kompetenciája.

Bár szakmai alapképzés elsősorban a formális iskolarendszerben, a közoktatásban vagy felsőfoktatásban folyik, a felnőttek első OKJ-s szakképesítésüket megszerezhetik a felnőttképzésben is. Ezért e fejezet az oktatás három különböző alszektorában – a közoktatásban, felsőoktatásban és felnőttképzésben - folytatható szakmai alap- és továbbképzést egyaránt magába foglaló szakképzés irányítási rendszerét mutatja be.

Az Európai Unió szerepe

Az EU szakpolitikai kezdeményezései és direktívái jelentős hatást gyakorolnak a nemzeti szakpolitika alakulására, amint az megnyilvánul például az elmúlt évek oktatási stratégiáinak prioritásaiban. Az EU Strukturális Alapok támogatásának 2004 óta történő felhasználásához kapcsolódó tervezési, lebonyolítási és monitoring feladatok új ügynökségek létrehozásához vezettek, és hozzájárulnak a stratégiai szakpolitikai tervezés, valamint a társadalmi partnerekkel történő, illetve az érintett minisztériumok közötti együttműködés fejlesztéséhez.

A központi kormányzat szerepe

A szakképzés és felnőttképzés ágazati irányítását 2006-ban egyesítették, amikor a szakképzés a foglalkoztatáspolitikáért és felnőttképzésért felelős szociális és munkaügyi

miniszter (SZMM) ellenőrzése alá került. A (szakképzés és felnőttképzés két korábban önálló intézményének jogutódjaként 2007. január 1-től létező) Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI) az SZMM fejlesztési, koordinációs, kutatási, információszolgáltatási és tanácsadási feladatainak ellátását segíti, beleértve a szakmai vizsgák, illetve az akkreditált felnőttképzési intézmények és programok nyilvántartásának vezetését.

Az SZMM felelős a szakképzés tartalmi szabályozásáért, azonban erre vonatkozó rendeleteit a közoktatás és felsőoktatás ágazati irányítását ellátó oktatási és kulturális miniszter (OKM) egyetértésével adja ki. Az OKM az iskolarendszerű szakképzés folytatásának szabályozásáért felelős, azonban e tárgyú rendeleteit az SZMM egyetértésével kell kiadnia. Az Oktatási Hivatal (OH) és regionális irodái a közoktatási és felsőoktatási rendszer működtetésével kapcsolatos hatósági feladatokat látnak el, beleértve az érettségi vizsga és országos mérések szervezését, minőségbiztosítással kapcsolatos feladatok ellátását, illetve külföldi képesítések elismerését.

A többi miniszter a szakképzés tartalmát illetően rendelkezik jogosítványokkal: a szakképesítésért felelős miniszter felelős az ágazatába tartozó OKJ-s szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek meghatározásáért, illetve központi tanterveinek kidolgozásáért.

A regionális/helyi önkormányzat szerepe

A megyei (és fővárosi) önkormányzatok feladata azon közoktatási szolgáltatások, így a felső-középfokú szintű szakképzés biztosítása, melyek nem tartoznak a települési helyi önkormányzatok számára kötelezően előírt feladatok közé (bár természetesen azok is fenntarthatnak – és nagyszámban fenn is tartanak – szakképző iskolákat), valamint a közoktatás középtávú tervezési és koordinációs feladatainak ellátása. Az általános fenntartói kötelezettségeken túl az iskolafenntartó helyi (azaz megyei vagy települési) önkormányzatnak minőségirányítási programot kell kidolgoznia, mely meghatározza az általa fenntartott iskolákat érintő elvárásait, illetve azok szakmai, törvényességi és pénzügyi ellenőrzésének rendjét. Egy 2007-es törvénymódosítás értelmében az iskolafenntartó helyi önkormányzatok szakképzés-szervezési társulást hozhatnak létre annak érdekében, hogy a szakképzés folytatását a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (lásd lent) a szakképzés fejlesztésének összehangolásával összefüggésben hozott döntéseivel összhangba hozzák. E társulások válnak ezután jogosulttá és kötelezetté a megyei önkormányzat feladatellátási kötelezettségének átvételére a helyi szakképzés folytatását illetően.

A felnőttképzés vonatkozásában a képzőket és képzési programokat regisztráltatni kell az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) regionális munkaügyi központjainál, melyek feladata azok törvényes működésének ellenőrzése a későbbiekben.

A társadalmi partnerek szerepe

A társadalmi partnerek a szakképzést érintő döntéshozó és politika-formáló folyamatokban különféle, jogszabály által létrehozott tanácsadó testületeken keresztül vesznek részt. A legjelentősebb országos szintű testületek:

- az Országos Érdekegyeztető Tanács (OÉT), mely a szakképzés stratégiai kérdéseinek érdekegyeztető fórumául szolgál; és
- a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács (NSZFT), a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter tanácsadó testülete, mely részt vesz az OKJ fejlesztésében, illetve a Munkaerő-piaci Alap (MPA) képzési alaprészből elérhető fejlesztési források elosztásában;

A szintén országos szinten működő Felnőttképzési Akkreditáló Testület (FAT) az intézmény- és program-akkreditációval, valamint minőségbiztosítással kapcsolatos feladatokat lát el a felnőttképzés területén. A szakképzés kimeneti követelményeinek fejlesztésében a társadalmi partnerek a 2002 és 2006 között működő 21 szakmacsoportos OKJ-s bizottságon keresztül is részt vettek, melyeket 2008-ban egyetlen, nem ágazati szerveződésű OKJ-s bizottság vált fel.

Regionális szinten az Oktatási Hivatal által működtetett hét regionális fejlesztési és képzési bizottság (RFKB) egyre fontosabb szerepet játszik a szakképzés irányításában. Egy 2007-es törvénymódosítás értelmében jelentősen kibővült a bizottságok hatásköre: a szakképzés regionális stratégiáinak kidolgozása, a fejlesztési források pályáztatása és a hiányszakképesítések regionális listáinak összeállítása mellett 2008-tól az RFKB-k döntenek a regionális szakképzésfejlesztés céljairól és az MPA képzési alappréz decentralizált keretéből nyújtandó fejlesztési támogatásokról, a szakképzés regionális szükségleteiről és a szakképzési irányokról és beiskolázási arányokról, valamint javaslatot tesznek a fejlesztési támogatás elosztására, illetve a régió számára felhasználható fejlesztési forrás nagyságára. A munkaügyi tanácsok a regionális szintű érdekegyeztetés fórumai a munkanélküli és egyéb célcsoportok munkaügyi szervezet által támogatott képzését illetően.

Helyi szinten a gazdaság többségi képviselőivel felállítandó tanácsadó testületeket kell létrehozni minden TISZK (lásd lent) mellett. A testület véleményezi többek között a TISZK-ben részt vevő szakképző iskolák és felsőoktatási intézmény szakmai/szakképzési programját, illetve a központi képzőhely képzési tervét, és javaslatot tehet az iskolák, illetve a központi képzőhely képzési kínálatának módosítására, vagy a fejlesztési támogatás (lásd a 1002 fejezetet) felhasználására.

Egyéb nem-kormányzati szervezetek szerepe

A két gazdasági kamara - a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) és a Magyar Agrárkamara (MA) – egyre fontosabb szerepet tölt be mind a szakképzés fejlesztésében, mind irányításában, országos, ágazati és helyi szinten egyaránt. A kamarák - az országos gazdasági érdekképviseleti szervezetekkel együttműködve – részt vesznek az OKJ-s szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek fejlesztésében (lásd a 0701 fejezetet), valamint a szintvizsgák és szakmai vizsgák szervezésében (lásd a 0403 fejezetet). Minőségbiztosítási feladatokat is ellátnak az iskolarendszerű szakmai alapképzést illetően (tanulószerződés alapján és egyéb formában zajló gyakorlati képzés ellenőrzése), illetve kidolgozzák a mestervizsgák mint a szakmai továbbképzés egy formája követelményeit és szervezik e vizsgákat.

A szakmai kamarák és egyesületek véleményezhetik a szakképzés szakpolitikai stratégiáit és fejlesztési programjait és résztvehetnek a kimeneti követelmények fejlesztésében.

A felnőttképzési intézményeknek (szakmai és egyéb érdekelt szervezetek képviselőiből és felnőttképzési szakértőkből álló) szakmai tanácsadó testületet csak abban az esetben kell létrehozniuk, ha állami támogatást igényelnek.

A szakképzést folytató képzők típusai

Felső-középfokú, illetve középfok-utáni szintű szakmai alapképzést szakiskolák, illetve szakközépiskolák kínálnak. A felsőfokú szakképző programokat (ISCED 5B) felsőoktatási intézmények (főiskolák, egyetemek) szervezik, de a képzés szakközépiskolában is folyhat az intézmények közötti együttműködési megállapodás alapján.

A szakképző iskolák fenntartói lehetnek helyi (megyei vagy települési) önkormányzatok, állami szervek, egyházak, alapítványok, stb. A fenntartó felelős az iskola törvényes működéséért és hagyja jóvá annak belső szabályzatait éppúgy, mint a nevelési és pedagógiai programjait, de máskülönben a közoktatási intézmények jelentős autonómiát élveznek szakmai-pedagógiai kérdésekben, az iskolaigazgató vezetésével.

A szakmai alapképzés intézményi rendszerét érintően jelentős koncentrációs folyamat indult meg a térségi integrált szakképző központok (TISZK-ek) Strukturális Alapok által támogatott létrehozásával (lásd a 0201 fejezetet), a működési költségek racionalizálását és a fejlesztési források optimális felhasználásának biztosítását célzó szakpolitikai célnak megfelelően. A 2007-es törvénymódosítások a TISZK-ek számos lehetséges jogi formáját engedik meg (beleértve a fent említett szakképzés-szervezési társulást, non-profit gazdasági társaságot, szakképzés-szervezési társaságot, iskolák egy intézmény keretében történő fenntartását, stb.), melyeket önkéntes alapon hozhatnak létre az iskolafenntartók, esetlegesen a gyakorlati képzést végző gazdasági szervezetekkel és felsőfokú szakképzést folytató felsőoktatási intézményekkel együtt. A TISZK-ek – melyek létrehozását a csupán az RFKB-k a folytatandó szakképzés irányaira és beiskolázási arányaira vonatkozó döntésének elfogadása által elérhetővé váló fejlesztési források koncentrálása ösztönzi (lásd a 1002 fejezetet) – szakképző iskolát tarthatnak fenn, illetve bekapcsolódhatnak a felnőttképzésbe is, meghatározzák az általuk vagy tagjaik által fenntartott iskolák szakképző évfolyamain indítható osztályok számát és egyetértési jogot gyakorolnak az iskolák szakmai programjának jóváhagyásánál.

A felsőoktatásban a fenntartó (az állam, egyház, alapítvány, stb.) felügyeli a főiskolákon/egyetemen folyó szakmai munka működését és hatékonyságát, az intézmények azonban széleskörű autonómiával rendelkeznek mind igazgatási, mind oktatási kérdésekben.

A felnőttképzést folytató képzők – közoktatási és felsőoktatási intézmények és egyéb költségvetési vagy államilag támogatott intézmények (pl. az ÁFSZ regionális képzőközpontjai), képzési vállalkozások, non-profit szervezetek, a munkáltatók (belső képzés), kamarák, stb. - szabadon kidolgozhatják és kínálhatják képzési programjaikat, amennyiben regisztrálták magukat a regionális munkaügyi központban. Intézményük és/vagy képzési programjuk FAT általi akkreditálása csak abban az esetben szükséges, ha állami támogatást kívánnak igénybe venni.

A szakképzés irányítási szervezetében résztvevő legfontosabb szervezetek összefoglaló táblázata			
	SZAKKÉPZÉS A KÖZOKTATÁSBAN	SZAKKÉPZÉS A FELSŐOKTATÁSBAN	SZAKKÉPZÉS A FELNŐTTKÉPZÉSBEN
KÖZPONTI SZINT	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szociális és Munkaügyi Minisztérium ▪ Oktatási és Kulturális Minisztérium ▪ OKJ-s szakképesítésekért felelős ágazati minisztériumok ▪ NSZFI ▪ OH ▪ tanácsadó testületek (OÉT, NSZFT, OKJ bizottságok) ▪ gazdasági kamarák 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Oktatási és Kulturális Minisztérium ▪ Szociális és Munkaügyi Minisztérium ▪ OKJ-s szakképesítésekért felelős ágazati minisztériumok ▪ MAB ▪ NSZFI ▪ OH ▪ tanácsadó testületek (OÉT, NSZFT, FTT, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szociális és Munkaügyi Minisztérium ▪ OKJ-s szakképesítésekért felelős ágazati minisztériumok ▪ FAT ▪ NSZFI ▪ tanácsadó testületek (OÉT, NSZFT, OKJ bizottságok) ▪ gazdasági kamarák (MKIK, MA)

	(MKIK, MA)	OKJ bizottságok ▪ gazdasági kamarák (MKIK, MA)	
REGIONÁLIS SZINT	▪ az OH regionális szervezetei ▪ regionális fejlesztési és képzési bizottságok		▪ az ÁFSZ regionális munkaügyi központjai ▪ munkaügyi tanácsok
HELYI SZINT	▪ iskolafenntartók (TISZK-ek, települési és megyei önkormányzatok, állami szervek, egyházak, alapítványok, stb.) ▪ TISZK-ek tanácsadó testületei ▪ szakiskolák/szakközép-iskolák ▪ területi kamarák	▪ felsőoktatási intézmények fenntartói (az állam, egyház, alapítvány, stb.) ▪ főiskolák/egyetemek ▪ területi kamarák	▪ felnőttképzést folytató képzők – közoktatási és felsőoktatási intézmények, regionális képzőközpontok, képzési vállalkozások, non-profit szervezetek, a munkahely, kamarák, stb.) ▪ szakmai tanácsadó testületek

0303 – INTÉZMÉNYI KERETEK: SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS

A szakmai továbbképzés jelentős része a felnőttképzés keretében folyik Magyarországon, de továbbképzési lehetőségeket kínálnak a formális iskolarendszeren belül is (a közoktatásban és felsőoktatásban) – hasonlóképpen, mint ahogy a szakmai alapképzés alapvetően iskolarendszerű oktatás keretében történik, de folyhat a felnőttképzésben is. A szakmai alap- és továbbképzés irányítási rendszerét ezért együtt tárgyalja a 0302 fejezet. További információkat a 0302 fejezetben talál.

04 – SZAKMAI ALAPKÉPZÉS

0401 - A SZAKMAI ALAPKÉPZÉS RENDSZERÉNEK HÁTTERE ÉS AZ OKTATÁSI-KÉPZÉSI RENDSZER ÁBRÁJA

Magyarországon a tankötelezettség 5 éves kortól (az óvoda utolsó évétől) 16 éves korig tart azon tanulók esetében, akik általános iskolai tanulmányaikat 1998. szeptember elseje előtt kezdték meg. Azok tankötelezettsége, akik 1998-ban vagy azt követően kezdték meg általános iskolai tanulmányaikat – a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* 2003-as módosításának értelmében - 18 éves korig tart. A kötelező iskola-előtti, alapképzés és középfokú oktatás a közoktatási rendszer keretei között történik, melynek működtetése az állam feladata, míg az iskolafenntartók körében megtalálhatók helyi önkormányzatok, egyházak, alapítványok, magánszemélyek, stb. „Harmadfokú” oktatás a felsőoktatás keretében folyik, amely mindenki számára hozzáférhető az egyéni képességek és teljesítmény függvényében. A köz- és felsőoktatási képzések típusait és szintjeit az 1. számú melléklet mutatja be.

A szakmai alapképzés formái

A közoktatási törvény 1996-as módosítása alapján 1998 óta a szakképzés legkorábban 16 éves korban kezdhető meg.

A szakképző iskoláknak két típusa van, mindkettő a közoktatási rendszer része: a szakiskola és a szakközépiskola. Tanulóikat tipikusan az általános iskola 8 évfolyamának elvégzése után, legkorábban 14 évesen fogadják; az új szabályozásnak megfelelően azonban az első két (9.-10.), illetve négy (9.-12.) általánosan képző

évfolyamaikon csak szakmai előkészítő/alapozó oktatást nyújthatnak. Ezekben az iskolákban az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) felsorolt szakképesítéseket lehet megszerezni. A szakiskolák tanulói jellemzően a 11. évfolyamon, legkorábban 16 éves korban lépnek be a szakképzésbe, s ennek során ISCED 3C vagy 2C szintű OKJ-s szakképesítéseket szerezhetnek tipikusan 2 vagy 3 év alatt, legkorábban 18 vagy 19 éves korban (jelenleg a szakiskolások többsége már 3 éves szakmai képzésben vesz részt). A szakközépiskolákban folyó szakképzésben azok a tanulók vehetnek részt, akik rendelkeznek az - ebben az iskolatípusban, valamint a gimnáziumokban a 12. évfolyam végén szervezett érettségi vizsgán megszerezhető – érettségi bizonyítvánnyal, illetve elvégezték a 12. évfolyamot. A szakközépiskolákban ISCED 4 szintű OKJ-s szakképesítés szerezhető a középfok-utáni (13. és esetleg további) szakképző évfolyamokon.

A szakmai alapképzés egy új formája, az úgynevezett felsőfokú szakképzés 1998-ban került bevezetésre. E felsőfokú végzettséget nem nyújtó felsőfokú programokat felsőoktatási intézmények szervezik, de a képzés az intézmények közötti megállapodás alapján szakközépiskolákban is folyik. A felsőfokú szakképzésben való részvétel előfeltétele az érettségi bizonyítvány, s e tipikusan 4 féléves programok ISCED 5B szintű OKJ-s szakképesítések megszerzésére irányuló képzést kínálnak 18 évesnél idősebb tanulók számára.

Felsőfokú végzettséget és szakképzettséget nyújtó felsőoktatási programokat (állami, egyházi vagy magán) főiskolák és egyetemek kínálnak, ahol a belépés általános követelménye az érettségi bizonyítvány. A többciklusos képzés és a BSc/BA-MSc/MA-PhD/DLA képzési struktúra 2006 szeptemberétől került bevezetésre (lásd 0407 fejezetet is).

Bár némely OKJ-s szakképesítés csak a formális iskolarendszerben elérhető (a 2006-ban bevezetett új OKJ szerint egyedül a felsőfokú szakképesítések ilyenek), a legtöbb szakképesítés a felnőttképzés keretein belül is megszerezhető. E szakképző programok, melyeket kínálhatják oktatási vállalkozások, non-profit szervezetek, felnőttképzést is folytató közoktatási és felsőoktatási intézmények vagy állami szervezetek (a *felnőttképzésről szóló 1002. évi CI. törvény* rendelkezései szerint), szakmai alapképzésnek tekinthetők abban az esetben, ha az azon résztvevők még nem rendelkeznek a közoktatásban vagy a felsőoktatásban szerzett szakképzettséggel.

Mindazonáltal az állam lehetővé teszi az első OKJ-s szakképesítés ingyenes megszerzését a közoktatásban és az állami és egyházi főiskolákon/egyetemen, s emellett a felnőttképzési tanfolyamokénál jóval alacsonyabb áron elérhetőek részidős felnőttoktatási programok is az iskolarendszeren belül. Emiatt a szakmai alapképzés Magyarországon elsősorban az iskolarendszeren belül, a köz- és felsőoktatás keretei között zajlik. Ezért, és mivel a felnőttképzés folytatására vonatkozó jogszabályok különböznek a közoktatásra és felsőoktatásra vonatkozó szabályozástól, az iskolarendszeren kívüli szakképzés jellemzőit a 0502 fejezet tárgyalja.

A szakmai alapképzés és az általános képzés közötti különbségek

A iskolarendszerben a közoktatás keretében folytatott szakmai alapképzés annyiban hasonlít a gimnáziumok által kínált középfokú általános képzés rendszeréhez, amennyiben mindkettő a közoktatási törvény hatálya alá tartozik. Ezért az irányítási és finanszírozási rendszer, illetve a szakképző iskolák mindkét típusában folytatott általános képzést érintő tantervek, értékelés, stb. általános vonásait tekintve nincs jelentős különbség a szakmai alapképzés és az általános képzés között.

A szakközépiskolák és a gimnáziumok között továbbá még nagyobb fokú a hasonlóság annak köszönhetően, hogy mindkét intézménytípus felkészíti tanulóit a felsőfokú

tanulmányok előfeltételét jelentő, a 12. évfolyam végén szervezett érettségi vizsgára (ezért nevezik csak ezeket az iskolatípusokat középiskolának). A szakközépiskolák azonban emellett 13. és esetleges magasabb évfolyamaikon szakképzést is kínálnak, melynek végén a tanulók az OKJ-s szakképesítést nyújtó szakmai vizsgát tehetik le. A szakiskolákban tanulók ugyanakkor csak szakképesítéseket szerezhetnek. A szakiskolát végzetteknek ezért egy további három éves általános képzési programot kell elvégezniük nappali vagy részidős oktatásban a felnőttoktatás keretein belül azért, hogy megszerezzék az érettségi bizonyítványt, mielőtt folytathatnák tanulmányaikat a felsőoktatásban, vagy egy másik, magasabb szintű OKJ-s szakképesítést szerezhetnének.

0402 – SZAKMAI ALAPKÉPZÉS ALSÓ-KÖZÉPFOKÚ SZINTEN

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény értelmében Magyarországon a 16. életév a legkorábbi időpont, amikor a tanuló bekapcsolódhat a szakképzésbe. E szabály alól csak egyetlen törvényben meghatározott kivétel van: ha a szakképző iskola valamely művészeti ághoz tartozó művészeti szakmai vizsgára készít fel, a szakképzés az általános műveltséget megalapozó oktatással párhuzamosan is folyhat. Mindazonáltal, bár a szakképzés ezekben az iskolákban megkezdődhet már az ötödik, hetedik vagy a kilencedik évfolyamon, szakképesítés a művészeti szakiskolákban párhuzamos oktatás esetén csak a 10. évfolyamon, művészeti szakközépiskolákban pedig az érettségi vizsga letételét követően szerezhető meg.

ISCED 2C szintű képzést nyújt ugyanakkor a szakiskolák (lásd a 0403 fejezetet) két speciális típusa, a a mentális vagy egyéb fogyatékoság miatt sajátos nevelési igényű tanulókat OKJ-s szakképesítést adó szakmai vizsgára felkészítő vagy a munkába álláshoz és az önálló életkezdéshez szükséges készségeket nyújtó speciális és készségfejlesztő speciális szakiskola. Az ezekben az iskolákban folyó oktatást gyógypedagógusok végzik speciális tantervek, tananyagok és módszerek segítségével.

0403 – SZAKMAI ALAPKÉPZÉS A FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSBAN (AZ ISKOLAI [SCHOOL-BASED] ÉS A „VÁLTAKOZÓ” [ALTERNANCE] KÉPZÉS)

Képzési formák

Szakmai alapképzést a közoktatás rendszerében (ennek magyarázatát lásd a 0401 fejezetben) a szakképző iskolák két típusa kínálja:

- a szakiskola, mely 2 éves általános műveltséget megalapozó képzést és (a megszereshető szakképesítéstől függően) 2 vagy 3 éves szakképzést kínál 14-18/19 éves tanulók részére felső-középfokú szinten; és
- a szakközépiskola, mely 4 éves felső-középfokú szintű általános műveltséget megalapozó képzést, valamint további (és választható) egy vagy több éves középfok-utáni szintű szakképzést kínál 14-18 éves (vagy idősebb) tanulók részére.

Az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő államilag elismert szakképesítést nyújtó szakképzést ezek az iskolák csupán szakképző évfolyamaikon kínálják, de már általánosan képző évfolyamaikon is szervezhetnek szakmai előkészítő programokat (a szakiskolákban ez kötelező 2006 óta). Ezen iskolák működését és az általuk folytatott oktatás és képzés tartalmát a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* szabályozza a szakképzést illetően, valamint a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* minden egyéb kérdés tekintetében. Az utóbbi értelmében a szakképző iskolák működhetnek kizárólag szakképző évfolyamokkal is, illetve, 2007 szeptembere óta, szakképző évfolyamok nélkül is, amennyiben az iskolafenntartó kijelöl egy iskolát, mely az ilyen iskolákból érkező tanulók számára biztosítja a szakképzést (ezek az iskolák együtt ezáltal a térségi integrált szakképző központ/TISZK, lásd a 0302 fejezetet, egy típusát

alkotják). A kéttanítási nyelvű, illetve intenzív nyelvi felkészítést folytató szakközépiskolák 5 általánosan képző évfolyammal is működhetnek.

A két iskolatípus közötti legfőbb különbség céljaikban és az általuk nyújtott képesítésekben ragadható meg. A szakközépiskolák tanulóikat először a felsőfokú tanulmányok megkezdésének előfeltételét jelentő érettségi bizonyítványt (ISCED 3A) nyújtó érettségi vizsgára készítik fel, majd ezt követően a tanulók dönthetnek úgy, hogy tanulmányaikat folytatják a szakképzési évfolyamokon (azaz középfok-utáni szinten), hogy szakmai vizsgát tegyenek, s ezzel ISCED 4C szintű OKJ-s szakképesítést szerezzenek. Ezek a célok és jogosultságok azonosak a gimnáziuméval, attól csak tartalmi – szakmai – téren különböznek. A szakiskolák tanulói ugyanakkor csak a szakmai vizsgát tehetik le, és az érettségi bizonyítvány híján csak ISCED 3C vagy 2C szintű OKJ-s szakképesítést szerezhettek.

E fontos különbségek ellenére a belépési követelmények és az általánosan képző és szakképző évfolyamok tanterveinek általános jellemzői, illetve az értékelés alapvető formái nem különböznek lényegesen a szakképző iskolák e két típusában. Emiatt ezeket az alábbiakban együtt tárgyaljuk a két típusra vonatkozóan.

A közoktatásban folytatott szakmai alapképzés formái nem különböznek a gyakorlati képzés formáit illetően: az iskolai tanműhelyben folyó (*school-based*), a „váltakozó” (*alternance*) vagy a tanulószerveződéses (*apprenticeship*) képzés (azaz ezek megfelelő magyar változatai) mindkét iskolatípusban - bár eltérő arányokban (lásd a 2. számú mellékletet) - folyik. A jelenlegi oktatáspolitikában – elsősorban a szakiskolai, fizikai szakmákban folytatott képzés esetében - a tanulókat, iskolákat és gazdálkodó szervezeteket egyaránt arra próbálja ösztönözni, hogy a szakmai gyakorlati képzést olyan módon szervezzék, hogy annak első, az alapvető szakmai készségek megszerzésére irányuló szakasza tanműhelyben folyjon (ez tipikusan az iskolai tanműhelyt jelenti). Ezt azután egy valódi munkahelyen történő képzésnek kellene követnie az utolsó szakképzési évfolyamon, a speciális szakmai készségek és kompetenciák megszerzése érdekében.

Bár a szakképzési törvény a gazdálkodó szervezetnél folytatott gyakorlati képzés két lehetséges (jogi) formáját engedi meg, a törvény és a jelenlegi oktatáspolitikában a tanulószerveződésen alapuló képzést (lásd 0404 fejezetet) részesíti előnyben. Ez csak meghatározott feltételek mellett helyettesíthető a „váltakozó” képzéssel (például amikor a gyakorlati képzésre egy TISZK által fenntartott központi képzőhelyen kerül sor). Ilyen esetekben a szakképző iskola együttműködési szerződést köt egy gazdálkodó szervezettel, melynek alapján az a tanulói számára gyakorlati képzést biztosít (ennek hivatalos neve: együttműködési megállapodás).

A 2007/2008. tanév során a szakközépiskolák szakképző évfolyamain nappali tagozaton tanulók többsége (több mint 70%-a) kizárólag iskolai környezetben (többnyire tanműhelyben) kapta gyakorlati képzését, míg a gazdálkodó által szervezett képzésben résztvevő tanulók kétharmada „váltakozó” képzésben vett részt (együttműködési megállapodás alapján) és csupán egyharmaduk, döntően a kézgalléros szakmákban tanulószerveződéses képzésben. A szakiskolák tanulói sokkal gyakrabban vettek részt iskolán kívül folytatott gyakorlati képzésben (körülbelül 60%-uk), közülük a legtöbben (több mint négyötödük) tanulószerveződés alapján. A közoktatáson belül történő szakmai alapképzés keretében folytatott gyakorlati képzést illetően a 2. számú melléklet közöl további statisztikai adatokat.

A képzési formák, a kimenet típusa és a szakmai alapképzést folytató képzők az iskolarendszeren belül gazdasági ágazatok szerint sem nem különböznek.

A 2007/2008. tanév során a szakiskolák 257 különböző OKJ-s szakképesítésben kínáltak szakképzést (a speciális szakiskolák, lásd a 0402 fejezetet, 68 szakmában); a szakközépiskolák pedig mindösszesen 282 szakképesítés megszerzésére készítették fel tanulóikat. A legnépszerűbb tanulmányi területek az építőipar és építőmérnöki munka, szálloda, étterem és vendéglátás, nagy- és kiskereskedelem, számítógép használata, mechanika és fémmunka, valamint management és igazgatás voltak.

Belépési követelmények

A szakképző iskolákba való belépés előfeltételét tipikusan a befejezett (alap és) alsó középfokú általános képzés (az általános iskola nyolc osztálya, ISCED 1A-2A) jelenti (az általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők ún. felzárkóztató képzésben vehetnek részt, ahol a szakképzés megkezdéséhez szükséges kompetenciákat szerezhetik meg, lásd a 0405 fejezetet), a felvétel további feltételeit az iskola határozhatja meg (bár a fenntartó elrendelheti a körzetből jelentkező összes tanköteles korú tanuló kötelező felvételét is). Az iskolák felvehetik a tanulókat az általános iskolában nyújtott teljesítményük alapján, illetve felvételi vizsgát is szervezhetnek az iskolaigazgató által meghatározott formában és tartalommal. Ez lehet a központilag szabályozott, országosan egységes vizsgakérdéseken alapuló matematikából és anyanyelvből szervezett írásbeli vizsga is. Emellett az OKJ-s szakképesítések bemeneti követelményei előírhatnak szakmai/pályaalkalmassági vizsgát vagy egészségügyi alkalmassági követelményeket, amint azt az adott OKJ-s szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei (lásd lent) meghatározzák.

Tantervek

1998 óta a 16 évesnél fiatalabb tanulók számára a közismereti tartalom mellett csupán szakmai előkészítő/alapozó képzés szervezhető. A közismereti tantárgyak oktatása mindkét típusú szakképző iskolában az általános műveltséget megalapozó oktatást nyújtó évfolyamokon a Nemzeti Alaptanterv (NAT) követelményeinek, a kerettantervek ajánlásainak, illetve az iskola ezeken alapuló helyi pedagógiai programjának megfelelően történik. A szakmai előkészítő/alapozó képzés tantervét az iskoláknak az OKJ-s szakképesítések központi programjaival és (a szakközépiskolákban) érettségi követelményeivel összhangban kell kidolgozniuk, a 21 szakmacsoport (lásd az alábbi 1. számú táblázatot) mindegyikére kidolgozott kerettantervek útmutatásait követve. Ilyen előkészítő programok:

- a pályaorientáció és gyakorlati képzés a 9., illetve a szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás a választott szakmacsoportban a 10. évfolyamon (a kötelező órák legfeljebb 40%-ában) a szakiskolákban, ahol ilyen tantárgyak bevezetése kötelező 2006-tól;
- a szakmai orientáció a 9., valamint a szakmacsoportos alapozó oktatás a 11. évfolyamtól kezdve a szakközépiskolákban.

A szakiskolákra kiadott kerettantervek a pályaorientáció tanítását a 9. évfolyamon évi 74, míg a szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatást a 9. évfolyamon évi 222 tanórán (teljes évi tanóra-szám: 1017,5), a 10. évfolyamon pedig 296-370 órában (teljes évi tanóra-szám: 1017,5) ajánlják. A szakközépiskolákban a szakmacsoportos alapozó oktatás évi 185 tanórán ajánlott a 9-10. évfolyamon (teljes évi tanóra-szám: 1017,5), a 11. évfolyamon 296 tanórán (teljes óraszám: 1110), a 12. évfolyamon pedig 256 órában (teljes óraszám: 960).

1. táblázat: Az OKJ-s szakképesítések szakmacsoportjai

1.	Egészségügyi	2.	Szociális szolgáltatások	3.	Oktatás
-----------	--------------	-----------	--------------------------	-----------	---------

4.	Művészet, közművelődés, kommunikáció	5.	Gépészet	6.	Elektrotechnika- elektronika
7.	Informatika	8.	Vegyipar	9.	Építészet
10.	Könnyűipar	11.	Faipar	12.	Nyomdaipar
13.	Közlekedés	14.	Környezetvédelem- vízgazdálkodás	15.	Közgazdaság
16.	Ügyvitel	17.	Kereskedelem- marketing, üzleti adminisztráció	18.	Vendéglátás, idegenforgalom
19.	Egyéb szolgáltatások	20.	Mezőgazdaság	21.	Élelmiszeripar

A szakképző évfolyamok szakmai programnak nevezett tanterveit is az iskolák készítik el a megszerezhető szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei (SZVK) és a tantárgyak (modulok) központi programjának útmutatásai alapján (mindkét típusú dokumentumot a szakképesítésért felelős miniszter adja ki). Az OKJ-s szakképesítések SZVK-i meghatározzák:

- a belépési követelményeket (a szükséges kompetenciákat, iskolai végzettséget vagy szakmai képzést, egészségügyi vagy szakmai/pályaalkalmassági követelményeket);
- a képzési program maximális időtartamát (a szakképző évfolyamok számát);
- a szakmai elméleti és gyakorlati képzés arányát (ez nagyon változó, a 15%-85%-os aránytól, pl. az órás-képzés, a 80%-20%-os arányig, pl. a műszaki üzletszervező technikus-képzés, terjed);
- a szakmai követelményeket (az új OKJ-s szakképesítések esetében a feladatprofil és az ahhoz kapcsolódó szakmai, módszer, társas és személyes kompetenciákat meghatározó szakmai követelménymodulokat, lásd a 0702 fejezetet); valamint
- a szakmai vizsga előfeltételeit, részeit és tartalmát (az új OKJ-s szakképesítések esetében a szakmai vizsga ismérveit meghatározó vizsgakövetelmény-modulokat, lásd a 0801 fejezetet).

A szakképzési törvény előírja, hogy a gyakorlati képzést a tanév szorgalmi idejében a szakmai elméleti képzéssel lehetőleg egy héten belüli váltakozással, a nyári szünet idején pedig folyamatosan kell megszervezni. Jellemzően azonban az iskolaév során egy hét elméleti képzés váltakozik egy hét gyakorlati képzéssel, mely folyhat az iskolai tanműhelyben és/vagy egy gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben vagy munkahelyen (lásd a 2. számú mellékletet is).

Értékelés és tanulási kimenet

A tanulók teljesítményét a tanárok/oktatók folyamatosan, valamint országos vizsgákon is értékelik. A tanulók értékelésének és osztályozásának követelményeit és formáit, beleértve a szóbeli és írásbeli teszteket, illetve a magasabb évfolyamokra történő lépés feltételeit az iskola pedagógiai programja határozza meg. A tanárok e program alapján a tanulók teljesítményét és előmenetelét a tanév során rendszeresen érdemjeggyel, a tanév végén pedig év végi osztályzatokkal értékelik. A folyamatos értékelés e rendszerének része a foglalkozási napló alkalmazása, mely a gyakorlati képzés ellenőrzésére szolgál: a gyakorlati képzés szervezőjének kell vezetnie e naplót, mely tartalmazza az előírt szakmai tevékenységeket, az ezekre fordított időt és a tanuló értékelését, és az oktatóknak ebben kell naponta nyilvántartania a tanulók részvételét és mulasztásait is.

Az általános képzésben állami vizsgát - az érettségi vizsgát - csak a szakközépiskolákban szerveznek az utolsó általános képző (12.) évfolyam végén. Ez a középiskolai tanulmányokat lezáró, a felsőfokú tanulmányok előfeltételét jelentő ISCED 3A szintű bizonyítványt adó vizsga országosan egységes vizsgakövetelményekre épül. A 2004/2005. tanévtől kezdve közép- vagy emelt szinten tehető le, öt tantárgyból, melyek közül négy kötelező (matematika, magyar nyelv és irodalom, történelem és idegen nyelv/kisebbségi anyanyelv), egy pedig szabadon választható. Míg az új középszintű vizsgát továbbra is egy, az iskola tanáraiból és az oktatási minisztérium által kijelölt elnökből álló vizsgabizottság előtt kell letenni, az emelt szintű mint külső vizsga már kemény kimeneti szabályozót jelent (bár az emelt szintű tantárgyi vizsgák aránya csupán 6% körüli). A nagyszámú szabadon választható, akkreditált vizsgatárgyak között a szakmai előkészítő tárgyak is megtalálhatóak, azonban ilyen tárgyból szakközépiskolában sem kötelező érettségit tenni.

A közoktatási törvény alapján a szakképzési évfolyamokon a tanulók gyakorlati képzés során nyújtott teljesítményét a képzés szervezője (az illetékes helyi gazdasági kamara segítségével és az országos gazdasági érdekképviseleti szervezetek, valamint a szakképző iskola együttműködésével) szintvizsgán is értékelheti. Jelenleg szintvizsgát azokban az ISCED 3C szintű szakképesítésekben lehet szervezni, amelyek gondozását a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) végzi (lásd a 0701 fejezetet), mely e szakmákban megkapta e vizsgák szervezésének jogát is. Az MKIK által kidolgozott vizsgafeladat-adatbázisok, vizsgarend, szintvizsga-szabályzat és vizsgáztatási követelményrendszer alapján szervezett vizsgán elvégzendő komplex feladat célja az irányítás melletti munkavégzéshez szükséges kompetenciák, és a megszerzett szakmai és technológiai készségek mérése.

A szakmai képzési program végén az OKJ-s szakképesítés - mely az SZVK-ban meghatározott foglalkozás gyakorlására jogosít - egy független vizsgabizottság előtt letett állami szakmai vizsgán szerezhető meg (lásd a 0801 fejezetet).

Statisztika

Az alábbi 2. számú táblázat számadatai szerint felső-középfokú szinten a szakmai alapképzésben illetve általános képzésben résztvevő tanulók megoszlása meglehetősen kiegyensúlyozatlan: jelenleg az összes tanuló csupán körülbelül 13%-a vesz részt tényleges szakképzésben. Valójában ez az arány jelentősen megváltozott 1990 óta, amikor a nappali tagozatos tanulók többsége (körülbelül 75%-a) még szakképzésben vett részt. Azonban, bár valóban trendszerű a részvétel csökkenése a felső-középfokú szakképzésben a fizikai szakmák és így a szakiskolák csökkenő presztízse, illetve a felsőoktatás expanziója iránti társadalmi és szakpolitikai igény következtében, e számadatok a létező iskolai programok egy adott besorolásából következnek és drámaibb csökkenést mutatnak, mint amekkora valójában történt.

Amit e számok nem mutatnak, az az, hogy az 1990-es években jelentősen átalakult a szakképző iskolák szerkezete, az általános képzés a szakiskolák 10., illetve a szakközépiskolák 12. (vagy 13.) évfolyamáig került kiterjesztésre, így a szakközépiskolai szakképzés ISCED 3-ról ISCED 4 szintre került. Az általánosan képző évfolyamok tantervének azonban jellemzően részét alkotja (bár alacsony arányban) a szakmai előkészítő képzés mindkét típusú szakképző iskolában (lásd fent), de a szakmai előkészítő képzésben résztvevő szakközépiskolai tanulók – akiknek e tanulmányait beszámítják a szakközépiskola középfok-utáni szintű szakképző évfolyamain, ami szakképzési programuk időtartamát jellemzően 1-2 félévvel lerövidíti (lásd a 0406 fejezetet) – nem szerepelnek a 2. táblázat adataiban. Valójában, amint azt a 3. számú táblázat mutatja, a 2007/2008. tanévben a felső-középfokon nappali tagozaton tanulók közel kétharmada a szakképző iskolák két típusának egyikében tanult.

2. táblázat: A felső-középfokú szinten tanulók a képzési program irányultsága szerint, 2005

ORSZÁGOK	ÖSSZESEN	SZAKMAI KÉPZÉSI PROGRAMOK A TELJES ISCED 3 SZÁZALÉKÁBAN		
		SZAKKÉPZŐ (%)	SZAKMAI ELŐKÉSZÍTŐ (%)	SZAKKÉPZŐ ÉS SZAKMAI ELŐKÉSZÍTŐ (%)
EU-27	26 036 676	55.9	4.6	60.5
EU-25	24 597 064	55.5	4.9	60.4
MAGYARORSZÁG	542 838	13.2	10.9	24.1

Forrás: Eurostat, UOE adatgyűjtés; Adatok lekérdezésének dátuma: 2008.05.26.

3. táblázat: A felső-középfokú (és középfok-utáni) oktatásban részt vevő nappali tagozatos tanulók száma és iskolatípus szerinti megoszlása (2007/2008)

		LÉTSZÁM	AZ ÖSSZES %-BAN
SZAKISKOLA	általánosan képző évfolyamok	54 736	11,6
	szakképzési évfolyamok	68 456	14,5
	Összesen:	123 192	26,1
SPECIÁLIS SZAKISKOLA ¹	általánosan képző évfolyamok	5 201	-
	szakképzési évfolyamok	4 572	-
	Összesen:	9 773	-
SZAKKÖZÉP-ISKOLA	általánosan képző évfolyamok	176 693	37,4
	szakképzési évfolyamok ²	54 687 ³	-
	Összesen:	231 380	-
GIMNÁZIUM (9-12. és esetleges 13. évfolyam)		172 818	36,6
ÖSSZESEN (FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ SZINT):		472 703	100,0
MINDÖSSZESEN:		537 163	-

Az adatok forrása: az Oktatási és Kulturális Minisztérium statisztikai

¹ A speciális és speciális készségfejlesztő szakiskolák, bár legkorábban 14 évesen fogadják tanulóikat, ISCED 2 szintű képzést nyújtanak, így valójában az alsó-középfokú szinthez tartoznak.

² A szakközépiscolák ISCED 4C szintű képzést nyújtanak 13. és esetleges további évfolyamaikon, így e szakképzési évfolyamok valójában már a középfok-utáni szinthez tartoznak.

³ Beleértve 5 051 fő tanulót, akik általános képzéssel párhuzamos (művészeti) szakképzésben vettek részt a szakközépiscolák 9-12. évfolyamain.

0404 - TANULÓSZERZŐDÉSES (APPRENTICESHIP) KÉPZÉS

Meghatározás

A tanulószereződéses (*apprenticeship*) képzés Magyarországon mint egy gazdálkodó szervezet által, a tanuló és a gazdálkodó közötti tanulószereződés alapján folytatott gyakorlati képzés egy formája nem egy különálló képzési forma a szakmai alapképzésben. Ez inkább a szakképzési program gyakorlati képzési részének (annak egészének vagy részének) egy lehetséges szervezési formája, mely az iskolarendszerű képzésben elérhető:

- felső-középfokú szinten a szakiskolák szakképző évfolyamain (lásd a 0403 fejezetet),
- középfok-utáni szinten a szakközépiscolák szakképző évfolyamain (lásd a 0406 fejezetet), valamint

- (2006 óta) felsőfokú szinten a felsőfokú szakképzésben (lásd a 0407 fejezetet).

A tanulószerveződéses (*apprenticeship*) képzés e fajtájában résztvevő tanulók szakmai képzése ezért szerkezetét, tartalmát és kimenetét tekintve lényegében azonos egy szakképző iskolában (vagy felsőfokú szakképzési programban) tanuló olyan diákok képzésével, akik gyakorlati képzésben az iskolai tanműhelyben és/vagy egy gazdálkodó szervezetnél együttműködési megállapodás (lásd 0403) alapján vesznek részt. Mindazonáltal a tanulószerveződés alapján folyó képzésnek valóban vannak fontos sajátosságai és e formát támogatja egyre inkább az oktatáspolitikai (különösen az utolsó szakképző évfolyamon, lásd a 0403 fejezetet) mint a szakképzés és a gazdaság közti kapcsolatok erősítésére leginkább alkalmas képzési formát. A tanulószerveződések számának további növelése érdekében került sor a közelmúltban a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* módosítására, melynek értelmében 2007. január 1-jétől, amennyiben a gyakorlati képzési idő több mint ötven százalékában gazdálkodó szervezetnél folyik a képzés, az csak tanulószerveződés alapján végezhető. A tanulószerveződésen alapuló gyakorlati képzés legfontosabb sajátosságait ezért e fejezetben külön tárgyaljuk.

Bár a törvény nem különböztet meg ágazat/munkaterület/foglalkozás szerint eltérő tanulószerveződéses formákat, a gyakorlati képzés e formájának elérhetősége változó e tényezők valamint a földrajzi hely szerint. 2007-ben a szakképző iskolák tanulói összesen 191 szakmában vettek részt tanulószerveződéses képzésben; a tanulószerveződéses diákok majdnem fele azonban az alábbi 10, ISCED 3C szintű szakképesítés egyikét kívánta megszerezni egy szakiskolában, amint azt az 1. számú táblázat mutatja:

1. TÁBLÁZAT: A TANULÓSZERVEZŐDÉSES KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA ÉS SZAKKÉPESÍTÉS SZERINTI MEGOSZLÁSA 2007-BEN		
SZAKMA	TANULÓK	
	SZÁMA	%
ÉLELMISZER- ÉS VEGYI ÁRU KERESKEDŐ	3 541	8,34
SZAKÁCS	2 663	6,27
FODRÁSZ	2 376	5,60
SZOBAFESTŐ-MÁZOLÓ ÉS TAPÉTÁZÓ	2 084	4,91
PINCÉR	2 020	4,76
ASZTALOS	1 868	4,40
KÖMŰVES	1 646	3,88
KAROSSZÉRI ALAKATOS	1 312	3,09
KOZMETIKUS	998	2,35
RUHÁZATI KERESKEDŐ	928	2,19
RÉSZÖSSZEG:	19 436	45,78
ÖSSZESEN:	42 456	100,00

Forrás: Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK)

A tanulószerveződés és egyéb sajátosságok

A tanulószerveződéses képzés fontos megkülönböztető jegye, hogy a tanulószerveződéseket a tanuló (nem a szakképző iskola) és a gazdálkodó szervezet kötik meg az illetékes területi gazdasági kamara képviselőjének felügyelete alatt, és a kamara ellenőrzi a képzés megkezdése előtt és a későbbiekben is a képzés feltételeit és színvonalát. A tanulószerveződés előfeltételeit és tartalmát a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI.*

törvény szabályozza. E szerződésben a gazdálkodó szervezet arra vállal kötelezettséget, hogy a tanuló számára egészséges és biztonságos munkahelyen, az adott szakképesítés törvényben előírt szakmai és vizsgakövetelményeinek megfelelő gyakorlati képzésről gondoskodik. A tanuló hasonlóképpen köteles a gazdálkodó szervezet képzési rendjét megtartani és a képzésre vonatkozó utasításait végrehajtani, valamint a biztonsági és egészségügyi előírásokat megtartani. A tanuló szerződés jogi kapcsolatot létesít a tanuló és a gazdálkodó szervezet között és ez csak közös megegyezéssel vagy a törvény által szabályozott feltételek alapján bontható fel.

A tanuló szerződéses képzés további fontos sajátossága, hogy a gyakorlati képzést folytató gazdálkodó köteles a tanuló részére rendszeres havi pénzbeli juttatást fizetni (a tanítási szünetek idején is; az iskolai tanműhelyben és együttműködési megállapodás alapján folytatott képzés esetén ez csak adható, de nem kötelező, az összefüggő nyári gyakorlat idejétől eltekintve). 2007 óta e pénzbeli juttatás havi összege az első szakképzési évfolyam első félévében a kötelező minimálbér 20%-a - amit hiányszakmában folyó képzés esetén további 20%-os juttatás egészít ki (lásd a 1001 fejezetet) -, mely összeget minden további félévben emelni kell a tanuló teljesítménye és szorgalma alapján a képzés szervezője által meghatározott mértékben (aki legfeljebb a minimálbér 50%-nak megfelelő összegig leírhatja vagy visszagigényelheti e költséget, lásd a 1002 fejezetet). Ezen felül a tanulók a tanuló szerződésnek köszönhetően társadalombiztosítási juttatásokban részesülhetnek és a tanuló szerződéses képzés ideje a szolgálati időbe is beleszámít.

Számos anyagi jellegű kedvezmény szolgál arra is, hogy a gazdálkodó szervezeteket és a szakképző iskolákat ösztönözzék tanuló szerződéses képzés folytatására/előnyben részesítésére (lásd a 1002 fejezetet).

Alapvető ismérvek

A fent említett sajátosságoktól eltekintve nincs különbség a tanuló szerződéses és a 0403 fejezetben tárgyalt iskolai tanműhelyben folyó/„váltakozó” képzés között a tanulók életkorát, a képzési program időtartamát, a felvételi követelményeket, tanterveket vagy az értékelési folyamatokat tekintve, minthogy ezeket mind a szakképző iskola szakmai programja határozza meg egységesen, az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeivel és központi programjaival összhangban. A tanulók a szakképző iskolák szakképző évfolyamain, azaz legkorábban 16 évesen köthetnek tanuló szerződést (a szakiskolában - a szakközépiskolában 18 évesen), hogy gyakorlati képzésüket egy gazdálkodó szervezetnél kapják meg. A felvételi követelmények az adott szakképesítésre egységesen előírt előképzettségi, szakmai alkalmassági és egészségügyi feltételek.

A tanuló szerződéses képzésben résztvevők által megszerezhető szakképesítések szintén megegyeznek a szakképző iskolák többi tanulói számára elérhető szakképesítésekkel.

0405 - EGYÉB IFJÚSÁGI PROGRAMOK ÉS ALTERNATÍV KÉPZÉSI FORMÁK

A fiatalok benntartása az oktatási-képzési rendszerben, illetve annak biztosítása, hogy mindenki, különösen pedig a hátrányos helyzetű fiatalok piacképes szakképesítést szerezzenek, fontos oktatáspolitikai célok voltak az elmúlt években. A lemorzsolódás csökkentése és a munkaerő-piaci integráció szakképzés általi elősegítése érdekében alkalmazott intézkedések között említhető a szakképző iskolák, illetve a hátrányos helyzetű tanulók és tanáraik anyagi támogatása (az integrációs normatíva, illetve az „Út a szakmához” ösztöndíjprogram bevezetése), a Szakiskolai Fejlesztése Program (SZFP, lásd a 0201 fejezetet) elindítása, vagy a szakképzésre felkészítő programok bevezetése.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 2003-as módosítása úgy rendelkezett, hogy a szakiskolák 1-2 éves felzárkóztató képzést szervezhetnek az általános iskolai bizonyítvánnyal (ISCED 2A) nem rendelkező tanulók számára, hogy segítsék korcsoportjukhoz való felzárkózásukat és felkészítsék őket a szakképző évfolyamokra való belépésre. Az itt megszerzhető képesítés egyenértékű az általános iskolai bizonyítvánnyal, amennyiben a résztvevő az általános iskola legalább 6 osztályát befejezte. Egy 2004-es felmérés alapján ilyen programokat 17 iskolában indítottak 340 tanuló részvételével.

Egy ehhez kapcsolódó, a 2005/2006. tanévtől hatályos jogszabályi intézkedés volt a szakképzés belépési követelményeinek módosítása oly módon, hogy a 31-34 (ISCED 3C) szintű OKJ-s szakképzéseket megszerzhetnek azok is, akik nem rendelkeznek formális iskolai végzettséggel, de egy szakképzésre előkészítő programon megszerzték a szükséges kompetenciákat. A kompetenciaprofilokat 10 szakmacsoportra (lásd a 0403 fejezetet) készítették el az SZFP keretében, és egyéves, a projekt-módszerre épülő felzárkóztató kurzusok kísérleti kipróbálására 23 iskolában került sor a 2005/2006-os tanév folyamán. Jelenleg a szakiskolák körülbelül 10-15%-a kínál ilyen felkészítő programokat, a résztvevők száma 600-1000 körül van. A 2006-ban bevezetett új OKJ (lásd a 0201 fejezetet) az összes, a felsőfokú szakképzéseknél (ISCED 5B) alacsonyabb szinten megengedi a szakképzések bemeneti követelményeinek kompetencia-alapú meghatározását, de további szakmákban egyelőre nem kerültek kidolgozásra ilyen kompetencia-kritériumok és ezekre fókuszáló programok.

Az új OKJ modularizálása a rész-szakképzések bevezetésével is növeli a szakképzés rugalmasságát és elősegíti a képzéshez való hozzáférést, illetve a munkaerő-piaci integrációt. Rész-szakképzésekre a tanulók a speciális és készségfejlesztő szakiskolákban, illetve a felnőttképzésben ismétlődően be, de ezek minden olyan szakképző iskolai tanuló számára is elérhetőek, aki nem tudta megszerezni az összes, egy teljes szakképzéshez előírt modult.

A szakképzetlen fiatalok jelenleg ingyen szerezhetik meg első OKJ-s szakképzésüket a szakképző iskolák bármely típusában nappali rendszerű képzésben (melyben 23 éves korig, illetve a speciális tanulási igényű tanulók 26 éves korig vehetnek részt) és nappali munkarend szerinti felnőttoktatásban (lásd a 0502 fejezetet). A hátrányos helyzetű tanulók 2. OKJ-s szakképzésüket is ingyen szerezhetik meg.

Ingyenes képzési lehetőségek a felnőttképzésben is elérhetőek a munkanélküli és alacsonyán képzett fiatalok, illetve a képzésből lemorzsolódottak számára, a munkaügyi szervezeten, illetve államilag támogatott programokon és pályázatokon keresztül (lásd 0503 fejezetet). E programok egyre növekvő számban komplex segítséget kínálnak, mely foglalkoztatással egybekötött képzést, anyagi és mentális támogatást, pályatanácsadást stb. foglalhat magába. E kurzusok közül néhány a szakképzésbe történő belépéshez szükséges kompetenciákat fejlesztő felkészítő képzést nyújt, de a legtöbb OKJ-s szakképzést ad.

0406 - SZAKKÉPZÉS KÖZÉPFOK UTÁNI (NEM FELSŐFOKÚ) SZINTEN

A szakközépiskolák - bár szakmai előkészítő képzést általánosan képző (9.-12.) évfolyamaikon is folytathatnak – az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) ISCED 4C szintű szakképzéseit adó tényleges szakképzést csak a 13. és esetleges további évfolyamaikon nyújtanak. A szakképző program hossza a megszerzhető OKJ-s szakképzéstől függ és azt annak szakmai és vizsgakövetelményei (SZVK) határozzák meg (tipikusan a kétéves képzés mondható, de léteznek 2, 3, 5 és 6 féléves programok is).

A 12. évfolyam végén szervezett érettségi vizsga letétele után a szakközépiskolák tanulói választhatnak, hogy folytatják-e tanulmányaikat az iskola szakképző

évfolyamain vagy továbblépnek a felsőoktatásba. Másrésztől azok is, akik nem tették le az érettségi vizsgát, folytathatják tanulmányaikat a szakképző évfolyamokon, ahol olyan OKJ-s képesítést szerezhettek, melynek bemeneti feltétele csupán a középiskola utolsó évfolyamának elvégzése (bár ez elég ritka esetnek számít, ugyanis a 12. évfolyamot befejező tanulók döntő többsége le is érettségizik). Az általános műveltséget megalapozó képzést nyújtó évfolyamokon a szakmai előkészítő képzés során szerzett szakmai kompetenciák beszámíthatóak, ami lerövidítheti a képzés időtartamát, kétéves képzés esetében jellemzően fél vagy egy évvel. A szakmai alapképzés e fajtája elérhető azok számára is, akik gimnáziumot végeztek, amely csupán általános műveltséget megalapozó képzést nyújt felső-középfokú szinten és tanulóit az érettségi vizsgára készíti fel.

A szakközépiskolák szakképző évfolyamainak általános bemeneti feltétele az érettségi bizonyítvány vagy az utolsó (12.) középiskolai évfolyam elvégzése, illetve lehetnek egészségügyi/szakmai alkalmassági vagy szakmai elő-képzettségi feltételek is, ahogy azt az adott képesítés SZVK-i meghatározzák. Máskülönben azonban a tantervek általános ismérvei, a gyakorlati képzés elérhető formái és az értékelés formái megegyeznek a 0403 fejezetben tárgyaltakkal. A szakmai vizsgán megszerzhető ISCED 4C szintű OKJ-s szakképesítés az SZVK-ban meghatározott foglalkozás(ok) gyakorlására jogosít.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény értelmében a szakközépiskolák működéhetnek kizárólag szakképző évfolyamokkal is, amennyiben érettségi bizonyítvánnyal rendelkező tanulókat készítenek fel szakmai vizsgára.

0407 - SZAKKÉPZÉS HARMADFOKÚ SZINTEN

A felsőoktatási intézmények által nyújtott felsőfokú szintű képzés magába foglal:

- felsőfokú szakképzési programokat, melyek az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) ISCED 5B szintű szakképesítéseinek megszerzésére készítik fel, valamint
- felsőfokú végzettséget adó felsőoktatási programokat, melyek egy adott foglalkozás gyakorlására jogosító ISCED 5A szintű végzettséget és szakképzettséget nyújtanak, habár a magyarországi törvényhozás ez utóbbiakat nem tekinti a szakképzés részének.

Felsőfokú szakképzés

A felsőfokú szakképzés a szakképzés egy viszonylag új, francia mintára meghonosított formája Magyarországon. A képzés az 1998-1999. tanévtől elérhető egy PHARE program eredményeképpen, melynek célja a gazdaság és a felsőoktatás kapcsolatának erősítése és a magyarországi felsőoktatás diverzifikációja volt.

Felsőfokú szakképzést csak főiskolák és egyetemek szervezhetnek, de a képzés folyhat – és jelentős arányban folyik - szakközépiskolában is az intézmények közti megállapodás alapján, így a résztvevők jogállása és az irányítási, finanszírozási és statisztikai rendszerek a képző típusától függően változnak. A szakképzés folytatását a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* szabályozza, a képzés más aspektusairól a *2005. évi CXXXIX. felsőoktatási törvény* rendelkezik. Felsőfokú szakképzési programok nappali és részidős képzési formákban is elérhetők, és lehetnek államilag támogatottak vagy költségtérítésesek. A képzés minimális időtartama 4 félév, és ugyanennyi vagy több az alternatív képzési formákban.

A felsőfokú szakképzésben való részvétel általános előfeltétele az érettségi bizonyítvány (ISCED 3A), ezen kívül lehetnek további (pl. egészségügyi/szakmai alkalmassági) feltételek is az adott OKJ-s szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeinek (SZVK) megfelelően. A felsőoktatási intézmények maguk határozzák meg a felsőfokú

szakképzési programok felvételi követelményeit a kétszintű érettségi vizsga és a középiskolai tanulmányi eredmények alapján. Az előzetes, megegyező tartalmú formális szakképzésben folytatott tanulmányok 30-60 kredit értékben beszámíthatók.

A felsőfokú szakképzést kínáló képzések tanterveit szintén az intézmények dolgozzák ki az adott OKJ-s szakképesítésnek a felelős miniszter által kiadott SZVK-jával összhangban. Mint minden OKJ-s szakképesítés esetében, az SZVK határozza meg a szakképzés maximális képzési idejét, a szakmai elmélet és a gyakorlati munka arányát, az elsajátítandó kompetenciákat, valamint a szakmai vizsga követelményeit. E képzések tantervei moduláris felépítésűek, alpműveltségi/kompetencia-fejlesztő, kötelező szakmai és választható (specializációs) modulokat foglalnak magukba. A gyakorlati képzés a 0403 fejezetben leírtakhoz hasonló formákban folyhat. 2006. január 1-jétől lehetőség van hallgatói szerződések (lásd a 0404 fejezetet) megkötésére is, ha a gyakorlati képzést a képzési idő legalább 25 százalékában összefüggően szervezik.

A szakmai vizsga letételével megszerezhető ISCED 5B szintű felsőfokú szakképesítések nem nyújtanak felsőfokú végzettséget, de feljogosítanak az SZVK-ikban meghatározott munkakörök betöltésére a munkaerőpiacon. Bár a felsőfokú szakképzés ismertsége és elismertsége nő, végzősei továbbra is nagy számban felsőfokú végzettséget adó felsőoktatási programokban folytatják tanulmányait, ahol a felsőfokú szakképzésben szerzett kreditpontokat (minimum 30, maximum 60 kreditet) beszámítják az azonos képzési területhez tartozó alapképzésbe (ami jellemzően 1-2 félévvel rövidíti le képzésük időtartamát).

Felsőfokú végzettséget adó felsőoktatási programok

A magyarországi felsőoktatás rendszere a bolognai folyamattal összefüggésben nagymértékű átalakuláson megy keresztül. 2006. március 1-jétől új felsőoktatási törvény (2005. évi CXXXIX. törvény) lépett hatályba, és 2006. szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre került az új, többciklusos képzési rendszer.

A korábbi duális rendszerben a főiskolai és az egyetemi oktatás között alapvető különbség volt, amennyiben az egyetemi alapképzés programjai jellemzően mélyebb elméleti oktatást, míg a főiskolák alapképzési programjai gyakorlat-orientáltabb képzést nyújtottak. Ennek megfelelően a főiskolai programok általában 6-8 félévesek voltak és a nemzetközi BA/BSc képesítésnek megfelelő (ISCED 5A szintű) főiskolai végzettséget és szakképzettséget adtak, míg az egyetemi szakok képzési ideje 10-12 félév volt, és ezek egyetemi végzettséget és szakképzettséget igazoló (ISCED 5A szintű), az MA/MSc képesítésnek megfelelő egyetemi oklevelet nyújtottak a résztvevők számára. Ami a tanulmányi területeket (bölcész, természettudományos, agrár, egészségügyi, gazdasági, informatikai, jogi és szociális igazgatási, műszaki, szociális, katonai, rendvédelmi, művészeti, testnevelési és tanárképzés) illeti, gyakran voltak mindkét szinten elérhető képzési programok, de a főiskolai és az egyetemi oktatás nem épült közvetlenül egymásra és a magasabb szintű programra történő váltás még ugyanazon szakterületen belül is meglehetősen nehéz volt.

Az új, többciklusos képzési rendszerben a főiskolák és az egyetemek minden képzési ciklusban kínálhatnak nappali, részidős (esti, levelező) és távoktatási képzéseket mind államilag támogatott, mind pedig költségterítéses formában.

A felsőoktatás első képzési ciklusa (6-8 félév) BA/BSc fokozatot és szakképzettséget nyújt. A belépéshez a jelentkezőknek érettségi bizonyítvánnyal kell rendelkezniük, egyéb felvételi követelményeiket a felsőoktatási intézmények határozzák meg a középiskolai tanulmányok és az érettségi vizsga eredményei alapján (utóbbit illetően az

adott képzési területen képzést nyújtó felsőoktatási intézmények együttesen határozzák meg, hogy mely tárgyakból kell emelt szintű érettségi vizsgát tenni, bár ennek igénylése nem jellemző, mivel az intézmények diákhíánytól tartanak). Egyes képzések esetében az intézmények egészségügyi vagy szakmai alkalmassági vizsgálatokat, valamint gyakorlati vizsgát is szervezhetnek.

Az MA/MSc fokozatot és szakképzettséget (ISCED 5A) nyújtó mesterszintű képzésben (2-5 félév) azok vehetnek majd részt, akik rendelkeznek BA/BSc fokozatú végzettséggel és szakképzettséggel. 6 képzési programban (orvosi, állatorvosi, gyógyszerészi, fogorvosi, ügyvédi és építészmérnöki képzések) azonban a hallgatók továbbra is osztatlan képzésben vesznek részt, azaz a 10-12 féléves képzés elvégzésével közvetlenül MA/MSc fokozatot szerezhetnek.

A 289/2005. (XII. 22.) kormányrendelet értelmében az alap- és mesterszintű szakok tanterveit, beleértve a tanulmányi és vizsgakövetelményeket is, a felsőoktatási intézmények határozzák meg képzési programjukban, minden szaknak az oktatási miniszter által közzétett képzési és kimeneti követelményei alapján. E követelmények határozzák meg a megszerzendő végzettség szintjét és szakképzettség megnevezését, a képzés időtartamát félévekben kifejezve, az előírt kreditek számát, az adott szak képzési célját, az elsajátítandó szakmai kompetenciákat, a főbb tanulmányi területeket, valamint az idegen nyelvtudásra vonatkozó követelményeket is. Egy adott szakon történő képzés indításának előfeltétele a program akkreditálása a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) által.

A BA/BSc szakok része egy, az adott képzési ág minden szakja esetében közös képzési szakasz, és e szakok különböző szakirányokban is nyújthatnak képzést. Minden szak tartalmaz gyakorlati képzést, és a kormány határozza meg azon szakok körét, melyek esetében 1 féléves külső szakmai gyakorlatot kell szervezni. Az MA/MSc szakok tantervei kötelező, kötelezően választható, valamint szabadon választható tárgyakat, illetve gyakorlati képzést is tartalmaznak. E szakok képzési és kimeneti követelményei határozzák meg azokat az alapszakokat, melyeknek teljes kreditértéke beszámítható, illetve a más alapképzési szakokon szerzett ismeretek beszámításának speciális feltételeit.

Az értékelés formáit a felsőoktatási intézmények határozzák meg az adott intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatával összhangban. A hallgatók teljesítménye egy félév során a szorgalmi és a vizsgaidőszak alatt is értékelhető. Általánosságban elmondható, hogy az ismeretalapú tárgyakra a szakaszos (általában félévközi és félévvégi) értékelés a jellemző, míg a készség-alapú tárgyak esetén az értékelés inkább folyamatos. 2003 óta a European Credit Transfer System (ECTS) kreditrendszer alkalmazása kötelező a felsőoktatásban, bár a monitoring vizsgálatok eredménye azt mutatja, a gyakorlatban az autonóm felsőoktatási intézmények nagyon gyakran nem ismerik el a más hazai intézményben vagy külföldön megszerzett krediteket.

Az alap- és a mesterképzési szakokon BA/BSc és MA/MSc végzettség és szakképzettség szerezhető, mely a végzősöket a szakok képzési és kimeneti követelményeiben meghatározott foglalkozások gyakorlására jogosítja fel. E képesítések elnyerésének kritériuma egy államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvány, valamint az abszolutórium megszerzése, mely utóbbinak a tanulmányi és vizsgakövetelmények összességének teljesítése és a tantervben előírt szakmai gyakorlat elvégzése a feltétele. A záróvizsga egy vizsgaelnökből és legalább 2 másik tagból (egy egyetemi/főiskolai professzorból vagy docensből, valamint legalább egy, nem az intézmény alkalmazásában álló tagból) álló vizsgabizottság előtt zajlik. A záróvizsga magába foglalja a szakdolgozat/diplomamunka védését, s emellett tartalmazhat szóbeli, írásbeli és gyakorlati elemeket is.

05 – SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS FELNŐTTEK SZÁMÁRA

0501 – HÁTTÉR-INFORMÁCIÓ A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSRŐL

A felnőttoktatás és képzés jelenleg elérhető formáit tekintve egy alapvető jogi megkülönböztetés létezik az iskolarendszerű felnőttoktatás és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés között. A két forma közti legfontosabb különbség az, hogy az iskolarendszeren belüli általános vagy szakképzés résztvevői jogi tekintetben tanulói státusszal rendelkeznek, emellett az iskolarendszerű felnőttoktatást államilag elismert köz- és felsőoktatási intézmények folytatják, amelyeknek működését a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX.*, illetve a *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvények* szabályozzák. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés résztvevői nem rendelkeznek tanulói státusszal, de fogyasztói jogukat felnőttképzési szerződés védi a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* értelmében, amely általános szabályozási keretet nyújt az oktatás ezen ágazatához (kivéve, 2007 óta, az egészségügyi szakdolgozók kötelező továbbképzését).

A szakmai képzés törvényi szabályozásáról mindkét forma esetében a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* gondoskodik. Ez alól azonban kivételt képeznek a felsőoktatás által kínált felnőttoktatási lehetőségek, amelyeket nem tekintenek a szakképzés részének, illetve az úgynevezett hatósági képzések. A szakképzési törvény rendelkezése alapján hozták létre az Országos Képzési Jegyzéket (OKJ), amely az összes államilag elismert, iskolarendszeren belül vagy kívül megszerzhető szakképesítést magába foglalja, s ezáltal egy, a szakmai alapképzést és a szakmai továbbképzést összekötő egységes képesítési rendszert biztosít.

Az iskolarendszeren belüli felnőttoktatás azoknak a felnőtteknek kínál nappali vagy nem-nappali tanulási lehetőségeket, akik tankötelezettségük ideje alatt nem szereztek meg egy bizonyos szintű iskolai végzettséget vagy OKJ-s szakképesítést, illetve akik magasabb szintű vagy szakosodottabb képesítést szeretnének nyerni. Ilyen típusú oktatást köz- és felsőoktatási intézmények folytatnak alap-, közép- és felsőfokú szinten. A felnőttek számára az oktatás ezen ágazataiban elérhető képzési programok a célok, szerkezet, fő tartalmak vagy a megszerzhető képesítések tekintetében (amelyek mindegyike államilag elismert) alapvetően nem különböznek a nappali rendszerű képzéstől, a posztgraduális képzéseket kivéve. A szakirányú továbbképzések és a doktori képzések a diplomásoknak nyújtanak magasabb szintű vagy specializáltabb képzést.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés számos különböző típusú és formájú képzési lehetőséget foglal magába, amelyeknek nem mindegyike ad államilag elismert szakképesítést. Az oktatás ezen ágazatát 2001-ben Magyarországon első ízben szabályozó felnőttképzési törvény szakmai, általános, illetve nyelvi képzés között tesz különbséget. A felnőttképzést folytató képzők között megtalálható az Állami Foglalkoztatási Szolgálat részét alkotó 9 regionális képző központ, oktatási magánvállalkozások, non-profit szervezetek, munkaadók, köz- és felsőoktatási intézmények, stb.

A felnőttképzés sajátos változataként 1996-ban kerültek bevezetésre a szakmai alapképzés során megszerzett OKJ-s szakképesítésre épülő, magasabb szintű képesítést nyújtó mestervizsgák. A szakképzési törvény értelmében a mestervizsgákat a gazdasági kamarák szervezik, s az ő jogkörükbe tartozik a képesítési követelmények kidolgozása is.

A fentiek mellett sokféle, nem formális tanulási lehetőséget is találunk művelődési házak, non-profit szervezetek szervezésében vagy a média kínálatában, többek között

népművészeti, tudományos-népszerűsítő, idegen nyelvi, informatikai, stb. témájú önképzőköroket, tanfolyamokat és előadásokat.

A vállalkozások és a társadalmi partnerek kezdeményezésében megvalósuló szakmai továbbképzés a rendszerváltást követően nagyfokú változáson ment keresztül, s az elmúlt évtized során – a korábbi állami nagyvállalatok privatizációjával, illetve a mikro-, kis- és közép vállalkozások elszaporodásával párhuzamosan - meglehetősen visszaszorult. A munkahelyi képzések mennyiségét és formáit tekintve jelentős különbségek figyelhetők meg ágazattól és vállalati mérettől függően, és különösen az MKKV-k alkalmazottai esetében van szükség a képzési lehetőségek kiszélesítésére és állami támogatására.

A felnőttoktatási és –képzési lehetőségek mindenki számára elérhetők, az azokban való részvételt kezdeményezheti az egyén és/vagy támogathatja a munkáltató. A kormányzat ugyanakkor elsősorban a hátrányos helyzetű csoportok (a munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek) képzési szükségleteinek kielégítésére fektet nagy hangsúlyt. E csoportok képzését az állam az Állami Foglalkoztatási Szolgálaton (ÁFSZ) keresztül, illetve normatív támogatással finanszírozza (bár ez utóbbi 2007-re gyakorlatilag megszűnt), emellett állami és/vagy európai uniós forrásokból központi programokon és pályázatokon keresztül támogatja az igényeikre szabott speciális képzések kifejlesztését és megvalósítását.

Bár a tanulási lehetőségek széles választéka áll a felnőttek rendelkezésére, a felnőttoktatásban és –képzésben való részvétel aránya még mindig jóval alacsonyabb az európai uniós átlagnál (az Eurostat Labour Force Survey alapján 2007-ben a felmérést megelőző 4 hétben a 25-64 éves népesség 3,6%-a vett részt oktatásban és képzésben Magyarországon, míg ugyanez az adat 9,7% volt az EU-27 esetében). Ezért a - felnőttképzés, szakképzés és az egész életen át tartó tanulás elmúlt években elfogadott fejlesztési stratégiái által meghatározott - oktatáspolitikára törekszik, hogy még több felnőtt számára biztosítson lehetőséget és motivációt tanulási aktivitásának növeléséhez, valamint, hogy megerősítse az oktatás és képzés gazdasággal való kapcsolatát, illetve növelje szerepét az esélyegyenlőség biztosításában, elősegítve:

- a rugalmasabb képzési módok és új tanulási helyszínek biztosítását (pl. e-tanulás, a közművelődési intézmények bevonása a szakmai felnőttképzésbe);
- a tartalmilag megfelelőbb és moduláris felnőttoktatási és –képzési programok kidolgozását, a munkaerőpiac és az egyes célcsoportok igényei előrejelzésének továbbfejlesztett rendszere alapján; valamint
- az előzetes tudásszint-felmérés és a nem-formális/informális tanulmányok beszámítási rendszereinek kidolgozását.

E célok elérését különböző nemzeti és/vagy az EU Strukturális Alapok által finanszírozott fejlesztési programok szolgálják, melyek közül a legfontosabbak a Humánerőforrás-fejlesztési, illetve a Társadalmi Megújulás Operatív Programok (HEFOP, TÁMOP, lásd a 0201 fejezetet) központi programjai és pályázatai. Az elmúlt évek két legjelentősebb, a szakmai továbbképzés fejlődését elősegítő projektje az alábbi intézkedések keretében valósult meg:

- a HEFOP 3.2.1. központi intézkedése, mely az OKJ szerkezetének modularizálását támogatta, ami biztosíthatja a szakmai alap- és továbbképzés jobb egymásra épülését, illetve az előzetes tudás mérése és a beszámíthatóság egységes rendszerének kiépülését (lásd a 0201 fejezetet); valamint
- a HEFOP 3.5.1. központi intézkedése (*Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása*), amely a felnőttképzés átfogó fejlesztését támogatta, beleértve: a regionális képző központokban alkalmazandó, a helyi/területi

munkaerő-piaci igényeknek, illetve a hátrányos helyzetűek speciális igényeinek megfelelő tantervek és tananyagok kidolgozását és kipróbálását; a felnőttképzésben dolgozó oktatók továbbképzési modelljét; valamint egy mindent átfogó (statisztikai információkat, akkreditált és e-learning képzési programokat, a képzési tananyagok digitális könyvtárát, fontos törvényi dokumentumokat, stb. tartalmazó) felnőttképzési adatbázis létrehozását is.

A munkahelyi képzésekben való részvétel növelését anyagi ösztönzők, illetve az alkalmazottak, különösen a mikro- és kisvállalkozások munkatársai számára képzési lehetőséget biztosító különféle pályázati lehetőségek támogatják.

0502 – ÁLLAM ÁLTAL BIZTOSÍTOTT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS MINDENKI SZÁMÁRA

Az állam által biztosított szakmai továbbképzés fogalma legszűkebb értelemben az államilag finanszírozott (vagy támogatott), iskolarendszeren belüli, a köz- és felsőoktatásban kínált felnőttoktatási lehetőségeket foglalja magába. Tágabb értelemben beletartoznak a felsőoktatás a legalább részben a hallgató által finanszírozott (költségtérítéses) programjai is.

Legtágabb értelmében ugyanakkor vonatkozhat minden iskolarendszeren kívüli, a felnőttképzés keretén belül kínált szakmai továbbtanulási lehetőségre is, amennyiben az oktatásnak ezt az ágazatát az állam a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvényen* keresztül szabályozza, mely meghatározza a képzés folytatásának keretfeltételeit. A felnőttképzési szolgáltatók egy külön kategóriáját államilag támogatott intézmények alkotják, s a közelmúltig az állam a felnőttképzésben való részvétel elősegítése érdekében közvetett anyagi támogatást is nyújtott mindenki számára a személyi jövedelemadó-jóváírás lehetősége által (lásd a 1003 fejezetet).

Az állam által biztosított szakmai továbbképzések részvételi mutatóit a 3. számú melléklet tartalmazza.

I. FELNŐTTOKTATÁS AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜL

Felnőttoktatás a közoktatásban

A felnőttoktatás mint a közoktatás (lásd a 0401 fejezetet) egy törvényileg meghatározott részágazata elsősorban olyan fiatalokat céloz meg, akik társadalmi, személyes vagy egyéb okokból kifolyólag tankötelezettségük ideje alatt nem tudtak bizonyos szintű iskolai végzettséget vagy államilag elismert szakképesítést szerezni. A felnőttoktatás elsődleges funkciója ezért egy „második esély” biztosítása, hogy a résztvevők egy bizonyos (alap- vagy középfokú) szintű iskolai bizonyítványt szerezhessenek, amely a tanulmányok magasabb szinten való folytatásának feltétele, és/vagy egy, az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítést kapjanak, mely belépést biztosít a munkaerőpiacra.

Az elsődleges célcsoportok ezért:

- a hátrányos helyzetűek, akik az alapoktatás során lemorzsolódtak, vagy akiket körülményeik arra kényszerítenek, hogy tanulmányaikat részidős formában folytassák (általános iskolában 17 éves kor fölött, középiskolában és szakiskolában 23 éves kor fölött csak a felnőttképzés keretein belül folytathatók tanulmányok);
- a szakiskolát végzettek, akik a magasabb szintű képzésbe való belépés feltételét jelentő, csak gimnáziumban és szakközépiskolában megszerezhető érettségi bizonyítvány elnyerésért tanulnak; valamint
- a gimnáziumban végzettek, akik alapképzésük során csak általános képzésben részesültek és egy szakképesítés megszerzésére törekcsenek.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény értelmében a felnőttoktatás különböző képzési formákban elérhető. Így nappali munkarend szerinti oktatásban (amelyben a tanórák száma az adott iskolatípus és program számára meghatározott kötelező tanóraszám legalább 90%-a), esti (50-90%) és levelező oktatásban (10-50%), valamint egyéb módokon, pl. távoktatás formájában (melynek esetében a tanórák száma a kötelező óraszám legfeljebb 10%-a). A 2006/2007. tanévben (amint 2007/2008-ban is) a szakképző iskolák mindkét típusában az esti tagozat volt a legnépszerűbb közvetítési mód (a tanulók körülbelül 55%-a vett részt ebben), s csak nagyon kevés felnőtt választotta az „egyéb” képzési formát.

A képzési forma sajátosságaiból adódó tantervi különbségektől eltekintve a felnőttoktatás képzési programjainak típusai, időtartama, tartalmi követelményei, a kimenet típusai és szintjei (formális iskolai végzettséget igazoló bizonyítványok és/vagy államilag elismert OKJ-s szakképesítések) ugyanazok, mint a nappali rendszerű oktatásban. A felnőttoktatás leggyakrabban a nappali rendszerű képzést biztosító közoktatási intézmények tagozatain/csoportjaiban/osztályaiban folyik, bár működik néhány kifejezetten a felnőttek képzése céljából létrehozott felnőttoktatási iskola is.

Az általános és szakmai felnőttoktatást az állam anyagilag támogatja (lásd a 1003 fejezetet). A szakképesítéssel nem rendelkező fiatalok a nappali munkarend szerint szervezett szakmai alapképzésben (23 éves korukig) ingyenesen szerezhetik meg első OKJ-s képesítésüket. A részidős általános és szakmai képzésben a képzési költségek egy részét fedező térítési díjat kell fizetni, kivéve a sajátos tanulási igényű tanulókat, akiknek számára az oktatás minden típusa és formája ingyenes, míg a hátrányos helyzetűek második szakképesítésüket is ingyen szerezhetik meg.

A közoktatási törvény ugyanazon minőségi követelményeket és értékelési mechanizmusokat írja elő a felnőttoktatás, mint a nappali rendszerű közoktatás számára. Az oktatás színvonalának külső értékelése az iskolafenntartó feladata és a minőségellenőrzési folyamatot – az iskola vagy a fenntartó kérésére – országos szakértői hálózat segíti. A törvény előírja egy minőségirányítási és -fejlesztési rendszer kidolgozását minden közoktatási intézményben, bár a közoktatás erősen decentralizált szerkezetének következtében még nem kerültek kidolgozásra a minőség folyamatos biztosítását és ellenőrzését megbízhatóan szolgáló eljárások.

Felnőttoktatás a felsőoktatásban

1990 és 2004 között a felsőoktatásban jelentős expanzió ment végbe mind a tanulók létszáma, mind a kínált képzési program-típusok tekintetében. A posztgraduális képzések új típusainak bevezetése mellett a képzési és finanszírozási formák megsokszorozódása is hozzájárult ahhoz, hogy a felsőfokú képzés hozzáférhetőbbé vált a felnőttek számára. Jelentős mértékben megnőtt a felsőoktatásban részidőben vagy távoktatási formában tanulók száma – az 1990/1991-ben mért 25 786-ról 2004/2005-re 196 008-ra emelkedett -, ami azt mutatja, hogy a felnőttek közül évről évre többen választják a szakmai továbbképzésnek ezt a módját. Az expanzió azonban 2004-re megállt; a 2006/2007. tanévben 177 674 hallgató vett részt részidős képzésben vagy távoktatásban (2007/2008-ban 154 811 fő), és különösen az utóbbi képzési formában résztvevők száma csökkent jelentős mértékben (harmadával) az elmúlt négy év során.

A felsőoktatási intézmények jelenleg a következő tanulási lehetőségeket kínálják a felnőttek számára:

- részidős oktatás formájában is hozzáférhető, felsőfokú végzettséget nem adó képzési programok, melyeken ISCED 5B szintű, OKJ-s úgynevezett felsőfokú szakképzettség szerezhető (lásd a 0407 fejezetet);

- alapképzési programok (ISCED 5A, részben a felsőoktatás korábbi duális rendszere alapján, lásd a 0407 fejezetet), melyek felsőfokú végzettséget és szakkézettséget nyújtanak; a felnőttek részt vehetnek:
 - részidős vagy távoktatási formában is elérhető alapképzésben, amelynek során megszerezhetik első (az új rendszerben: BA/BSc szintű) felsőfokú végzettséget és szakkézettséget igazoló oklevelüket,
 - főiskolai végzettségűek számára kínált kiegészítő képzésben, melynek során egyetemi szintű végzettséget és szakkézettséget szerezhetnek, vagy
 - ún. felsőfokú oklevéllel rendelkezők számára meghirdetett alapképzésben, melynek során második (vagy további) felsőfokú végzettséget és szakkézettséget igazoló oklevelet szerezhetnek;
- általában 4 féléves szakirányú továbbképzések, amelyek az alapképzés során megszerzett szakkézettségre épülő új, specializált, ISCED 5A szintű szakkézettséget nyújtanak, jellemzően levelező formában; valamint
- 6 féléves ISCED 6 szintű, jellemzően nappali és nagyrészt állami finanszírozású formákban kínált doktori képzések.

A *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény* értelmében a főiskolák és egyetemek bármely képzési programjukat kínálhatják nappali, részidős vagy távoktatási formában is. Definíció szerint a részidős képzés esti vagy levelező formában folytatható, melyek óraszámja a teljes idejű képzés óraszámának 30-50%-a, míg a távoktatás óraszámja kevesebb, mint 30%-a. A 2006/2007. tanév során (mint ahogy 2007/2008-ban is) részidős képzés és távoktatás (utóbbi a felsőfokú szakképzés, MA/MSc és osztatlan képzések kivételével) minden képzési szinten és típusban elérhető volt, és a levelező volt messze a legnépszerűbb oktatási forma.

A jelenlegi szabályozás szerint az első felsőfokú OKJ-s szakképesítés, illetve diploma ingyenesen megszerezhető bármely képzési formában, és az állam állja a gyermeknevelési támogatásban részesülő kismamák képzésének költségét is bármely képzési programtípusban. A hozzáférés megkönnyítése érdekében mind az államilag támogatott, mind a költségtérítés tanulók igénybe vehetnek diákhitelt is, és a hátrányos helyzetű tanulók képzéshez való hozzáférésének elősegítése érdekében felvételi pontszámukba beleszámítandó többletpontokat kaphatnak.

A képzés minőségének (minden képzési programtípusban és formában), és a minden felsőoktatási intézményben kidolgozandó minőségértékelési rendszer (legalább 8 évente egy alkalommal történő) értékelése a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) feladatkörébe tartozik.

II. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTKÉPZÉS

Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzés szabályozását a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* és (az úgynevezett hatósági jellegű képzések kivételével) a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* biztosítja. Ezek a törvények a hozzájuk kapcsolódó rendeletekkel együtt meghatározzák a képzés folytatásának általános vagy, elsősorban az OKJ-s szakképesítést nyújtó képzések esetében, részletesebb feltételeit is. A felnőttképzési lehetőségek mindenki számára elérhetők, és a részvételt kezdeményezhetik és finanszírozhatják az egyének (vö. 0505 fejezet), a munkáltatók (vö. 0504 fejezet), vagy, egyes célcsoportok esetében, maga az állam (vö. 0503 fejezet).

A felnőttképzést folytató intézmények között megtalálhatók:

- a felnőttképzést mint kiegészítő tevékenységet folytató köz- és felsőoktatási intézmények, valamint egyéb költségvetési vagy államilag támogatott intézmények

(közülük a legfontosabbak a regionális képző központok, melyek elsősorban a munkanélküliek és a hátrányos helyzetűek számára kínálnak képzéseket, lásd 0403 fejezetet);

- oktatási magánvállalkozások;
- civil szervezetek (non-profit szervezetek, szakmai egyesületek, stb.); valamint
- az alkalmazottaik számára vállalati (belső) képzést nyújtó munkáltatók.

A felnőttképzési törvény értelmében a felnőttképzőknek regisztráltatniuk kell magukat a regionális munkaügyi központoknál, máskülönben azonban szabadon dolgozhatják ki és kínálhatják (szakmai, általános vagy nyelvi) képzéseiket. A törvény csak azt írja elő, hogy a résztvevőkkel felnőttképzési szerződést kell kötniük, és olyan képzési programot kell készíteniük, amely meghatározza:

- a megszerzhető kompetenciákat;
- a részvétel feltételeit;
- a képzés időtartamát és módszereit;
- a tananyag egységeit (beleértve azok célját, tartalmát és terjedelmét);
- a résztvevők maximális csoportlétszámát;
- az értékelés módszereit;
- a képzés vagy a képzés egyes egységeinek (moduljainak) elvégzéséről szóló igazolás kiadásának feltételeit; és
- a képzéshez szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításának eszközeit.

A szakmai továbbképzés ezen ágazata (a nyelvi és általános, készségfejlesztő képzéseken kívül) a szakmai képzések széles skáláját kínálja a felnőtteknek, beleértve:

- az államilag elismert OKJ-s képesítést adó képzéseket,
- az úgynevezett hatósági jellegű képzéseket, melyek országosan vagy nemzetközileg elismert, az OKJ-ban nem szereplő képesítéseket, jogosítványokat nyújtanak, elsősorban a közúti, vízi és légi közlekedés, növény- és állategészségügy és -védelem vagy élelmiszerhigiénia területein; valamint
- különböző típusú és időtartamú, államilag elismert szakképesítést nem nyújtó tanfolyamokat.

A felnőttképzési statisztikák szerint - a képzési programok és résztvevők száma alapján egyaránt - a felnőttképzésben kínált tanfolyamok leggyakrabban OKJ-s, jellemzően ISCED 3C szintű szakképesítés megszerzését kínálják. A résztvevők többsége belépési feltételként legfeljebb általános iskolai végzettséget megkövetelő képzéseken vesz részt (lásd a 3. számú mellékletet).

Az OKJ-s szakképesítéseket kínáló képzések esetében a képzés célját, időtartamát, tartalmi követelményeit és a kimenet típusát az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei (SZKV) határozzák meg, amelyeket a szakképesítésért felelős miniszter rendeletben tesz közzé. Míg a közoktatásban az OKJ-s képzési programok tanterveit az adott szakképesítés az illetékes minisztérium által közzétett központi programjának kötelező elemeivel összhangban kell kidolgozni, addig a felnőttképzők tanterveiket elkészíthetik csupán az SZVK-k alapján. Az akkreditációs rendszer 2003-ban történt bevezetésének egyik fontos célja éppen olyan OKJ-s képzési programok fejlesztésének elősegítése volt, amelyek (idő és költségek tekintetében) hatékonyabbak, mint a központi programokra épülő képzések.

A felnőttképzési törvény értelmében a felnőttképzőket az érdekelt regionális munkaügyi központok ellenőrzik, amelyek azonban csak azt vizsgálhatják, hogy

- a felnőttképző és képzési programja szerepel-e a nyilvántartásban, illetve

- az általa végzett tevékenység megfelel-e a törvényi előírásoknak (2007 óta a központok az érdekelt helyi gazdasági kamara bevonásával ellenőrzik az OKJ-s képzések gyakorlati képzési részét).

Az államilag elismert OKJ-s szakképesítést adó tanfolyamokon folytatott képzés minőségét közvetetten a szakképesítéseket odaítélő, országosan egységes szakmai vizsga biztosítja (lásd a 0801 fejezetet is). Szakmai vizsgát (az iskolarendszerű szakképzést nyújtó szakközépiskolákon és felsőoktatási intézményeken kívül) az adott szakképesítésért felelős miniszter rendelete által erre feljogosított intézmények szervezhetnek. Egyébiránt a minőségbiztosítást elsősorban a felnőttképzést folytató intézmények és/vagy programok 2002-ben bevezetett akkreditációja szolgálja, amely azonban nem kötelező, bár az állami támogatás elnyerésének feltétele, és egyre vonzóbb piaci értéket is jelent. Az akkreditált képzési programok ÁFA-mentességet élveznek, és a résztvevők a közelmúltig kérhették személyi jövedelemadójuknak a tandíj 30%-ával való csökkentését is, de csak abban az esetben, ha akkreditált intézményben folytattak tanulmányokat.

A felnőttképzési intézményi és program-akkreditációt a Felnőttképzési Akkreditációs Testület (FAT, lásd a 0302 fejezetet is) adja meghatározott időtartamra (intézmények esetében 4, programok esetében 2-5 évre) egy szakértői bizottság véleménye alapján.

A intézményi akkreditáció célja a felnőttképzési intézményben folytatott képzési (tananyagfejlesztés, képzés, értékelés) és felnőttképzési szolgáltató tevékenységnek, az intézményirányítási és döntési folyamatok szabályozottságának vizsgálata és minőség szempontjából történő hitelesítése. A felnőttképzési intézmények akkreditációja egy önértékelésen alapuló minőségbiztosítási rendszert biztosít, ami magába foglalja a minőség-célok meghatározását, valamint egy értékelési rendszer kidolgozását és működtetését is. A jogszabályok a FAT által külső szakértők bevonásával végezendő folyamatos minőségellenőrzésről is rendelkeznek, azonban forráshiány miatt az ellenőrzések csak nemrégiben kezdődtek meg.

2007-től az intézményi akkreditáció megszerzésének feltétele, hogy a képző rendelkezzen legalább egy akkreditált képzési programmal. A program-akkreditáció célja annak vizsgálata és megállapítása, hogy a program megfelel a képzési céloknak és követelményeknek, megvalósítható, illetve tartalma és módszerei megfelelnek a pedagógiai követelményeknek.

0503 – A MUNKANÉLKÜLIEK ÉS A MUNKAERŐ-PIACI SZEMPONTBÓL VESZÉLYEZTETETTEK KÉPZÉSE

A munkanélküliek és a munkanélküliséggel veszélyeztetettek segítése az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) legfőbb feladata, melynek regionális munkaügyi központjai a Munkaerő-piaci Alap (MPA, lásd az 1001 fejezetet) foglalkoztatási alapprézisének forrásaiból támogatják e célcsoportok képzését. Emellett, a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* alapján, a fogyatékkal élők szakmai, általános és nyelvi képzése is támogatható az állami költségvetésből normatív finanszírozás útján, bár az ehhez rendelt forrás összege 2007-re minimálisra csökkent (lásd a 1004 fejezet 1. számú táblázatát).

A hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának javítását szolgálja továbbá számos, az MPA és/vagy az EU Strukturális Alapok által finanszírozott központi állami program és pályázat is, innovatív, komplex képzések támogatásán keresztül. Az európai uniós alapok támogatásának felhasználása a Humánerőforrás-fejlesztési és a Társadalmi Megújulás Operatív Programokon (HEFOP és TÁMOP, lásd a 0201 fejezetet), illetve a magyar EQUAL programon keresztül történik.

Az alábbiakban tárgyalt támogatási formák nagy része egyidejűleg több célcsoportot céloz meg, illetve e célcsoportok között is jelentős átfedések találhatók (pl. a roma népesség felülreprezentált a tartós munkanélküliek körében).

A munkanélküliek és munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek képzésben való részvételi arányait a 4. számú melléklet tartalmazza.

Képzéstámogatás az Állami Foglalkoztatási Szolgálaton (ÁFSZ) keresztül

A munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek képzésének támogatása az 1990-es évek óta fontos eszköze az aktív munkaerő-piaci politikáknak. Ennek megvalósítása regionális/helyi szinten történik az ÁFSZ keretein belül működő 7 regionális munkaügyi központon és azok 167 helyi kirendeltségén keresztül. A *foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény* értelmében a következő célcsoportok képzéséhez adható támogatás:

- akik munkanélküliek;
- 25 (vagy felsőfokú végzettségűek esetében 30) év alatti fiatalok, akik nem jogosultak munkanélküli járadékra;
- akik gyermek gondozásáért támogatásban vagy beteg/fogyatékkal élő emberek gondozásáért tartós ápolási díjban részesülnek;
- akik rehabilitációs járadékban részesülnek;
- akiknek munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik;
- akik közhasznú munkavégzésben vesznek részt;
- akik munkaviszonyban állnak, de rendszeres foglalkoztatásuk képzés nélkül nem biztosítható; illetve
- további csoportok, ahogy azt a (társadalmi partnerek képviselőit magába foglaló) MPA Irányító Testülete meghatározza.

Az ÁFSZ iskolarendszeren kívüli szakképző tanfolyamokra, készségfejlesztő előkészítő képzésekre, pályaaorientáló és álláskeresési ismeretek oktatására, valamint idegen nyelvi oktatáshoz (lásd a 0502 fejezetet) adhat képzési támogatást (az utazási költségek és a képzéshez kapcsolódó egyéb kiadások megtérítését, valamint keresetpótló juttatást).

A regionális munkaügyi központok a munkaerő-piaci előrejelzések és a társadalmi partnerek véleménye alapján évente határozzák meg azokat a képzési irányokat, amelyekben a szakképzés támogatható. A résztvevőket a munkaügyi központok választják ki, amelyek a képzés irányának kiválasztásában is segítséget nyújtanak számukra. A támogatott képzések nagy része az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, államilag elismert szakképesítéseket nyújtó tanfolyam.

A munkaügyi központok által felajánlott képzéseket az általuk évente pályázat útján kiválasztott államilag támogatott regionális képző központok és akkreditált felnőttképzési intézmények szolgáltatják. Az 1992 óta létrehozott kilenc regionális képző központ a szociális és munkaügyi miniszter humánerőforrás-fejlesztéssel kapcsolatos feladatait segíti országos és területi szinten, elsősorban a munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek számára kínált képzési programok és azokhoz kapcsolódó szolgáltatások (pl. pályaaorientáció, pályakövetés, tanácsadás) kidolgozása és megvalósítása által.

A képzési színvonal biztosítását szolgálja az az előírás, mely szerint a munkaügyi központok csak akkreditált felnőttképzési intézményekkel köthetnek megállapodást (az akkreditációs folyamatot illetően lásd a 0502 fejezetet), továbbá maga a megállapodás is, amely feljogosítja a munkaügyi központot a képzés ellenőrzésére (bár e minőségellenőrzési folyamat továbbfejlesztése még elvégzendő feladat).

A felnőttképzés normatív támogatása

A felnőttképzés normatív támogatását 2003-ban vezették be azzal a céllal, hogy a szakképzetlen felnőttek első OKJ-s szakképesítésének megszerzését támogassa, valamint, hogy elősegítse a fogyatékkal élők (és az évente meghatározott egyéb célcsoportok) részvételét iskolarendszeren kívüli általános, nyelvi vagy szakmai képzési programokon. 2006-ban e támogatás az 50 éven felüliek számára második OKJ-s szakképesítés megszerzéséhez is elérhetővé vált, ugyanakkor - a fogyatékkal élők képzése kivételével – a résztvevők képzést követő garantált elhelyezkedéséhez kötötték a teljes támogatást, e támogatási forma hatékonyságának növelése érdekében. 2007. júliustól azonban, költségvetési megszorítások és a jogosultak nagy száma miatt, a célcsoportot a fogyatékkal élőkre korlátozták.

A felnőttképzési törvény alapján a pályázati úton nyújtott pénzügyi támogatásban akkreditált, és a fogyatékkal élő felnőttek képzése esetén akkreditált képzési programot kínáló, felnőttképzési intézmények részesülhetnek (lásd a 1004 fejezetet is).

A képzés minőségét azon előfeltétel biztosítja, mely szerint állami támogatást csak akkreditált felnőttképzési intézmények igényelhetnek, valamint az intézményeknek a minisztériummal kötött megállapodása, amely feljogosítja a minisztériumot a normatív támogatás jogszerű igénylésének, elszámolásának és felhasználásának ellenőrzésére.

2006-os jelentős csökkenése után a költségvetési előirányzat 2007-ben (és 2008-ban) már csak az áthúzódó képzésekre nyújtott fedezetet, így a felnőttképzési normatív támogatás gyakorlatilag megszűnt (lásd a 1004 fejezet 1. számú táblázatát).

Központi állami programok és pályázatok

Az 1990-es évek eleje óta számos központi állami program indult, melyeknek célja a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának növelése volt a célcsoportok speciális igényeihez igazodó innovatív, komplex képzések kidolgozása, kipróbálása és megvalósítása által.

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) 1992 óta támogatja a hátrányos helyzetű munkanélküliek munkaerő-piaci reintegrációját és foglalkoztatását innovatív kísérleti programokon keresztül. Az OFA végzi a képzési és foglalkoztatási elemeket, munkaerő-piaci és mentális-szociális támogatási szolgáltatásokat egyaránt tartalmazó kísérleti programok szakmai tartalmának kidolgozását, illetve e programok helyi szervezetek társulásai által történő megvalósítását támogató pályázatok koordinálását. E kurzusok közül néhány a szakképzésbe történő belépéshez szükséges kompetenciákat fejlesztő felkészítő képzést nyújt, de a legtöbb OKJ-s szakképesítést ad, és mindegyik tartalmaz a résztvevők foglalkoztathatóságát növelő képzési komponenst.

Az OFA látja el a magyar EQUAL program országos képviselőjének feladatait is, amely a 2004-2006-os időszakban a Strukturális Alapok segítségével nyújtott támogatást az új, innovatív programok kidolgozása érdekében létrejövő fejlesztési társulások számára. E programok a romák, csökkent munkaképességűek, nők, fiatalok és 45 év fölötti idősebbek, menedékkérők, fogvatartottak, hajléktalanok, értelmi fogyatékosok és szenvedélybetegek, valamint inaktív felnőttek (összesen körülbelül 40 000 fő) foglalkoztatását segítették elő.

A HEFOP 2.3. intézkedése: *A hátrányos helyzetű emberek (köztük a romák) alkalmazhatóságának javítása* a korábbi OFA pályázatok és PHARE projektek keretében kidolgozott és/vagy kipróbált és sikeresnek bizonyult módszerek elterjesztését és szélesebb körű alkalmazását támogatta. Az intézkedés civil szervezetek által

kezdeményezett helyi társulásoknak nyújtott támogatást (összesen 40 014 442 eurót) komplex képzési programok megvalósításához a romák, 45 évnél idősebbek, tartós munkanélküliek és inaktívak, alacsony iskolázottságú fiatal munkanélküliek, az iskolai oktatásból lemorzsolódtak, a fogyatékkal élők, csökkent munkaképességűek, szenvedélybetegséggel küzdők, büntetett előéletűek, volt fogvatartottak és menedékkérők számára.

A HEFOP 3.5.3. intézkedése keretében megvalósuló „Lépj egyet előre” program a felnőtt népesség képesítési szintjének emelését célozta ingyenes tanulási lehetőségek biztosítása útján. Az ÁFSZ által koordinált program rendkívül sikeresnek bizonyult, és a 2007-2013-as költségvetési időszak első két évében a Társadalmi Megújulás Operatív Program 2.2.1. intézkedése alatt folytatódik.

A felnőttképzési normatív támogatás gyakorlati megszűnésével (lásd fent) egyidőben a kormányzat 2007-ben bevezette a (munkanélkülieket célzó) közmunkaprogramban résztvevők képzésének támogatását az MPA képzési alaprészből, illetve az MPA képzési és rehabilitációs alaprészeinek finanszírozásával komplex program indult a fogyatékosok számára, mely mintegy 2500-3000 megváltozott munkaképességű felnőtt részére kínál támogatott képzést és foglalkozási rehabilitációt.

A nemzeti és európai uniós alapokból támogatott képzési és foglalkoztatási programok minőségének színvonalát a támogatott projektek kiválasztási folyamata és azok folyamatos, a nemzeti és európai uniós jogszabályokkal összhangban történő ellenőrzése biztosítja.

0504 – A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK ÉS/VAGY TÁRSADALMI PARTNEREK ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS

A magán/közszféra alkalmazottainak valamiféle képzésben való részvételét garantáló intézkedések között említhetők:

- az állam által bevezetett törvényi szabályozások és pénzügyi ösztönzők;
- a képzési lehetőségekről való rendelkezés a társadalmi partnerekkel együttműködésben kidolgozott kollektív szerződésekben vagy esélyegyenlőségi tervekben egyes vállalatoknál (bár ezek általában csak tág előírásokat és keretszabályokat rögzítenek, a részleteket a „tanulmányi szerződésekre” hagyva, lásd lentebb); valamint
- az egyes magánvállalkozások emberi erőforrás-politikája és tevékenysége.

Az állam törvényileg szabályozza az alkalmazottak kötelező továbbképzési és/vagy vizsgarendszerét a közszférában, illetve a magánszektor néhány területén is, ahol azt a munka jellege (például biztonsági szempontok vagy a szabályok folyamatos változása) szükségessé teszi (például a földgázellátással, növény- és állatvédő szerek kereskedelmével kapcsolatos foglalkozások, a hivatásos járművezetők, könyvvizsgálók és könyvelők, hivatásos vadászok, stb. esetében).

Emellett a Munka Törvénykönyve (1992. évi XXII. törvény) meghatározza az alkalmazottak képzésben való részvételével kapcsolatos jogait. E törvény értelmében a munkáltatók és alkalmazottaik tanulmányi szerződést köthetnek egymással, amelyben a munkáltató a tandíj, az utazási és szállásköltségek kifizetésével, tanulmányi szabadság engedélyezésével, stb. támogathatja alkalmazottainak oktatását és képzését. A Munka Törvénykönyve tanulmányi szabadságot csak abban az esetben garantál az alkalmazásban álló felnőtt számára, ha iskolarendszerű képzésben vesz részt (a vizsgánként biztosított 4 munkanap szabadidőn felül előírja, hogy a további szabadság időtartamát a munkáltatónak kell meghatároznia az oktatási intézmény által kibocsátott, a képzés időtartamáról szóló igazolásnak megfelelően), vagy ha a továbbképzés kötelező abban a munkakörben, illetve a munkáltató előírja azt.

SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS A KÖZSZFÉRÁBAN

A közszféra alkalmazottainak továbbképzése az ágazatban jellemző foglalkozások három fő kategóriájának megfelelően váltakozik:

- az úgynevezett „egyenruhás” foglalkozások (pl. rendőrök, tűzoltók, katonák, stb.) esetében az egyes részágazatok kinevezési és előléptetési rendszere szigorúan szabályozott és továbbképzési és vizsgarendszerhez kötött;
- a központi és helyi közigazgatásban dolgozó köztisztviselők egységes, kötelező továbbképzési és vizsgarendszere az 1990-es években került bevezetésre;
- a közalkalmazottak (tanárok/oktatók, orvosok és egyéb egészségügyi szakdolgozók, kulturális és szociális munkások) kötelező továbbképzése az egyes részágazatok szerint különbözik.

A közszférában foglalkoztatottak szakmai továbbképzését a munkaadó (az állam) finanszírozza és tartalmát az illetékes minisztérium és/vagy szakmai kamarák és a társadalmi partnerek határozzák meg. A legtöbb esetben külön szervezetet és intézményeket is létrehozta a közszférában dolgozók továbbképzésének elősegítése, szervezése és koordinálása érdekében.

Emellett a közszféra néhány nagyvállalatán belül is működnek hagyományokkal rendelkező képzési rendszerek (pl. Magyar Államvasutak, Magyar Posta).

SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS A MAGÁNSZFÉRÁBAN

Az egyes munkakörök esetében kötelező szakmai továbbképzést előíró jogszabályoknak és az egyes gazdálkodó szervezetek emberi erőforrás-politikájának megfelelően a munkáltatók alkalmazottaik részére belső képzési rendszert biztosíthatnak a munkahelyen (beleértve a továbbképzést, gyakornoki programot, rotációt, stb.) vagy a felnőttképzési piacon külső szolgáltató által kínált képzéseket vásárolhatják meg számukra (lásd a 0502 fejezetet az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésről), az alkalmazottak képzésének tanulmányi szerződés keretében biztosított támogatása mellett.

Az Eurostat által koordinált harmadik Continuing Vocational Training Survey eredményei alapján az 1999-es felmérés óta minden méretosztályban nőtt a képzéseket biztosító szervezetek aránya (lásd az 1. számú táblázatot). 2005-ben a magyarországi vállalkozásoknak 49%-a biztosított valamiféle képzési lehetőséget munkatársai számára, de csak 34%-uk támogatta képzésüket hagyományos (főként külső tanfolyami) képzés formájában, melyek alkalmazottaik csupán 23%-a számára voltak elérhetőek. A képzések mennyisége és a képzéseket biztosító szervezetek aránya továbbra is jelentősen változó az alábbi tényezők függvényében:

- a vállalkozás mérete: miközben a munkavállalók számára képzést biztosító vállalkozások aránya 2005-re a közép- és nagyvállalatok körében elérte az EU átlagot, ez továbbra is meglehetősen alacsony maradt a kisvállalkozások körében;
- ágazat: a pénzügy, távközlés, posta és közművek (elektromosáram-, gáz-, vízszolgáltatók, stb.) területén tevékenykedő vállalatok az országos átlagnál nagyobb mértékben kínálnak továbbképzési lehetőséget alkalmazottaik számára, míg a textil-, ruha- és bőripar, vendéglátás, fa- és egyéb feldolgozóipar ágazataihoz tartozó vállalkozások elmaradnak az átlagtól.

1. számú táblázat: A képzést biztosító vállalkozások az összes vállalkozás %-ban, méretosztály szerint (2005 versus 1999)

		MÉRETOSTÁLY (ALKALMAZOTTAK SZÁMA)		
ÖSSZESEN (%)		10 - 49 (%)	50-249 (%)	250+ (%)

Hely	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2
EU-27	60	:	55	:	78	:	91	:
EU-25	61	61	56	56	80	80	92	95
MAGYARORSZÁG	49	37	42	32	77	51	90	79

Forrás: Eurostat; Continuing Vocational Training Survey (CVTS2, 1999 és CVTS3, 2005). Lekérdezés dátuma: 2008.06.23.

A társadalmi partnerek részvétele a szakmai továbbképzésben nőtt az elmúlt évtized során, de továbbra is meglehetősen korlátozott a források, az információs és szakmai háttér hiánya, valamint a társadalmi partnerek kezdeményezéseinek szétaprózottsága miatt. Számos gazdasági érdekképviselői szervezet - pl. a gazdasági kamarák, az Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ), illetve az ágazati párbeszéd bizottságok (ÁPB-k) - kiemelt célként kezeli a szakmai továbbképzés fejlesztését ágazatukon belül, és sok közülük képzésszolgáltatással is foglalkozik. Képzéseiket azonban csak abban az esetben tudják térítésmentesen kínálni, ha azokat nemzeti/európai uniós források támogatják, melyekhez általában pályázatok útján lehet hozzájutni (lásd az alábbiakban).

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK), valamint a Magyar Agrárkamara (MAK) fontos szerepet játszanak az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzésben az 1996 óta létező mestervizsgák szervezése által is, mely a szakmai továbbképzés egy sajátos, magasabb szintű képesítést (a mestercímet) nyújtó formája. A *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* értelmében a kamarák dolgozzák ki e vizsgák kimeneti követelményeit az országos gazdasági érdekképviselői szervezetekkel együttműködésben. A helyi kamarák felkészítő tanfolyamokat is szerveznek, az ezeken való részvétel azonban nem feltétele a vizsga letételének, csupán egy meghatározott OKJ-s szakképesítés és szakmai gyakorlat megléte. A mestervizsga három részből áll: a vállalkozási és pedagógiai ismereteket értékelő szóbeli vizsgarészből, egy szakmai elméleti írásbeli és szóbeli vizsgarészből, és egy szakmai gyakorlati vizsgarészből.

A magánszektorban dolgozók szakmai továbbképzésének elősegítését szolgáló legfontosabb állami intézkedés egy 1997-ben bevezetett anyagi ösztönző. A *szakképzési hozzájárulásról és a képzésfejlesztés támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény* értelmében a munkaadók kötelező szakképzési hozzájárulásuk (lásd az 1001 fejezetet) legfeljebb egyharmadát – 2007 óta a mikro- és kisvállalkozások legfeljebb 60%-át - saját alkalmazottaik belső vagy külső szakmai, illetve idegen nyelvi képzésére fordíthatják. A szakképzési hozzájárulás saját alkalmazottak képzésére fordított összege a 2000-es 1,0 milliárd forintról (4,1 millió euró) 2007-re 7,3 milliárd forintra (29,2 millió euró) emelkedett, mely ekkor összesen 94 053 alkalmazott képzését támogatta (lásd a 1003 fejezet 1. számú táblázatát).

A pénzügyi források hiánya mellett a magyarországi vállalkozások 99,9%-át kitevő és a munkavállalók 65%-át alkalmazó mikro-, kis- és középvállalkozásoknak (MKKV-k) szembe kell nézniük a helyettesítések problémájával (az alkalmazottak alacsony száma miatt ugyanis a munkaadóknak nem áll módjukban alkalmazottaikat képzésben való részvétel miatt elengedni), valamint a sajátos igényeikhez igazodó, rövid idejű, megfelelő tartalmú és hatékony képzési programok és tananyagok hiányával is.

A kormány által 2005-ben elfogadott Egész életen át tartó tanulás stratégiája a szakmai továbbképzésben részt vevő alkalmazottak számának növelését tűzte ki célul:

- a társadalmi partnerek bevonásával a tanulási és fejlesztési partnerségek elősegítése, a meglévő továbbképzési rendszerek erősítése, hatékonyságának növelése és kiterjesztése érdekében;

- a vállalaton belüli nem-formális és informális tanulás támogatásával (pl. az ilyen tanulás elismerésének biztosításával, egy „kompetenciakártya-rendszer” bevezetésével); illetve
- a tanulószervezetek támogatásával (pl. egy nemzeti díjrendszer megalkotása által).

E célok elérését a Humánerőforrás-fejlesztési és a Társadalmi Megújulás Operatív Programok (lásd a 0201 fejezetet) számos intézkedése támogatja. Ezek és egyéb nemzeti támogatási formák (pl. az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány pályázatai) közvetlen anyagi támogatást is nyújtanak az alkalmazottak továbbképzéséhez. Bár e támogatások általában minden vállalat számára elérhetők, a mikro-, kis- és középvállalkozások, valamint a hátrányos helyzetű csoportok (pl. roma alkalmazottak és vállalkozók) elsőbbséget élveznek (és magasabb arányú támogatást kaphatnak).

0505 – SZT EGYÉNI KEZDEMÉNYEZÉSBEN

Az egyének saját költségükön a 0502 fejezetben tárgyalt különböző típusú felnőttképzési intézmények által kínált általános, idegen nyelvi és szakmai felnőttképzési programokon vehetnek részt.

A 2007-es felnőttképzési statisztika alapján a felnőttképzések résztvevőinek közel fele (2007-ben a beiratkozottak 45%-a) teljes egészben vagy részben egyénileg finanszírozza képzésben való részvételét.

06 - A SZAKKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS GYAKORLATI OKTATÓK KÉPZÉSE

0601 – A SZAKKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

A szakképzésben dolgozó tanárok és gyakorlati oktatók típusait az adott oktatási ágazat működését szabályozó törvények különböztetik meg. Szakképzés (szakmai képzés), mind a szakmai alapképzésre, mind a szakmai továbbképzésre irányuló képzés vagy az iskolarendszeren belül (a közoktatásban és a felsőoktatásban) vagy azon kívül (a felnőttképzésben) folyhat Magyarországon. Bár az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítést nyújtó szakképzés és az egyéb szakmai képzések folytatását mindkét szektorban ugyanaz a törvény szabályozza (*a szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény*), az e törvény által nem szabályozott, a szakképzésben történő tanítás feltételeit érintő rendelkezéseket a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX., a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX.,* valamint a *felnőttképzésről szóló CI. törvény* foglalja magába.

A felsőoktatás kivételével, melyre vonatkozóan a törvény nem írja elő, hogy az oktatók pedagógiai képesítéssel rendelkezzenek, és kiválasztásuk a felsőoktatási intézmény hatáskörébe tartozik, a másik két ágazaton belül megkülönböztethetők a közismereti tárgyakat, a szakmai elméleti tárgyakat, illetve a szakmai gyakorlati tárgyakat tanító pedagógusok.

A közoktatásban történő tanítás feltételeit a törvény aszerint határozza meg, hogy a tanárok/oktatók a szakképző iskolák általánosan képző vagy szakképző évfolyamain tanítanak-e, valamint hogy a szakképzésen belül szakmai elméletet vagy gyakorlatot oktatnak-e. A tanárokat és az oktatókat tehát világosan megkülönböztetik, mivel a törvény különböző képesítési követelményeket ír elő a közismereti tárgyakat oktató tanárok, a szakmai elméleti tárgyakat oktató tanárok, az iskolai tanműhelyekben oktató szakoktatók, illetve a vállalatnál nyújtott gyakorlati képzés gyakorlati oktatói számára.

A felnőttképzésben az oktatók képesítési követelményei csak az akkreditált felnőttképzési intézmények és képzési programok, illetve a szakmai képzések esetében

vannak szabályozva. Az akkreditált felnőttképzési intézmények oktatóira különböző képesítési előírások vonatkoznak az általános, idegen nyelvi, szakmai képzések, valamint a hátrányos helyzetűeknek kínált programok esetében. E két utóbbi esetben az is fontos szempontot jelent, hogy szakmai elméletet vagy gyakorlatot oktatnak-e. Az *oktatási miniszter 8/2006. (III.23.) rendelete* értelmében az iskolarendszeren kívüli szakképzésben dolgozó pedagógusoknak ugyanolyan képesítésekkel kell rendelkezniük, mint amilyen az akkreditált intézmények alkalmazottai számára van előírva.

Ugyanakkor a tanári/oktatói képzés a felnőttképzésben csak a hátrányos helyzetű felnőttek képzése esetében, a közoktatásban pedig a közismereti tárgyakat tanító tanárok, szakmai tanárok és a szakoktatók esetében követelmény. Az elismert tanári és oktatói foglalkozások különböző típusait az 5. számú melléklet mutatja be.

A tanárok és oktatók képzése a felsőoktatásban történik, ahol különböző képzési programok szolgálják a közismereti tárgyakat oktató tanárok, a szakmai tanárok és a szakoktatók képzését. A felsőoktatás jelenleg radikális átalakuláson megy keresztül a bolognai folyamattal összefüggésben (vö. 0407 fejezet), amely a tanárok és oktatók képzésére is hatással van.

Az új jogszabályok alapján a tanárképzés (a közismereti és a szakmai egyaránt) csak mesterszinten folyik, míg a szakoktatói képesítések az alapképzésben szerezhetők meg. A tanári/oktatói szakok tanterveit, valamint az értékelési rendszer formáit és módszereit a felsőoktatási intézmények dolgozzák ki az adott szak képzési és kimeneti követelményei alapján. E követelményekre a BSc programok (szakoktató-képzés) esetében a felsőoktatási vezetők konferenciája által létrehozott szakterületi szakmai bizottság, az MA/MSc programok (közismereti és szakmai tanárképzés) esetében pedig a felsőoktatási intézmények tehetnek javaslatot, és az oktatási miniszter teszi közzé őket határozatok formájában. A kérelemnek tartalmaznia kell a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) támogató szakvéleményét, az új program szociális és munkaerő-piaci irányultságáról szóló indoklást, valamint az adott szakterülethez kapcsolódó szakmai szövetségek, munkáltatók és minisztériumok véleményét.

A felsőoktatási intézmények által folytatott képzés és minőségfejlesztési rendszereik értékelése a MAB feladata, amely minden intézmény esetében legalább 8 évente ellenőrzi az előírt feltételek és a minőségfejlesztési terv teljesítését.

0602 - A SZAKMAI ALAPKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

A szakmai alapképzésben oktató pedagógusok típusait a 6. számú melléklet mutatja be. A felnőttképzésben alkalmazott tanárok/oktatók képzését a 0603 fejezet tárgyalja.

A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ OKTATÓK

A 2005. évi CXXXIX. *felsőoktatási törvény* nem írja elő a felsőoktatásban alkalmazottak számára pedagógiai képesítés megszerzését. A felsőoktatásban a különböző oktatói munkakörök megkülönböztetésének végső alapja a tudományos teljesítmény, és az egyes munkakörök betöltéséhez szükséges képesítések meghatározása az intézmény hatáskörébe tartozik.

A felsőoktatási intézményekben oktatók egyik csoportját azok alkotják, akik tudományos és oktatói teljesítményre épülő fokozatos előmeneteli rendszerben dolgoznak és oktatói címek viselésére jogosultak; nekik az új szabályozás értelmében doktori képzésben kell részt venniük, illetve a magasabb szintű munkakörök betöltéséhez Phd/DLA (ISCED 6) fokozat szükséges. A másik csoportba azok a szakemberek tartoznak, akik nem foglalkoztathatók ilyen előmeneteli rendszerben és nem használhatják az oktatói címeket; ők általában az általánosan kötelező tárgyakat tanítják és esetükben csupán a felsőfokú végzettséget és szakképzettséget (ISCED 5A) követelik meg. Emellett a felsőoktatási intézmények foglalkoztathatnak tudományos

kutatókat, akik esetenként munkaidejük egy részében oktathatnak is, de a hallgatók tanulását segítő külön munkakörök (pl. mentor, tutor) nem jellemzőek a felsőoktatásban.

A SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN FOLYTATOTT ÁLTALÁNOS ÉS SZAKKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK/OKTATÓK

A szakiskolákban és szakközépiskolákban folyó általános és szakképzésben dolgozó pedagógusok annak alapján csoportosíthatóak, hogy mit és hol oktatnak:

- a közismereti szakos tanárok közismereti tárgyakat tanítanak az általánosan képző és a szakképző évfolyamokon;
- a szakmai tanárok az általánosan képző évfolyamokon a szakmai alapozó tárgyakat, a szakképző évfolyamokon pedig a szakmai elméleti tárgyakat és az elméletigényes gyakorlati tárgyakat tanítják;
- a szakoktatók a szakképző évfolyamokon az iskolai tanműhelyekben folyó szakmai gyakorlatot irányítják;
- a gyakorlati oktatók a szakképző évfolyamokon a vállalati tanműhelyben vagy munkahelyen folyó gyakorlati képzést irányítják; valamint
- az iskolák a nevelő-oktató munkát segítő munkaköröket is létesíthetnek (pl. iskolapszichológus, szociálpedagógus, stb.)

Alapképzés

A közismereti és a szakmai elméleti tárgyakat oktató tanároknak, valamint a szakoktatóknak felsőfokú (ISCED 5A) egyetemi vagy főiskolai tanári/oktatói képesítéssel kell rendelkezniük. Ha nincs a képzés szakirányának megfelelő tanárszak, illetve a gyakorlati képzésben az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény megengedi a képzés szakirányának megfelelő ISCED 4C vagy 5B szintű OKJ-s szakképesítéssel és legalább 5 év szakmai gyakorlattal rendelkezők alkalmazását is.

A felsőoktatásban folyó tanár-/oktató-képzésben való részvétel feltétele egy legalább ISCED 3A szintű képesítés (az érettségi bizonyítvány), s a szakoktatóknak emellett egy szakirányú OKJ-s képesítéssel is rendelkezniük kell.

A felsőoktatás korábbi duális rendszerében a szakmai tanárszakok többsége – a mérnöktanári, agrár-mezőgazdasági mérnöktanári, közgazdász-tanári szak - a kettős oklevelet nyújtó konzekutív modellt követte, melyben a tanári képesítés az adott szakterületi képzés után vagy azzal párhuzamosan volt megszerezhető. Ugyanakkor a művészeti, egészségügyi szakmai tanári, illetve közismereti tanárszakok legnagyobb hányada, valamint a szakoktatói szakok esetében a szakmai és a tanári képzés egyidejűleg folyt, és ezek csupán egy diplomát eredményeztek. A képesítés elnyerésének feltétele az adott szakterületen (főiskolai szintű tanári vagy szakoktatói képesítés esetében) 4 vagy (egyetemi szintű tanári képesítés esetében) 5 éven át folytatott tanulmányok, valamint a három nagy tanárképzési modul (pedagógia-pszichológia, szakmódszertan és iskolai gyakorlat) elvégzése volt. A tanár-jelöltek értékelése különböző formákban történt, beleértve a vizsgákat, gyakorlati értékelést és az iskolai tanítási gyakorlatot lezáró zárótanítást. A tanári/oktatói képesítés a záróvizsgán volt megszerezhető, amelyet a hallgatók a tantervben meghatározott követelmények összességének teljesítése, illetve egy szakdolgozat elkészítése és megvédése után tehettek le.

A 2006 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetett új, többciklusos képzési rendszerben a (műszaki, agrár és üzleti) szakoktatói képesítések 7 féléves BSc szakokon szerezhetőek meg, melyeknek része egy összefüggő külső szakmai és iskolai gyakorlat. Közismereti és szakmai tanári képesítés csak a mesterciklusban lesz elérhető azok számára, akik rendelkeznek egy, a szak képzési és kimeneti követelményeiben

meghatározott (ISCED 5A szintű) BA/BSc diplomával, bár fakultatív formában lehetőség nyílik egy tanári felkészítést megalapozó, pályaorientációt segítő (10 kreditpontot érő pedagógiai és pszichológiai tanulmányokat tartalmazó, legalább 2 féléves) modul felvételére már az alapképzés során is. A tanári szakok két tanári szakképzettséget nyújtanak majd, bár a szakmai és művészeti tanárképzés résztvevői szerezhhetnek egy tanári szakképzettséget is (a képzés idejét ezáltal 1-2 félévvel lecsökkentve), illetve e területeken mester fokozatra és szakképzettségre épülő képzési programok is elérhetőek lesznek.

A 150 kredites tanárképző programokat három fő modul alkotja majd:

1. szakterületi képzés, mely elsősorban a pedagógiai/módszertani kompetenciák fejlesztésére irányul (80 kredit, 30 az első, 50 a második tanári szakképzettség esetében) és
2. elméleti és gyakorlati pedagógiai és pszichológiai képzés (40 kredit), melyet egy
3. közoktatási vagy felnőttképző intézményben szervezett, összefüggő szakmai gyakorlat követ (30 kredit).

A képzési és kimeneti követelmények határozzák meg a második szakképzettség felvételének feltételeit, melynek képzési modulja például speciális pedagógiai feladatokra készíthet fel (pl. tantervfejlesztés, pedagógiai mérés és értékelés, stb.).

A *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* értelmében a gazdálkodó szervezeteknél folyó gyakorlati képzés oktatóinak elegendő csupán egy szakirányú (és az általuk nyújtott képzéssel legalább azonos szintű) szakképesítéssel, valamint öt (vagy egyedi képzés esetében két) éves szakmai gyakorlattal rendelkezniük. Ugyanakkor előnyben kell részesíteni a szakoktatói végzettséggel, illetve mestervizsgával (lásd a 0504 fejezetet) rendelkező jelölteket.

Továbbképzés

A közoktatási törvény kötelező, legalább hétévenkénti továbbképzést ír elő a közoktatási intézményekben alkalmazott tanárok/oktatók számára. A képzési költségek 80 százalékát (vagy bizonyos esetekben 100 százalékát) az állam fedezi a tanárok/oktatók továbbképzésének támogatására elkülönített központi költségvetési keretből.

E törvényi kötelezettség teljesíthető:

- egy felnőttképzési intézmény által szervezett, a Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testület (PAT) által akkreditált továbbképzése(ke)n való részvétellel, összesen 120 órában;
- a pedagógus szakvizsga (ISCED 5A) letételével egy szakirányú továbbképzés keretében a felsőoktatásban;
- a felsőoktatásban alapképzésben és mesterképzésben, kiegészítő alapképzésben vagy szakirányú továbbképzésben második vagy további felsőfokú végzettség és/vagy szakképzettség (ISCED 5A) megszerzésével;
- az első pedagógus képesítés megszerzésével (a csak szakirányú végzettséggel és szakképzettséggel rendelkező szakmai elméleti tantárgyat, illetve gyakorlati képzést oktatók esetében);
- az oktató-nevelő munkát segítő emelt szintű vagy felsőfokú OKJ-s szakképesítés megszerzésével; valamint
- a nemzetközi tanár-továbbképzési programokon (tanulmányutakon) való részvétel szintén beszámítható e kötelezettség teljesítésébe.

0603 - A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

A 7. számú melléklet az iskolarendszeren belül vagy azon kívül folytatott szakmai továbbképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusait mutatja be.

AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜL FOLYTATOTT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK/OKTATÓK

Az iskolarendszeren belül folytatott szakmai továbbképzést köz- és felsőoktatási intézmények kínálják. Mivel ugyanaz a tanári/oktatói testület vesz részt az ilyen típusú képzésekben, mint a szakmai alapképzésben, kategorizálásuk, valamint a pedagógusok alap- és továbbképzése megegyezik a 0602 fejezetben leírtakkal.

AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜL FOLYTATOTT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK/OKTATÓK

A felnőttképzés keretében folytatott szakmai továbbképzésben dolgozók különféle típusú szakembereket foglalnak magukba (tanár, tréner, instruktör, tutor, mentor). A felnőttképzők általános, nyelvi és szakmai képzési programokat indíthatnak, így a felnőttképzésen belül is megkülönböztethetők az általános képzést, idegen nyelvi oktatást, szakmai elméletet oktató tanárok, valamint a szakmai gyakorlatot irányító oktatók. Emellett számos egyéb tanulássegítő – a felnőttképzést szervező, tervező, irányító, értékelő, illetve animátori és tanácsadói – munkakörök is léteznek.

A felnőttképzés keretében folytatott szakképzésben csupán az akkreditált intézmények hátrányos helyzetűeknek kínált képzéseiben oktatók esetében elvárt a pedagógiai (vagy pszichológiai) képesítés (illetve ez esetben a gyakorlati oktatóknak 5 éves szakmai/felnőttképzési gyakorlattal is rendelkezniük kell). Egyéb típusú szakmai képzések esetében a jogszabályok megengedik a csak szakirányú felsőfokú végzettségű (ISCED 5A) vagy akár csupán (a képzés szintjével legalább megegyező szintű) középfokú szakképesítéssel rendelkező oktatók alkalmazását abban az esetben, ha azok meghatározott idejű szakmai tapasztalattal rendelkeznek.

Alapképzés

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárok oktatnak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzésben (szakképző iskolákban) dolgozó tanárok esetében, így megegyezik a 0602 fejezetben leírtakkal.

A különböző tanulássegítő munkakörökben dolgozó szakemberek képzése szintén a felsőoktatásban zajlik. A 2006 szeptemberétől bevezetett új, többciklusos képzési rendszerben egy emberi erőforrások, valamint egy andragógia szak is indult 4 lehetséges szakiránnyal (humánszervező, művelődésszervező, személyügyi szervező, munkavállalási tanácsadó). Emellett létezik egy 2 éves, képzési szakasszisztens elnevezésű felsőfokú OKJ-s képzés is, amely az érettségi bizonyítvánnyal (ISCED 3A) rendelkezőket készíti fel felnőttképzési szervezői feladatokra, illetve a gyakorlati szakoktatásban való közreműködésre.

Továbbképzés

A jelenlegi jogszabályok a felnőttképzésben dolgozó oktatók számára nem írnak elő kötelező továbbképzést, kivéve az akkreditált intézményeket, amennyiben a 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet kimondja, hogy az akkreditált felnőttképzési intézményeknek a képzési tevékenység tervezése érdekében rendelkezniük kell olyan humánerőforrásterffel, amely tartalmazza az oktatók továbbképzésére vonatkozó szabályokat is.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben alkalmazott oktatók továbbképzése differenciált képet mutat. A szakképző iskolai tanároknak/oktatóknak mint a

közoktatásban is alkalmazottaknak részt kell venniük továbbképzésen. A felsőoktatási intézmények oktatói számára nincs kötelező szervezett továbbképzés, viszont ez a réteg a legkvalifikáltabb, illetve főállásuk követelménye is az állandó önképzés. A regionális képző központok (kötségvetési intézmények) rendszeresen kínálnak szervezett továbbképzéseket oktatóik számára belső képzési tervük alapján. Az oktatási magánvállalkozások között nagy különbségek vannak ebben a tekintetben. Az International Organisation for Standardisation (ISO) minősítésével rendelkező vállalkozások belső képzési terveket dolgoznak ki és (teljes munkaidőben dolgozó) alkalmazottaik számára belső továbbképzést kínálnak vagy egy másik vállalkozás által kínált képzést vásárolnak meg. E cégektől eltekintve azonban a felnőttképzési intézmények (teljes idejű) alkalmazottaiknak általában csupán alkalmi módon szerveznek továbbképzéseket, jellemzően inkább szakmai konzultációkat kínálnak számukra és szakmai konferenciákra küldik el őket, vagy egyszerűen csak elvárják tőlük, hogy tovább képezzék magukat.

A felsőoktatásban kínált szakirányú továbbképzési szakok (ISCED 5A) egyike, a felnőttoktatási szakértő szak a felnőttoktatási folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására és értékelésére készíti fel a résztvevőket. A képzés esti vagy levelező tagozaton és távoktatásban elérhető pedagógiai képesítéssel vagy felsőfokú (ISCED 5A) humán, szociális vagy természettudományos végzettséggel rendelkezők számára.

A Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.5.1. intézkedésének keretében (lásd a 0201 és a 0501 fejezeteket) 2005-ben megindult a felnőttképzésben dolgozó szakemberek szervezett továbbképzési rendszer-modelljének kidolgozása.

07 - KÉSZSÉG ÉS KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS ÉS INNOVATÍV PEDAGÓGIA

0701 - A KÉSZSÉGSZÜKSÉGLETEK ELŐREJELZÉSÉNEK MECHANIZMUSAI

Az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) felsorolt államilag elismert szakképesítéseket és azok kimeneti követelményeit az adott ágazatokért felelős miniszterek határozzák meg. Bár az OKJ módosítását bárki kezdeményezheti és a társadalmi partnerek különböző országos és regionális szintű tanácsadó testületek révén részt vesznek ezekben a folyamatokban, a szakképzés előrejelzést és tervezést szolgáló jelenlegi mechanizmusait elégtelennek tekintik. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) munkaügyi központjai által végzett munkáltatói felmérések alapján a munkaerőhiányra és túlkínálatra vonatkozó rendszeres, rövid távú előrejelzések mellett közép- és hosszútávú előrejelzések, illetve a munkaerőpiac jövőbeli készség-igényeit feltáró kvalitatívabb vagy vegyes megközelítésű kutatások csak alkalmi jelleggel készültek.

A készség-igények előrejelzésével kapcsolatban a szakképzés-politika két fő célra összpontosított az elmúlt években: annak biztosítására, hogy a képzési kínálat megfeleljen a regionális-helyi munkaerő-piaci igényeknek, valamint az OKJ szerkezeti és tartalmi korszerűsítésére. A közelmúlt előző célkitűzéshez kapcsolódó intézkedései között az alábbiak említhetők:

- a regionális fejlesztési és képzési bizottságok feladatuk kapták a régiók hiányszakmáinak meghatározását – e szakmákban való képzés elősegítése érdekében a tanulószerveződéses képzésben résztvevő tanulókat és képzést folytató gazdálkodókat célzó anyagi ösztönzőket vezettek be (lásd a 0404 és a 1002 fejezeteket) -, illetve (2008-tól) a bizottságok határozzák meg a szakképzés regionális szükségleteit, valamint a szakképzés irányait és a beiskolázási arányokat is (lásd a 0302 fejezetet);
- a szakképzés helyi tervezését segítő szakmai tanácsadó testületet kell felállítani minden TISZK mellett (lásd 0302 fejezetet);

- a szakképzésben végzettek pályakövető rendszerének kidolgozása – melyet a 2005-ös Szakképzés-fejlesztési Stratégia értelmében 2008 végére kell felállítani – a Strukturális Alapok támogatásával folyik a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében.

Az OKJ és a szakképzés kimeneti követelményeinek megújítására a közelmúltban került sor a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. intézkedése keretében (lásd a 0201 fejezetet). E nagyszabású, a szakképzés tartalmának és szerkezetének korszerűsítését célzó projekt a magyarországi foglalkoztatottsági szerkezet és a munkaköri profilok széleskörű elemzésére épült, beleértve az egyes szakmákban a gyakorló szakemberek szerint várható jövőbeli fejlemények felmérését, mely a gazdaság és a társadalmi partnerek képviselőinek bevonásával valósult meg.

Ami a szakképesítések jövőbeli fejlesztését illeti, a jelenlegi szabályozás a „szakképzési szerkezet fejlesztésének folyamatos figyelemmel kísérése” feladatát az OKJ fejlesztési projektben résztvevő 30 tagú Tanácsadó Testület mintájára felállítandó tanácsadó testületekre (OKJ bizottság) bízta. A gazdaság és a társadalmi partnerek képviselőit ezen és más hasonló tanácsadó testületeken keresztül is ösztönzik a változó munkaerő-piaci szükségletek jelentésére az OKJ és a kimeneti követelmények módosításának kezdeményezése útján, illetve a javasolt változások véleményezésére.

Az OKJ-s szakképesítések felvételének/módosításának/törlésének folyamatát az adott szakképesítésért felelős miniszter, illetve hozzá benyújtott - a javasolt szakmai és vizsgakövetelményeket (SZVK) és az adott szakképesítésre vonatkozó gazdasági és munkaerő-piaci igényt illetően az illetékes gazdasági kamara, valamint szakmai, munkáltatói és munkavállalói szervezetek, munkaügyi központok, stb. támogató nyilatkozatát tartalmazó - kérelem útján bárki kezdeményezheti. A felelős miniszter a kérelmet szakmai véleményezés céljából elküldi a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézetnek (NSZFI) és az OKJ bizottságnak és döntését azok véleménye alapján hozza meg (kivéve a felsőfokú szakképesítések esetét, amelyek SZVK-it egy felsőoktatási intézmény és az érdekelt gazdasági/szakmai kamara együtt dolgozzák ki). Amennyiben elfogadja a javaslatot, a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszterhez küldi tovább, aki a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács (NSZFT) véleménye alapján, az oktatásért felelős miniszterrel, valamint az adott szakképesítésért felelős miniszterrel egyetértésben hozza meg a végső döntését.

A gazdaság képesítések fejlesztésében játszott szerepének erősítése érdekében a Szociális és Munkaügyi Minisztériummal közelmúltban kötött szerződés alapján a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) 11 új szakképesítés SZVK-inak – az országos gazdasági érdekképviselői szervezetekkel együttműködésben történő – folyamatos fejlesztése feladatát kapta meg, a Kamarának 2004-ben átadott 16 szakképesítés mellé. Ennek eredményeképpen az MKIK jelenleg az ISCED 3-as szintű szakképzés jóval több mint felének a tartalmáért felel.

0702 - A KÉPZÉSI UTAK KÖZTI ÁTJÁRÁS ÉS ÚJ OKTATÁSI TÁRSULÁSOK

A képzési utak közti átjárást az általános képzés és a szakképzés közötti váltás lehetőségének értelmében a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény*, valamint az általánosan képző évfolyamok kerettantervei biztosítják (az iskolák helyi tanterveiben meghatározott feltételek mellett). Elméletileg ezt segítheti elő továbbá a különböző típusú és szintű képzési programot kínáló ún. többcélú intézmények magas aránya is; jelenleg a szakiskolák 90%-a működik ilyen (jellemzően szakközépiskolai képzést is kínáló) intézmény részeként, ahol a szakiskolai programok végzősei általában folytathatják tanulmányaikat az érettségi vizsga (ISCED 3A) megszerzése céljából. Ugyanakkor e kiegészítő tanulmányok időtartama meghosszabbodott az elmúlt években (4/5 év szakiskola után további 3 év az érettségi megszerzése), és számos kutató szerint a középfokú oktatás 1990-es években végbement expanziója mellett a 9.-10.

osztályban folytatható szakmai előkészítés lehetséges időkeretének 2006-ban történt felemelése is hozzájárult a szakiskola és a középiskolai programok közti szakadék növekedéséhez.

A középfok-utáni és a felsőfokú szakképzés a szakközépiskolában és a gimnáziumban érettségit tett tanulók számára egyaránt elérhető, de a szakközépiskolát végzettek esetében az előbbi típusú programok a szakmai alapozás beszámítása miatt – iskolai döntés függvényében – gyakran rövidebb időtartamúak (tipikus 4 félév helyett 2-3 félév).

A szakképzés és felsőoktatás áthidalása a felsőfokú szakképzés (ISCED 5B) 1998-as bevezetésének egyik fő célja volt. Az ilyen típusú szakképzési programokban szerzett kreditek meghatározott számát (minimum 30, maximum 60 kreditet) be kell számítani az azonos képzési területhez tartozó, felsőfokú végzettséget adó alapképzési programba. A felsőfokú szakképzés egyedülálló lehetőséget biztosít a szakképző és a felsőoktatási intézmények közti együttműködésre is, mivel ugyan felsőfokú szakképzést csak egy főiskola/egyetem szervezhet, de a képzés folyhat szakközépiskolában is az intézmények közti megállapodás alapján. E képzők az újonnan létesített térségi integrált szakképző központokon (lásd a 0302 fejezetet) keresztül is együttműködhetnek.

A modularizált kompetencia-alapú képesítési szerkezet bevezetése (lásd a 0703 fejezetet) elsősorban a különböző fajta és szintű szakképző programok közti átmenetet kívánja elősegíteni. Az Országos Képesítési Keretrendszer kialakítása az EU Strukturális Alapok támogatásával a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében 2008-ban kezdődik és a tervek szerint 2013-tól kerülhet sor a bevezetésére (lásd a 0803 fejezetet is).

0703 - A TANTERVEK MEGÚJÍTÁSA

A közoktatási rendszeren belül folytatott szakképzés esetében az Országos Képzési Jegyzékben szereplő (OKJ) ISCED 2C, 3C vagy 4C szintű szakképesítést adó szakmai képzési programok tanterveit országos és helyi szinten is kidolgozzák. A (központi programnak nevezett) kerettanterveket a minisztériumok dolgoztatják és adják ki az OKJ-s szakképesítések kimeneti, ún. szakmai és vizsgakövetelményei (SZVK) alapján a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI) közreműködésével és szakértők részvételével. A helyi iskolai tanterveket maguk az iskolában dolgozó tanárok/oktatók készítik el e dokumentumokkal összhangban.

A felsőfokú szakképzés (ISCED 5B) és a felnőttképzésben kínált OKJ-s szakmai képzések tanterveit a képzők dolgozzák ki az SZVK-k alapján.

A felnőttképzésben a képzési programot és tanterveket sok esetben szakértők, gazdasági és szakmai szervezetek közreműködésével dolgozzák ki, gyakran a DACUM módszer (foglalkozáselemzés) alapján.

Az OKJ-s szakképesítéseket érintő tantervfejlesztést jelenleg a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 3.2.1. intézkedése (lásd a 0201 fejezetet) keretében kifejlesztett moduláris, kompetencia-alapú képesítési szerkezet bevezetése határozza meg. Az új OKJ és kimeneti követelmények a kis, közép és multinacionális vállalkozásokat képviselő 1-1 munkaszakértő (az adott szakmában tapasztalattal rendelkező szakember) által végzett munkakör-elemzésekre épülnek. Az egyes foglalkozások kompetenciaprofiljait – melyek meghatározzák az adott foglalkozás/munkakör részét alkotó különböző feladatok végzéséhez szükséges szakmai ismereteket és készségeket, valamint emellett a módszer (gondolkodás, problémamegoldás, munkastílus), társas (kommunikáció, kooperáció, konfliktuskezelés) és személyi (rugalmasság, kreativitás, önállóság, adottságok, jellemvonások)

kompetenciákat is – képzési tapasztalattal bíró gyakorló szakemberek dolgozták ki. A tanárok/oktatók bevonásával készülő új központilag meghatározott kerettantervek és az ezekre épülő helyi szakképzési tantervek így az SZVK-kban meghatározott szakmai követelményeknek megfelelő tananyagegységekből épülnek majd fel és a kompetenciák fejlesztésére fognak összpontosítani.

A tantervi programfejlesztések másik fontos iránya a nyitottabb képzési programok kialakítása, az egyéni tanulási utak megvalósításának segítése a nyitottsági elemek (tanulásközpontúság, komplex tanulási környezet, felhasználó-orientált gazdag programválaszték, modern oktatási technológia, külső szakmai gyakorlatok) tantervekbe történő beépítésével. A közoktatásban, illetve a felnőttképzésben folyó szakképzésben alkalmazandó digitális tananyag és e-learning képzési programok fejlesztése például a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. és 3.5.1. intézkedéseinek keretében történt (lásd a 0201 és a 0501 fejezeteket). Az előbbi keretében szakmacsoportonként készített szakképzési tananyagok a Sulinet Digitális Tudásbázis weblapon (<http://sdt.sulinet.hu>) érhetőek el.

E fejleményekkel összhangban az alkalmazott tanítási/tanulási módszereket illetően is lényeges változások mennek végbe (projekt és problémamegoldó oktatás, WEB alapú tanulás, elektronikus tanulási keretrendszerek használata, virtuális osztálytermi munka, kooperatív tanulás terjedése). Az átfogó változások előidézéséhez és a tantervmegújítás sikerességének biztosításához azonban a szakmai tanárok/oktatók alapképzésének fejlesztésére és megfelelő továbbképzési lehetőségek biztosítására van szükség, amint azt a Szakképzés-fejlesztési Stratégia is kiemeli (lásd 0201 fejezetet).

08 - A TANULÁS AKKUMULÁLÁSA, TRANSZFERE ÉS ÉRVÉNYESÍTÉSE

0801 - A FORMÁLIS TANULÁS AKKUMULÁLÁSA, ELISMERTETÉSE ÉS ÉRVÉNYESÍTÉSE

Háttér

A szakképzésben megszerezhető képesítések közé tartoznak az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, (néhány kivételtől eltekintve) iskolarendszeren belül és kívül egyaránt megszerezhető államilag elismert szakképesítések, valamint a felnőttképzésben elérhető államilag elismert vagy nem elismert oklevelek/engedélyek. Egy OKJ-s szakképesítés a felelős miniszter által meghatározott szakmai és vizsgakövetelményeiben (SZVK) meghatározott foglalkozás(ok) gyakorlására ad lehetőséget. E szakképesítések között megtalálhatók a szabályozott szakmák gyakorlására feljogosító képesítések is, mely munkakörök listáját – a szakmákat szabályozó jogszabályok előkészítéséért felelős miniszterek megnevezésével együtt - az oktatási miniszter teszi közzé rendszeresen jegyzékben.

A képesítések és a formális tanulás átvitelét egyik formális tanulási környezetből a másikba a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI., a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX., illetve a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvények* szabályozzák. Rendelkezéseiknek megfelelően jellemzően a képző intézmény vezetője az, aki dönt a korábban szerzett képesítések és formális tanulmányok beszámításának mértékéről (lásd lentebb).

Mechanizmusok

Iskolarendszerű szakképzés

Az OKJ-s szakképesítést nyújtó szakképzésben folytatott formális tanulás elismertetésének mechanizmusát központi szabályozás határozza meg. A megszerzeni kívánt képesítés ágazati miniszter által kiadott SZVK-ja határozza meg a képzési program végén az OKJ-s képesítést nyújtó állami szakmai vizsga előfeltételeit, (szóbeli, írásbeli vagy gyakorlati) részeit és tantárgyait. E szakmai vizsga független vizsgabizottság előtt zajlik, melynek tagjai az ágazati miniszter - vagy amennyiben az SZVK-t a kamara dolgozta ki, az érdekelt területi kamara - által kijelölt elnök, valamint a szakmai vizsgát szervező intézmény és a kamara (vagy országos érdekképviselői szervezetek) képviselői. A vizsgát szervező intézmény és a vizsga helyszíne azonban gyakran maga a képző intézmény.

A 2006-ban bevezetett új OKJ-ban szereplő képesítések esetében a képesítés egyes követelménymoduljaihoz rendelt vizsgarészek vizsgafeladatokból és a hozzájuk rendelt írásbeli, interaktív, gyakorlati vagy szóbeli vizsgatevékenységekből állnak. A megújított szakképesítések SZVK-i a szakmai vizsgára bocsátás feltételeként úgynevezett modulzáró vizsga letételét is előírhatják, amely a szakképzést folytató intézmény által megszervezett olyan kompetenciamérés, amellyel az intézmény meggyőződik arról, hogy a képzésben részt vevő rendelkezik a szakmai vizsga teljesítéséhez szükséges kompetenciákkal. Iskolai rendszerű szakképzés esetében azonban az utolsó szakképző évfolyam eredményes elvégzése egyenértékű a modulzáró vizsga eredményes letételével.

Ami az egyes szakmai alapképzési programok közötti átjárhatóságot illeti, a szakképzési törvény értelmében egy szakképzést folytató intézményben, illetve felsőoktatási intézményben folytatott megelőző formális tanulmányokat be kell számítani a megegyező tartalmú szakmai programban előírt követelmények teljesítésébe (ezáltal felmentést adva a program e részében való részvétel alól). Hasonlóképpen, a szakmai vizsga részei, tantárgyai vagy moduljai alól felmentést kell adni a korábban letett vizsgák alapján. A beszámítás iránti kérelmet a képzést folytató intézmény vezetőjéhez kell benyújtani, aki dönt a korábbi tanulmányok beszámításának mértékéről (döntése ellen fellebbezést az Oktatási Hivatalhoz lehet beadni, lásd a 0302 fejezetet). A törvény rendelkezik az általánosan képző évfolyamokon folytatott szakmai előkészítő tanulmányok beszámításáról is - ami lecsökkentheti a szakmai képzési program időtartamát -, az intézmény vezetőjének döntésétől függően. 2007 óta az iskolai rendszerű oktatásban, a szakmai alapozó és szakmacsoportos alapozó oktatásban, a szakképzésben és a felsőoktatásban szerzett kompetenciáknak, illetve a szakmai előkészítő érettségi tantárgyi vizsga letételének a beszámíthatóságát az egyes szakképesítések SZVK-iban kell rögzíteni.

A közelmúltban megújított OKJ (lásd a 0201 fejezetet) a szakmai vizsgán megengedi rész-szakképesítések megszerzését is, melyeket a későbbiekben kiegészítve a hiányzó modulokkal teljes szakképesítés szerezhető iskolarendszerű szakképzésben vagy felnőttképzésben.

Ami a vertikális átjárhatóságot illeti, a felsőoktatási törvény kimondja, hogy egy felsőfokú szakképzési programban (ISCED 5B) szerzett bizonyos számú (minimum 30, maximum 60) kreditet be kell számítani az azonos képzési területhez tartozó alapképzésbe. Máskülönben azonban a szakmai alapképzésben megszerzhető OKJ-s képesítések nem nyújtanak közvetlen belépési lehetőséget sem általános képzésbe, sem a felsőoktatásba (bár felső-középfokú szinten a képzési útvonalak közti váltás bizonyos feltételek mellett lehetséges, lásd a 0702 fejezetet). A szakiskolát végzetteknek ezért további három évet kell elvégezniük nappali vagy részidős formális általános képzésben, hogy megszerezzék az érettségi bizonyítványt (ISCED 3A), ami a középfok-utáni képzésbe és a felsőoktatásba történő belépés előfeltétele.

Iskolarendszeren kívüli szakképzés

A felnőttképzésben a formális tanulás elismertetése kétféle párhuzamos rendszerben zajlik. Az egyik a fent tárgyalt központilag szabályozott vizsgarendszer, mely az OKJ-s szakképesítések megszerzésére irányuló képzések esetében érvényes. A felnőttképzésben szakmai vizsgát a felnőttképzést folytató köz- és felsőoktatási intézmények, illetve a regionális képző központok szervezhetnek (a képzéseiken résztvevők részére), valamint a szakképesítésért felelős miniszter által erre felhatalmazott intézmények.

Az úgynevezett hatósági jellegű képzések (lásd a 0502 fejezetet) esetében a tartalmi és vizsgakövetelményeket az illetékes állami hatóság szabályozza, és a megszerzett oklevelek, engedélyek államilag (és gyakran nemzetközileg is) elismertek. A mestervizsga (lásd a 0504 fejezetet) szakmai és vizsgakövetelményeit az érdekelt gazdasági kamara határozza meg. A többi esetben a képző intézmény saját értékelési/érvényesítési rendszere alapján állít ki bizonyítványt a képzés elvégzéséről. Ezek a dokumentumok államilag nem elismert okmányok, de a képzés során megszerzett tudás és készségek elismertté tehetik őket a munkaerő-piacon, különösen, ha akkreditált intézmény és/vagy akkreditált képzési program bocsátja ki őket.

A szakpolitika hatása

A tanulói értékelés és a szakmai vizsga szabályozásának az új modularizált képesítési szerkezethez és képzési programokhoz igazítása mellett a formális tanulás akkumulálását, elismertetését és érvényesítését érintő szakpolitikai célkitűzést a *szakképzés-fejlesztési stratégia végrehajtásához szükséges intézkedésekről szóló 1057/2005. (V.31.) kormányhatározat* határozza meg. E dokumentum kimondja, hogy annak érdekében, hogy lehetővé váljon a bármilyen formában megszerzett előzetes tudás elismertetése, illetve hogy biztosítva legyen, hogy a szakmai vizsgán kiadott képesítésben tanúsított kompetenciák a résztvevők valódi tudását tükrözzék, 2013 végére ki kell alakítani a szakmai vizsgáztatás új – a képző intézményektől független – rendszerét és intézményrendszerét. Emellett rendelkezik arról is, hogy javaslatot dolgozzanak ki a szakmai alapképzés (különösen a technikus és a közösségi jog hatálya alá tartozó képesítéseket nyújtó programok) során megszerzett tudás beszámításáról a felsőfokú végzettséget adó felsőoktatási képzési programokba. Mindezidáig azonban nem történtek új fejlemények e tekintetben.

A szakmai tanárok és oktatók számára jelenleg továbbképzéseket kínálnak a moduláris és kompetencia-alapú képzés bevezetésére való felkészítésük érdekében, amit majd alapképzésük során is figyelembe kell venni. Mindeme fejleményeknek hatást kell gyakorolniuk a pályatanácsadás területére is, és a vizsgáztatási rendszer tervezett jövőbeli további átalakítása valószínűleg hatással lesz majd a finanszírozásra is.

0802 – A NEM-FORMÁLIS ÉS INFORMÁLIS TANULÁS AKKUMULÁLÁSA, ELISMERTETÉSE ÉS ÉRVÉNYESÍTÉSE

Háttér

Annak a szükségességét, hogy ki kell alakítani a nem-formális/informális tanulás elismertetésének és beszámításának országos rendszerét az elmúlt évek minden jelentős szakpolitikai dokumentumában megemlítik. A Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2005-2013 kimondja, hogy a szakképzés minden szintjén meg kell teremteni az előzetes formális, nem-formális vagy informális tanulás beszámításának lehetőségét 2010 végére. A 2005-ös Egész életen át tartó tanulás stratégiája szerint meg kell teremteni az állam által el nem ismert szakképesítések beszámítási rendszerét, összehangolva az Europass rendszerrel, illetve a nem-formális tanulás elismerésének elősegítése érdekében be kell vezetni a kompetenciakártya-rendszert. Később a

dokumentum az előzetes tanulás értékelését mint a képzéshez való hozzáférés javításának eszközét említi. A Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008 a nem-formális tanulás elismertetésének kezdeményezését a Munkavállalói Képzési Kártya kidolgozásával kapcsolja össze. Az elképzelések szerint e kártya elsősorban a felnőttek képzési tevékenységeinek regisztrációját és nyomonkövetését lehetővé tevő eszközként szolgálna, beleértve a különféle képesítések, valamint a nem-formális tanulás útján szerzett ismeretek nyilvántartását, ezáltal elősegítve a képzésben való részvételt és a képzési idő és költségek csökkenését. A szakképzés-politika továbbá úgy tekint az Európai Képesítési Keretrendszerhez való csatlakozásra és egy Országos Képesítési Keretrendszer kialakítására (lásd a 0803 fejezetet), mint a nem-formális/informális tanulás során szerzett kompetenciák formális tanulásban és a munkaerőpiacon történő elismerését biztosító eszközre. Mindezedig azonban, eltekintve a nem-formális/informális képzés elismerése elvi lehetőségének biztosításától a jogi keretek megteremtése által, konkrét lépések nem születtek a fenti célok elérése érdekében.

A társadalmi partnereket bevonták e szakpolitikai dokumentumok elkészítésébe, de a nem-formális/informális tanulás érvényesítési rendszerének kidolgozását a nemzeti oktatási és szakképzési irányítás kezdeményezte.

Mechanizmusok

Jelenleg a korábbi nem-formális/informális tanulás értékelése és elismerése csupán a felnőttképzés egyes területein általános gyakorlat: elsősorban olyan (államilag elismert képesítéseket nyújtó) vizsgák esetében, ahol a vonatkozó jogszabályok nem követelik meg előkészítő képzésen való részvételt. A példák között említhetők a gazdasági kamarák által szervezett mestervizsgák (lásd a 0504 fejezetet), egyes ún. hatósági jellegű képzések (lásd a 0502 fejezetet), a European Computer Driving License (ECDL) vizsgarendszer, vagy a nyelvvizsgák.

Az előzetes tanulás érvényesítését és beszámítását a felnőttképzésben máskülönben a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* biztosítja, miszerint „a képzésre jelentkező felnőtt kérheti tudásszintjének előzetes felmérését, amit a felnőttképzést folytató intézmény köteles értékelni és figyelembe venni”. Ez régóta ismert módszer a felnőttképzésben, és valóban elterjedt gyakorlat a nyelvoktatásban. Általában véve azonban a profit-orientált felnőttképzési intézményeknek nem áll érdekében tanulóik előzetes tudásának elismerése, hiszen akkor kisebb képzési csomagot tudnának csak értékesíteni, illetve az eltérő belépési szintek nehézséget okoznának az oktatási folyamat szervezésében is.

A felnőttképzési törvény továbbá nem határozza meg a résztvevők által kérhető előzetes tudásszint-felmérés és beszámítás módját, és a tudásszint mérésére alkalmazott módszerek meglehetősen változatosak. A felnőttképzők általában egyszerűen a képzési programban használatos tantárgyi, modul- vagy záróvizsgák tesztlapjait, elméleti vizsgakérdéseit, vagy gyakorlati feladatait használják az előzetes tudás mérésénél is. Az előzetes tudás méréséhez használható nemzeti standardok kidolgozását 2003-2006-ban egy 50 akkreditált felnőttképzési intézmény részvételével, a Nemzeti Felnőttképzési Intézet koordinálásában végrehajtott kísérleti projekt támogatta. A tapasztalatokat és meglehetősen szerény eredményeket a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.5.1. intézkedése (lásd a 0501 fejezetet) keretében megvalósuló projektbe integrálták, mely moduláris felnőttképzési programok és képzési anyagok, valamint az előzetes tudás mérését szolgáló eszközök kidolgozását foglalta magába 200 szakmában.

A korábbi nem-formális/informális tanulás szakképzésben való elismerésének új lehetőségei adódnak az új moduláris, kompetencia-alapú képesítési szerkezet

bevezetésével. A *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* 2007-es módosítása alapján a nem-formális és informális tanulás, illetve a munkavégzés során szerzett kompetenciáknak a beszámíthatóságát az összes, az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeiben (SZVK) rögzíteni kell. Emellett, az ISCED 5 szintű szakképesítések kivételével, a 2006-ban kiadott új OKJ (lásd a 0201 fejezetet) megengedi a szakképesítések bemeneti követelményeinek kompetencia alapú meghatározását, míg a 2007-ben kiadott szakmai vizsgaszabályzat értelmében mind a modulzáró vizsga (lásd 0801 fejezetet), mind a szakmai vizsga lehető – s így államilag elismert szakképesítés szerzhető – azok által is, akik nem vettek részt képzésben. Ahhoz azonban, hogy a nem-formális és informális tanulás elismerése valóban elterjedt gyakorlattá váljon, egységes beszámítási szabályozásra és mérési eszközök további kialakítására lenne szükség.

A szakpolitika hatása

A nem-formális és informális tanulás akkumulálását, elismertetését és érvényesítését érintő szakpolitikák ezidáig nem gyakoroltak jelentősebb hatást a képzési rendszer egyéb területeire.

0803 – Az EU-s EGYÜTTMŰKÖDÉS HATÁSA

A nem-formális és informális tanulás érvényesítésére és azonosítására vonatkozó EU-s szakpolitikák és kezdeményezések jelentős hatást gyakoroltak a magyarországi szakképzés-politikai gondolkozásra és fejlesztésre, és bár az EU-s célok vonatkozásában meglehetősen lassú az előrehaladás nemzeti szinten (lásd a 0802 fejezetet), a közelmúlt fejleményei a szakképzés-politika elkötelezettségét mutatják a kapcsolódó EU-s eszközök megvalósítására.

Ami az Europass bevezetését illeti, a magyarországi Nemzeti Europass Központot 2004-ben hozta létre az Oktatási Minisztérium az Europass portfólió központi információs rendszerének létrehozása, a dokumentumok kiállítását végző különböző szervezetek munkájának koordinálása, egy magyar nyelvű internetes honlap létrehozása, valamint tájékoztatás és tanácsadás szolgáltatása céljából. Az Europass portfólió online szolgáltatásként is elérhetővé vált 2005-ben és alkalmazása, különösen az Europass Önéletrajz esetében, valamint a rendszer működtetése nagyon sikeresnek bizonyult. Nem gyakorolt azonban jelentős hatást a mobilitás elősegítésére, és a nem-formális/informális tanulás során szerzett kreditek feltüntetése valójában problémaként jelentkezett az Europass Oklevélmelléklet szerkezetének kialakítása során.

Magyarország a kezdetektől támogatta egy Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) kialakítását és aktívan részt vett a kapcsolódó szakmapolitikai egyeztetésekben és szakértői szintű munkálatokban. Az EKKR-ről széleskörű nemzeti konzultáció folyt 2005 őszén. Az EKKR bevezetése és az országos képesítési keretrendszer (OKKR) kidolgozása szempontjából a legkomolyabb kihívást az jelenti, hogy a magyar oktatási és képzési rendszer meghatározó hagyományaitól meglehetősen távol áll a kimenet-orientált szemlélet (kivéve voltaképpen a szakképzés területét, ahol az Országos Képesítési Jegyzék/OKJ alapvetően kimenet-orientált, és megújult formájában a kompetenciák fejlesztésére fókuszál, lásd 0201 fejezetet). E konzultáció eredménye alapján az Oktatási és Kulturális Minisztérium előterjesztést készített, mely 2008-ban kerül a kormány elé. Az előterjesztés hangsúlyozza, hogy az OKKR létrehozása nagymértékben elősegítené az életen át tartó tanulás megvalósítását kikényszerítve az oktatás egyes ágazataiban folyó fejlesztések összehangolását, továbbá felgyorsítaná a nem-formális és informális tanulás formális elismerését is. Az OKKR kialakítását az EU Strukturális Alapok hozzájárulása fogja támogatni 2008-tól a Társadalmi Megújulás Operatív

Program keretében, és az előterjesztés szerint bevezetésére és az EKRR-hez történő hivatalos csatlakozásra 2013-tól kerülhet sor.

Az európai impulzusok hatására a magyarországi szakértők már 2002-ben kutatásokat folytattak a kreditrendszer szakképzésbe történő bevezetésének kérdéseiről. Az Európai Bizottság által 2006. novemberében közreadott Európai Szakoktatási és Szakképzési Kreditrendszer (European Credit Transfer for VET, ECVET) munkadokumentum alapján a Szociális és a Munkaügyi Minisztérium országos konzultációt szervezett 2007 februárjában. A kreditalapú képzés hangsúlyos téma az ágazati stratégiai gondolkodásban, és bevezetését elő fogja segíti a megújult OKJ szerinti moduláris és kompetencia alapú képzés.

0804 – AZ EU-S MOBILITÁS ELŐSEGÍTÉSE

A külföldön megszerzett képesítések átvitelét/érvényesítését a *külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény* szabályozza. E törvény a befejezetlen tanulmányok beszámításáról való döntés jogát a képző intézményre ruházza. A hazai elismerést érintő jogi szabályozás a *szakmai képesítések elismeréséről szóló 2005/36/EC EU Direktívával* történő harmonizálására e jogszabály módosítása által került sor, melyet az Országgyűlés 2007 folyamán fogadott el.

A külföldön megszerzett képesítések elismerése továbbtanulás vagy egy szabályozott szakma gyakorlásának lehetővé tétele érdekében, valamint az oktatói és hallgatói mobilitás elősegítése információújítás által a (2007. január 1-től az Oktatási Hivatal részeként működő) Magyar Ekvivalencia és Információs Központ (MEIK) elsődleges feladatai. A jelentkező kérelmére a Központ a magyar oktatási rendszerben megszerzett bizonyítványokról és oklevelekről is kiállít hatósági bizonyítványt külföldi hivatalos felhasználásra.

A külföldön megszerzett tudás/készségek/képesítések átvitelét/érvényesítését elősegítő további rendelkezések/mechanizmusok között említhető az Europass portfólió bevezetése (lásd a 0803 fejezetet) és a felsőoktatás kreditrendszere, bár ezek mindeztáig nem segítették elő jelentős mértékben a hallgatói mobilitást. A mobilitás növekedésének gátja többek között a magyar diákok gyenge vásárlóereje, de a felsőoktatás autonómiája is, mely nem ritkán a külföldi (például Leonardo programon keresztül szervezett) gyakorlatok, illetve részképzések (Erasmus program) elismerésének akadályai.

09 - A TANULÁST, PÁLYAVÁLASZTÁST ÉS FOGLALKOZTATÁST SEGÍTŐ TÁJÉKOZTATÓ ÉS TANÁCSADÓ SZOLGÁLTATÁSOK

0901 - STRATÉGIA ÉS BIZTOSÍTÁS

Jelenleg a pályaválasztási információs és tanácsadó szolgáltatások biztosításáért közösen felelős az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium: az előző a közoktatásban és felsőoktatásban kínált pályaaorientáció/tanácsadás, az utóbbi a munkanélküliek számára és a felnőttképzésben nyújtott szolgáltatások biztosításáért.

Az 1990-es évek eleje óta egy többpólusú pályaaorientációs/tanácsadó intézményhálózat alakult ki.

A megyei pedagógiai intézetek és a pedagógiai szakszolgálatok a közoktatás alap- és középfokú iskoláiban tanulók számára kínálnak pályaválasztási tanácsadó szolgáltatásokat (azonban ezekben az intézményekben csupán néhány tanácsadó dolgozik, így általában – Budapest kivételével – 1-2 szakember nyújt egy egész megye számára szolgáltatásokat).

Pályainformációs és tanácsadó szolgáltatásokat tanácsadó és karrier központokban kínálnak a hallgatók számára a felsőoktatásban, ahol e szolgáltatások biztosítása 2006 óta kötelező.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) regionális munkaügyi központjainak és azok kirendeltségeinek a *foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény* által előírt alapfeladata a pályainformáció/tanácsadás biztosítása munkanélküliek és munkavállalók számára egyaránt, emellett részt vesznek a közoktatásban, elsősorban a szakképzésben tanulók tanácsadásában is. Az elmúlt években az ÁFSZ tanácsadó szolgáltatásait főként külső megbízottak alkalmazásával biztosította. 1994 óta a német kormány segítségével jött létre a munkaügyi központok által működtetett Foglalkozási Információs Tanácsadó (FIT) szervezetek és bázisok hálózata. E hálózathoz is kapcsolódóan 2000-ben egy Leonardo da Vinci program keretében hozták létre a Nemzeti Pályainformációs Központot mint a Euroguidance magyar tagját. A központ fő feladatai közé tartozik a külföldi képzési programokról és tanulási lehetőségekről, valamint a magyar oktatási és munkaerő-piaci rendszerről való tájékoztatás. A 20 FIT pont és a Nemzeti EuroGuidance Központ főként csak az OECD kritériumok szerinti egyes szinten nyújtanak tanácsadó szolgáltatásokat (ön-információ nyújtása). Az ÁFSZ 1992 óta Világbanki segítséggel létrehozott kilenc regionális képző központja különféle hátrányos helyzetű csoportból kikerülő ügyfelek számára kínál pályaaorientációs, információs és tanácsadó szolgáltatásokat, beleértve pályaaorientációs képzési programok szervezését.

Számos felnőttképzési intézmény (vállalkozás, non-profit szervezet) szintén kínál pályainformációs/tanácsadó szolgáltatásokat képzési programja részeként vagy azon felül, bár az nem előírt feladat számukra.

Az OECD kritériumok szerinti kettes és hármas szintű tanácsadás (támogatott információnyújtás és személyes tanácsadás) biztosítására is képes nem-kormányzati karrier centrumok nem léteznek Magyarországon.

Az iskolarendszerű szakképzésben a pályaaorientációt mint tantárgyat első ízben az 1990-es években vezették be a Világbank által támogatott fejlesztési programban résztvevő szakközépiskolák helyi tanterveibe. A 2001/2002. tanévtől a tanulók pályaa(képzési program) választását segítő hasonló tárgy bekerült a szakiskolák kerettanterveibe is, ahol ennek biztosítása 2006-tól kötelező lett a 9. évfolyamon (bár az iskolák egy része ténylegesen szakmai előkészítésre használja e heti 2 órát és valójában ellenérdekel a pályaaorientációban, amennyiben annak hatására a tanulók más szakmát és más iskolát választhatnak). A 2007-ben bevezetett Nemzeti Alaptantervben (NAT) a pályaaorientáció nem a fejlesztendő kulcskompetenciák egyikeként, hanem mint fejlesztési feladat jelenik meg.

A pályaaorientációs és tanácsadó szolgáltatásokat nyújtó egyes ágazatok közti együttműködés nagyon gyenge mind az intézményes, mind a szakmai kapcsolódás tekintetében, és a jelenleg működő rendszer az értékelések szerint elégtelenül működik és nem nyújt mindenki számára hozzáférhető szolgáltatást. A pályaaorientációs és pályaaorientációs szolgáltatások fejlesztésének fontosságát és szükségét jóllehet hangsúlyozzák a szakpolitikai dokumentumok, de az elmúlt évek fejlesztéseinek többsége elsősorban öninformációs rendszerek, munkaerő-piaci információs adatbázisok kialakítását és pályaaorientációs honlapok fejlesztését helyezte a középpontba (lásd a 0902 fejezetet).

2008-ban azonban nagyszabású, a pályaaorientáció (életpálya építés) nemzeti szintű, integrált rendszerének kialakítását célzó fejlesztés indul a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 6,878 millió eurós költségvetésű projektje keretében. Az on-line és hagyományos eszközrendszerekre építendő, a meglévő és újonnan

kialakítandó pályatanácsadási, pályaorientációs és pályakövetési rendszereket fejlesztő és a munkaerő-piaci információs rendszerekkel összekapcsoló, az EU-27 rendszereibe (EKKR, EUROPASS, PLOTEUS, EURES, EuroGuidance Network stb.) bekapcsolható nemzeti pályaorientációs rendszer 2009 közepéig történő kialakítását az Állami Foglalkoztatási Szolgálat részét alkotó Foglalkoztatási és Szociális Hivatal irányítja. 2008 elején a hivatal keretében létrejött a Nemzeti Pályaorientációs Tanács. A pályaorientáció számára kínál majd értékes adatokat és a pályaválasztást segíti a pályakövetés rendszerének szintén a TÁMOP keretében támogatott kiépítése.

0902 - CÉLCSOPORTOK ÉS MÓDSZEREK

Bár a tanácsadási tevékenység intézményi hátterére vonatkozóan rendelkezünk adatokkal, a szolgáltatás részleteiről kevés az információ.

A megyei pedagógiai intézetek és a pedagógiai szakszolgálatok az általános és középiskolák tanulói számára kínálnak pályaválasztási tanácsadó szolgáltatásokat. Ezek széleskörű, intézményenként változó szolgáltatásokat foglalnak magukba az információs tájékoztatástól az önismeret fejlesztését célzó egyéni tanácsadásig.

A szakképző iskolák általánosan képző évfolyamain nyújtott, tanórai keretben zajló pályaorientáció fő célja (a kerettantervek megfogalmazása alapján) a pálya- (képzési program) választás segítése, a tanulók önállóságának, önbizalmának és motivációjának erősítése, valamint a szakképzés rendszerével és a munkaerőpiaccal kapcsolatos információk átadása. Az iskolákban folyó pályaorientáció elsősorban csoportalapú, munkaerő-piaci információk átadása (filmnézés, üzemplátogatások, tanári előadás) mellett jellemzően pályaorientációs gyakorlatot jelent, amikor a tanulók az iskolában folyó képzésekkel ismerkedhetnek meg a tanműhelyben. Emellett egyes iskolákban számítógép segítette szolgáltatást is biztosítanak (például az egyéni értékelést és az érdeklődés és kompetenciák fejlesztését segítő, valamint a szakmákról tájékoztatást „Choices” programot több mint egy évtizeden keresztül alkalmazták a középiskolák egy részében, ennek nemzeti licensze azonban 2005-ben lejárt).

Az egyetemek és főiskolák diáktanácsadó és karrier központjai pályainformációs tájékoztatást és esetenként egyéni tanácsadó szolgáltatásokat is kínálnak, és sok intézmény segíti hallgatóinak álláskeresését állásbörzék szervezésével is, ahol a hallgatók leendő munkaadókkal való találkozásra és állásinterjúkon való részvételre kapnak lehetőséget.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) szolgáltatásainak fő célcsoportját a regisztrált munkakeresők, a megváltozott munkaképességűek, valamint a munkanélküliséggel veszélyeztetettek jelentik, illetve a regionális munkaügyi központok és azok helyi kirendeltségei iskolákkal is együttműködhetnek pályaorientációs szolgáltatásokat nyújtva a tanulók számára a közoktatásban. A központok által vagy rajtuk keresztül nyújtott munkaerő-piaci szolgáltatások közé tartozik a munkaerő-piaci és foglalkozási információk nyújtása, a munkatanácsadás, a pályatanácsadás, az álláskeresési, a rehabilitációs és az ezekhez kapcsolódó pszichológiai tanácsadás, a helyi (térsgéi) foglalkoztatási tanácsadás (melynek célja a munkaadók és a munkaerőpiac egyéb szereplőinek támogatása foglalkoztatási krízishelyzetek elkerülése vagy enyhítése érdekében), valamint a munkaközvetítés. A tanácsadók ügyfeleiket képzési és munkaerő-piaci információk megszerzésében, valamint egyéni tulajdonságaik, érdeklődésük és szükségleteik meghatározásában segítik. Ezen információk alapján támogatják az egyént a szakmai továbblépést vagy pályaváltást jelentő döntés meghozatalának megalapozásában. A tanácsadás egyéneknek és csoportoknak egyaránt nyújtható, személyes (telefonos) konzultáció, csoportos tanácsadás, strukturált csoportfoglalkozás, érdeklődés-, érték-, képesség-, valamint személyiségvizsgálat útján, illetve a pályaismeret bővítésén keresztül.

Az ÁFSZ regionális képző központjainak képzési programjai, valamint pályaorientációs és tanácsadó szolgáltatásai elsősorban különféle hátrányos helyzetű csoportokat céloznak. A központok pályainformációs tanácsadást, személyes tanácsadást és pályaorientációs képzési programokat is nyújtanak. Például, az Észak-magyarországi Regionális Képző Központ (ÉRÁK) több hónapos, közismereti tárgyakból ismeretpótlást és egy szakmai programból „ízelítő” képzést tartalmazó programot kínál szakképzetlen fiatalok számára, a résztvevők szakmaválasztását és egy képzési programba való bekapcsolódását segítendő. Az ÉRÁK egy OMNI-BUS-nak nevezett innovatív projektet is szervez, melynek keretében kis településeket látogatnak meg, a hátrányos helyzetű embereknek lakóhelyükön nyújtva pályaorientációs szolgáltatást és információkat képzési programjaikról, egy számítógépekkel, internettel, DVD lejátszóval, LCD tévével, fénymásolóval, nyomtatóval és szkennelrel felszerelt busz, illetve felkészített tanácsadók segítségével.

A munkaügyi központok által működtetett Foglalkozási Információs Tanácsadó (FIT) szervezetek és bázisok munkavállalóknak és diákoknak is kínálják szolgáltatásaikat. A FIT-ek számos új pályaválasztást segítő eszközt és új szolgáltatást fejlesztettek ki és vezettek be (pl. álláskeresőklubokat, pályaismertető filmeket és egyéb információs anyagokat tartalmazó FIT-médiatárat, számítógépes programokat), melyeket a hagyományosabb eljárásokkal (személyes és pszichológiai tanácsadás, csoportos tanácsadás, stb.) együtt alkalmaznak.

A Nemzeti Pályainformációs Központ szolgáltatásai elsősorban az oktatásban és pályatanácsadásban résztvevő intézményeket célozzák, de a szakmákról, Magyarország és az EU tagállamok oktatási rendszeréről, munkaerőpiacáról, társadalom- és egészségbiztosításáról, valamint a magyarországi és külföldi képzési lehetőségekről információkat tartalmazó kiterjedt forrásai bárki számára elérhetőek honlapján a <http://www.npk.hu> címen. A Központ munkatársai oktatással és képzéssel kapcsolatos kérdésekre is választ adnak telefonon, levélben vagy emailben.

Az akkreditált felnőttképzési intézményeknek a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* értelmében felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatást is kell nyújtaniuk, mely lehet:

- az előzetesen megszerzett tudás felmérése;
- pályaorientációs és -korrekciós tanácsadás;
- a képzési szükségletek felmérése és képzési tanácsadás;
- elhelyezkedési tanácsadás és álláskeresési technikák oktatása.

Általában véve a tanácsadó fő eszközének az interjút tekintik, de az egyéni önismereti információk (érdeklődés, képesség, érték, munkamód, tanulási stílusok) meghatározásában számítógépes szoftverek és papíralapú kérdőívek is a tanácsadók rendelkezésére állnak, melyek egy része korcsoportonként differenciált. Egyes szoftverek a személyiség-kérdőívek kitöltése után a személyiségjegyeknek leginkább megfelelő szakmákat vagy szakterületeket is ajánlanak.

A szakmák tartalmának megismeréséhez rendelkezésre álló két alapvető eszköz a pályaleírások (melyek jelentős része elektronikus formában is megtalálható) és a szakmákat bemutató filmek (melyek az Internetről ingyenesen letölthetők).

A képzési információhoz való hozzájutást Internetes adatbázisok és papír alapú kiadványok is segítik. Az egyik legnépszerűbb honlap, az ePálya (lásd <http://www.epalya.hu>) a „Képzésből a munka világába történő átmenet támogatására” című PHARE projekt keretében indult az évtized elején.

A Szakiskolai Fejlesztési Program I. (lásd a 0201 fejezetet) keretében jelentős innovatív fejlesztésekre került sor a szakiskolákban folyó pályaeorientáció fejlesztése érdekében. A projekt különféle tevékenységei – így a kompetencia alapú tananyag és innovatív taneszközök (az érdeklődés és a kompetenciák értékelését segítő, illetve pályainformációkat nyújtó tanulói munkafüzet és módszertani kézikönyv, pályaismertető filmek és multimédiás DVD) fejlesztése, pedagógus-továbbképzések és a tapasztalatcserét lehetővé tevő regionális konferenciák szervezése - azt célozták, hogy a pályaeorientációs foglalkozásokon a fiatalok motivációs szintje fokozódjon, s ezáltal a 11. évfolyamon induló tényleges szakképzést minél jobb alapozás, önismereti és pályaismereti felkészítés alapján, tudatos szakmaválasztási döntés hatására kezdjék meg. A projekt fejlesztési tevékenysége fokozottan figyelembe vette a szakiskolai diákok körében kimutatott motivációs deficitet, a kudarcélmények magas szintjét és a lemorzsolódások magas számát.

0903 - TANÁCSADÓ ALKALMAZOTTAK

A pályainformációs/tanácsadó szolgáltatásokat nyújtó gyakorló szakemberek képzési követelményeit csak a közoktatásban alkalmazott pályaeorientációs tanárok, illetve a munkaügyi szervezet által támogatott szolgáltatásokat nyújtó tanácsadók esetében szabályozzák.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény értelmében a pályaeorientáció ismereteket oktató pedagógusnak a képzés szakirányának megfelelő tanári képesítéssel vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel kell rendelkeznie. Egy „pályaeorientációs tanár” képzési program 1999 óta elérhető posztgraduális képzésben, illetve létezik néhány egyéb szakirányú posztgraduális képzési program is (lásd lent), de jelenleg e tantárgy oktatására nincs felkészítés a tanári alapképzésben (egy „tanulási- és pályatanácsadási tanár” mesterszak 2008-tól lesz elérhető). A tipikus pályaeorientációs tanár valamely szakma szakoktatója.

A munkaügyi szervezet által támogatott szolgáltatást nyújtó szakembereknek a 30/2000. (IX.15) GM rendeletben a szolgáltatás fajtája szerint meghatározott képesítéssel (többnyire felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel), esetenként szakmai gyakorlattal is kell rendelkezniük (lásd a 8. mellékletet).

A tanácsadók számára továbbképzési lehetőséget különböző tanfolyamok és továbbképzések, konferenciák, valamint külföldi (például a Leonardo da Vinci közösségi programon belül szervezett) tanulmányutak kínálnak.

A tanácsadók számára jelenleg elérhető szakirányú továbbképzési programok:

- pályaeorientációs tanár (szakirányú továbbképzés)
- tanulási és pályatanácsadás (szakirányú továbbképzés)
- tanácsadás-pszichológia (szakirányú továbbképzés)
- diáktanácsadás (szakirányú továbbképzés)
- társadalmi integrációs tanácsadó (szakirányú továbbképzés)
- pályaeorientációs konzulens képzés (tanfolyami képzés)
- kreativitás és kommunikáció (tanfolyami képzés)

„A képzésből a munka világába történő átmenet támogatása” című PHARE program keretében speciális pedagógus képzési program kidolgozására is sor került és 900 tanár vagy szakértő kapott képzést a pályatanácsadás területén. Továbbképzési lehetőségek kidolgozása és megvalósítása a szakiskolákban pályaeorientációt oktató tanárok számára a Szakiskolai Fejlesztési Program (lásd a 0901 fejezetet) pályaeorientációs projektjének is lényeges része volt.

10 - FINANSZÍROZÁS: BERUHÁZÁS AZ EMBERI ERŐFORRÁSBA

1001 - A KÉPZÉS FINANSZÍROZÁSÁRA VONATKOZÓ HÁTTÉR-INFORMÁCIÓK

Jelentős – a 2005-ös Szakképzés-fejlesztési Stratégiában külön fejezetben tárgyalt - jelenlegi szakpolitikai prioritás a források felhasználásának hatékonyabbá tétele és a kapacitások kihasználásának javítása (vö. az intézményi koncentráció elősegítése a térségi integrált szakképző központok létrehozása és a fejlesztési források koncentrálása által, lásd a 1002 fejezetet). Anyagi ösztönzők bevezetése, illetve a támogatási rendszer módosítása a fentiekén túl az alábbi szakpolitikai célok elérésének elsődleges eszközeit jelentették:

- a képzési kínálat munkaerő-piaci igényekhez történő igazítása (vö. a regionális fejlesztési és képzési bizottságok képzési kínálatot és beiskolázási arányokat meghatározó döntéseit elfogadó térségi integrált szakképző központok létrehozása, kiemelt támogatás a munkaerőpiac hiányszakmában folytatott képzések számára, nívódíj bevezetése, lásd a 1002 fejezetet; a felnőttképzés állami támogatási rendszerének változásai, lásd a 1003 fejezetet);
- a tanulószereződéses képzések támogatása és általában a gyakorlati képzés erősítése az iskolarendszerű szakképzésben (vö. a tanulószereződések számának növelését célzó anyagi ösztönzők, a szakképző iskolák normatív finanszírozásának átalakítása, lásd a 1002 fejezetet);
- a mikro-, kis- és középvállalkozások szakmai továbbképzésben való részvételének növelése (vö. változások a szakképzési hozzájárulás felhasználásában, lásd a 1003 fejezetet).

A szakképzés finanszírozási rendszere az alábbi négy alapvető forrásra épül:

- a központi költségvetés hozzájárulása a közoktatási és felsőoktatási intézmények, illetve a fogyatékkal élők számára kínált felnőttképzési programok finanszírozásához;
- a helyi önkormányzatok (és egyéb iskolafenntartók) támogatása, azaz a közoktatási intézmények költségvetési típusú finanszírozása;
- a (bevételeit a munkáltatók és a munkavállalók különböző kötelező hozzájárulásaiból, költségvetési támogatásból és privatizáció bevételeiből nyerő) Munkaerő-piaci Alap (MPA) képzési, foglalkoztatási és rehabilitációs alaprészei, melyek a szakképzés és felnőttképzés fejlesztését, valamint célcsoportok képzését támogatják; továbbá
- nem állami pénzügyi források:
 - gazdálkodó szervezetek, melyek fizetik a szakképzési hozzájárulást (lásd lent), gyakorlati képzést biztosítanak a szakképzésben tanulók számára, fejlesztési támogatást nyújtanak a szakképző iskolák és felsőoktatási intézmények számára, illetve képzést, tanulmányi szabadságot, stb. biztosítanak saját dolgozóik számára;
 - egyének, akik fizetik a tandíjat, utazási és szállási költségeket, megvásárolják a tankönyveket és taneszközöket, stb.; valamint
 - nemzetközi támogatás (elsősorban az EU-s Strukturális Alapok forrásai).

A szakképzés finanszírozásában meghatározó szerepet tölt be a magángazdaság szektora a szakképzési hozzájárulás (SZH) rendszerén keresztül. A gazdálkodó szervezetek e kötelező hozzájárulás (mely egyfajta adó, összege a bruttó bérköltség 1.5%-a) megfizetésének számos különböző formában tehetnek eleget a *szakképzési hozzájárulásról és a képzésfejlesztés támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény* rendelkezései alapján. Az SZH összegét a gazdálkodók az alábbi célokra fordíthatják:

- szakképző iskolai tanuló, illetve felsőoktatásban részt vevő hallgató gyakorlati képzésének szervezésére (együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján, az SZH 100%-a fordítható az ezzel kapcsolatos költségekre);
- saját munkavállaló számára szervezett szakképzéssel vagy idegen nyelvi képzéssel (az SZH maximum 33%, illetve a mikro- és kisvállalkozások esetében 60%-áig);
- szakképző iskolák vagy, 2001 óta, felsőoktatási intézmények számára nyújtott fejlesztési támogatással (lásd a 1002 fejezetet, előbbi esetben az SZH maximum 75%, utóbbi esetben 37.5%-a fordítható e célra); vagy
- az MPA képzési alaprészébe történő befizetéssel (legfeljebb 100%-ban).

Az SZH teljes összege folyamatosan növekszik (lásd az alábbi táblázatokat). Rendszerének fejlesztése ezért rendkívül fontos, és felhasználásának szigorúbb ellenőrzése, illetve a fejlesztési források hatékonyabb és átláthatóbb felhasználása folyamatosan biztosíthatja az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképzés tartalmi és technológiai fejlesztéséhez szükséges forrásokat.

1. táblázat: A szakképzési hozzájárulás összege a felhasználás célja szerint [milliárd HUF] (100 HUF=0,4 EUR)						
ÉV	GAZDÁLKODÓ SZERVEZETNÉL FOLYTATOTT GYAKORLATI KÉPZÉS	FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁS		MPA KÉPZÉSI ALAPRÉSZÉBE TÖRTÉNŐ BEFIZETÉS	SAJÁT ALKALMAZOTTAK KÉPZÉSE	ÖSSZESEN
		SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK RÉSZÉRE	FELSŐ-OKTATÁS RÉSZÉRE			
1998	5,7	n/a	-	8,7	n/a	14,4
1999	5,6	n/a	-	11,0	n/a	16,6
2000	5,5	n/a	-	13,3	1	19,8
2001	6,2	11,9	0,9	16,0	2,4	37,4
2002	6,9	12,5	2,3	18,6	3,4	43,7
2003	7,6	13,3	3,0	20,8	4,8	49,5
2004	8,0	12,4	3,3	24,0	5,4	53,1
2005	9,2	12,8	4,1	28,5	6,98	61,6
2006	11,0	12,3	4,4	32,3	7,80	67,8
2007	13,6	10,4	4,4	36,7	7,31	72,4

Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium (SZMM)

2. táblázat: A szakképzési hozzájárulás összegének megoszlása a felhasználás célja szerint (%)						
ÉV	GAZDÁLKODÓ SZERVEZETNÉL FOLYTATOTT GYAKORLATI KÉPZÉS	FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁS		MPA KÉPZÉSI ALAPRÉSZÉBE TÖRTÉNŐ BEFIZETÉS	SAJÁT ALKALMAZOTTAK KÉPZÉSE	ÖSSZESEN
		SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK RÉSZÉRE	FELSŐ-OKTATÁS RÉSZÉRE			
2001	16,58	31,82	2,41	42,78	6,42	100,00
2002	15,79	28,60	5,26	42,56	7,78	100,00
2003	15,35	26,87	6,06	42,02	9,70	100,00
2004	15,07	23,35	6,21	45,20	10,17	100,00
2005	14,94	20,79	6,66	46,28	11,33	100,00
2006	16,22	18,14	6,49	47,64	11,50	100,00

2007	18,78	14,36	6,08	50,68	10,10	100,00
------	-------	-------	------	-------	-------	--------

Forrás: SZMM

3. táblázat: A szakképzési hozzájárulás a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprészebe befizetett összegének emelkedése [milliárd HUF] (100 HUF=0,4 EUR)				
ÉV	KÉPZÉSI ALAPRÉSZ	1998-HOZ VISZONYÍTOTT %	AZ ELŐZŐ ÉV %-BAN	FOGYASZTÓI ÁRINDEX (ELŐZŐ ÉV = 100%)
1998	8,7	100,00	-	-
1999	11,0	126,44	126,44	110,0
2000	13,3	152,87	120,91	109,8
2001	16,0	183,91	120,30	109,2
2002	18,6	213,79	116,25	105,3
2003	20,8	239,08	111,83	104,7
2004	24,0	275,86	115,38	106,8
2005	28,5	327,59	118,75	103,6
2006	32,3	371,26	113,33	103,9
2007	36,7	421,84	113,62	108,0

Forrás: SZMM, Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

1002 - A SZAKMAI ALAPKÉPZÉS FINANSZÍROZÁSA

KÖZOKTATÁS

A szakképző iskolák finanszírozásának elsődleges forrása a központi költségvetés, illetve a (megyei és települési) helyi önkormányzatok (vagy más iskolafenntartók) költségvetése. A központi költségvetési hozzájárulás egy részét automatikusan megkapják az iskolafenntartók, míg a különböző céltámogatások pályázatok útján érhetőek el (ezek köre némileg különbözik attól függően, hogy az iskolafenntartó önkormányzat vagy nem). Az önkormányzatoknak csupán a kötött normatív támogatást és a központosított előirányzatokat kell kötelezően oktatási célra fordítaniuk, de valójában az állami hozzájárulást jellemzően még ki is kell egészíteniük egyéb bevételeikből – ugyanis az oktatási kiadásaiknak átlagosan csak körülbelül 50-70%-át fedezi. Ugyanakkor egyes intézmények fenntartásához az önkormányzatok nem egészítik ki az állami támogatást.

2007. szeptember 1-ig az automatikusan nyújtott alap normatíva összege az oktatás szintje és típusa szerint különbözött (2007-ben ennek összege tanulónként évente 262 000 HUF/1048 EUR volt az általános képzésben a 9.-13. évfolyamokon, és 210 000 HUF/840 EUR a szakmai elméleti képzésben). Ez időpontot követően az általános és a szakmai elméleti oktatás állami hozzájárulásának összegét egy közoktatási teljesítménymutató alkalmazásával számolják ki (mely olyan, az oktatás költségét meghatározó paramétereken alapul, mint a törvény által előírt osztály átlaglétszám, a heti kötelező pedagógus óraszámok, stb.). A szakképző iskolákban folytatott gyakorlati képzést kiegészítő normatíva támogatja mind az általános képző évfolyamokon folytatott pályaorientáció és szakmai előkészítő képzés (melynek finanszírozását a 2006/2007-es tanévtől vezették be), mind a szakmai gyakorlati képzés esetében (ezek összegei 2007-ben tanulónként évente 40 000 HUF/160 EUR, illetve 112 000 HUF/448 EUR voltak). A 2004/2005-ös tanév óta – a gazdálkodó szervezet által szervezett gyakorlati képzést különösen a szakképzés utolsó részében támogató szakpolitikai célkitűzésnek megfelelően – a szakképző iskolák a támogatás 140%-ára jogosultak az első, de csak 60%-ára az utolsó szakképző évfolyamon.

A gazdálkodó szervezetnél (együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján, lásd a 0403 fejezetet) folyó gyakorlati képzés költségeit a gazdálkodó állja, aki szakképzési hozzájárulásának (SZH, lásd az 1001 fejezetet) egy részét vagy egészét az ezzel kapcsolatban felmerülő költségek fedezésére fordíthatja. A gazdálkodó szervezetek a SZH által nem fedezett költségeiket is visszaigényelhetik a Munkaerő-piaci Alap (MPA) képzési alaprészből.

A szakmai alapképzés technológiai és tartalmi fejlesztésének fő forrásai a fejlesztési támogatás (azaz a gazdálkodó szervezetek által átadott, SZH-juk terhére elszámolható, a szakmai gyakorlati képzés tárgyi feltételeinek fejlesztését szolgáló tárgyi eszköz vagy pénzüsszeg), a Munkaerő-piaci Alap (MPA, lásd a 1001 fejezetet) képzési alaprésze és az EU Strukturális Alapok támogatása. Miután 2006-ban a szakképzés ágazati irányítását a Szociális és Munkaügyi Minisztériumhoz rendelték, az MPA képzési alaprész feletti rendelkezési jog megosztásra került a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter és – az iskolarendszerű szakképzéshez kötődő feladataihoz kapcsolódóan - az oktatásért felelős miniszter között. Az alaprész forrásainak elosztását és pályáztatását a társadalmi partnerek képviselőit magába foglaló Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács (NSZFT) és a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) segítik.

A szakmai alapképzés finanszírozását érintő újabb változások egyrészt a tanulószerveződéses képzést támogatását, illetve a hiányszakmákban történő képzés biztosítását, másrészt az intézményi átalakulás ösztönzését és a fejlesztési források koncentrációját kívánó oktatáspolitikai célokhoz kapcsolódtak.

Annak érdekében, hogy a vállalkozásokat tanulószerveződéses képzés folytatására ösztönözzék, különféle anyagi ösztönzőket vezettek be az elmúlt években (miközben a tanulókat felemelt összegű pénzzuttatással ösztönözték, lásd a 0404 fejezetet, illetve az iskolák 20%-os normatív támogatásra váltak jogosulttá abban az esetben is, ha a gyakorlati képzés egy gazdálkodónál folyik, tanulószerveződés alapján). A gazdálkodók által az SZH terhére elszámolható vagy az MPA-ból visszaigényelhető költségek köre és összege folyamatosan növekszik, és 2007 óta a vállalkozások anyagköltségeiket a minimálbér 40%-áig számolhatják el abban az esetben, ha hiányszakmában folytatnak képzést.

Alapvető változások vannak folyamatban a fejlesztési források elérhetőségét és felhasználását, illetve a kapcsolódó döntéshozó folyamatokat illetően. Egy 2007-es törvénymódosítás alapján 2008 szeptemberétől a fejlesztési támogatás és az MPA képzési alaprészből adható beruházási célú támogatás csak a legalább 1500 fő nappali tagozatos szakképző iskolai tanulóval bíró térségi integrált szakképző központok (TISZK) fenntartói és a speciális és készségfejlesztő szakiskolák számára lesznek elérhetőek, illetve a felsőoktatási intézmények számára csak a felsőfokú szakképzés és az úgynevezett gyakorlatigényes alapképzések vonatkozásában. Emellett kiszélesítették a támogatható tevékenységek körét, így támogathatóvá vált a tananyag- és taneszköz-fejlesztés, az akkreditált tanártovábbképzés, illetve a fejlesztési támogatás esetében a megvásárolt/átvett tárgyi eszköz üzemeltetéséhez szükséges licenzek és szoftverek megvásárlása is. A kedvezményezett kör leszűkítésének célja az RFKB-k szakképzés irányaira és beiskolázási arányokra vonatkozó döntését elfogadó TISZK-ek létesítésének ösztönzése volt. 2008-tól az RFKB-k fognak javaslatot tenni a fejlesztési támogatás intézmények/szakképesítések közti elosztására, döntenek a regionális szakképzés-fejlesztés céljairól és a képzési alaprész decentralizált keretéből adható támogatásról, továbbá javaslatot tesznek a régiós fejlesztési források nagyságára és a központi keret forrásainak regionális felhasználására is.

FELSŐOKTATÁS

A felsőoktatás - ahol a hallgatók államilag támogatott képzésben ingyen megszerezhetik első OKJ-s felsőfokú szakképesítésüket vagy első diplomájukat állami vagy egyházi főiskolán/egyetemen (valamint, külön megállapodás alapján, magán intézményekben is) – finanszírozási rendszere az alábbi forrásokra épül:

- állami költségvetési támogatás:
 - normatív támogatás (hallgatói juttatásokra; képzésre; kutatásra; állami intézmények esetében pedig a működtetés költségeire is);
 - pályázatok (pl. oktatói ösztöndíjak finanszírozására, infrastrukturális fejlesztésre, kis létszámú szakok indításához, stb.) és
 - az oktatási minisztériummal kötött megállapodás (pl. doktori képzésre, fejlesztésre, stb.)
- intézményi bevételek (tandíjak, szolgáltatások díja, vállalkozási tevékenység bevétele, stb.) és fejlesztési támogatások, adományok, ingatlanvagyon, stb.

2007-ben a felsőoktatási intézmények össz-költségvetése 420 milliárd HUF (1,68 milliárd EUR), állami költségvetésből származó bevételük 214 milliárd HUF (856 millió EUR) volt. Azaz az állami hozzájárulás relatív aránya a felsőoktatásban 50% körül van.

A 2007 szeptemberében bevezetett úgynevezett fejlesztési részhozzájárulás, mely gyakorlatilag az államilag támogatott képzésben fizetendő tandíj volt, egy népszavazás eredményének következtében 2008 szeptemberétől megszűnik.

1003 - A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS ÉS A FELNŐTTKÉPZÉS FINANSZÍROZÁSA

Az iskolarendszerű felnőttoktatás finanszírozásának forrásai alapvetően ugyanazok, mint a nappali rendszerű közoktatás és felsőoktatás esetében. A közoktatásban a felnőttoktatás keretében folytatott gyakorlati képzés normatív támogatásának összege megegyezik a nappali rendszerű oktatás normatív támogatásával a nappali munkarend szerinti képzés esetén, az esti oktatás esetében a támogatás ennek 50%-a, levelező oktatás esetében pedig 20%-a. Ezt egészíti ki a résztvevők által fizetett költségtérítés/tandíj az utóbbi két formában. A felsőoktatási intézmények által kínált programok minden (nappali, részidős és távoktatási) képzési forma esetében (elvileg) lehetnek államilag támogatottak és költségtérítések is, és az állam mindenki számára biztosítja az első felsőfokú OKJ-s szakképzettség vagy diploma ingyenes megszerzését.

Az (iskolarendszeren kívüli felnőttképzést magába foglaló) felnőttképzés finanszírozási rendszerének fő forrásai a következők:

- a központi költségvetés, mely finanszírozza az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) és regionális képző központjai működését és programjait, illetve normatív támogatást biztosít célcsoportok képzéséhez (lásd a 1004 fejezetet);
- a Munkaerő-piaci Alap (MPA):
 - foglalkoztatási és rehabilitációs alaprészei, melyek a munkanélküliek és egyéb célcsoportok képzését finanszírozzák (lásd a 1004 fejezetet); valamint
 - képzési alaprésze (lásd lent és a 1001 fejezetet is);
- a felnőttképzés résztvevői (akik a közelmúltig személyi jövedelemadó-kedvezmény által csökkenthették költségeiket); valamint
- a munkáltatók, akik biztosítják vagy finanszírozzák alkalmazottaik képzését, s akik költségeiket a szakképzési hozzájárulás (SZH, lásd az 1001 fejezetet) terhére csökkenthetik.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium tájékoztatása szerint 2007-ben a felnőttképzés összköltségének kb. 12-12 %-a származott a központi költségvetésből és az MPA forrásaiból, kb. 33-33 %-a a felnőttképzés résztvevőinek hozzájárulásából és a munkáltatóktól, kb. 10 %-a pedig egyéb támogatásból.

A gazdálkodó szervezetek által az MPA képzés alap részébe befizetett SZH összege felnőttképzések, az akkreditált képző intézmények technológiai fejlesztésének, tartalom és módszertani fejlesztés, valamint az EU felnőttképzési programjaihoz való csatlakozás támogatásához biztosít forrásokat. Támogatás a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI) által koordinált pályázatok vagy a szociális és munkaügyi miniszter egyedi döntése útján adható, a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács (NSZFT) közreműködésével.

A személyi jövedelemadó-kedvezmény mint ösztönző elem 2003-tól 2006. december 31-ig volt igénybe vehető az akkreditált képző által folytatott felnőttképzésben résztvevők számára (éves jövedelemhatár alatt). Az adócsökkentő támogatás mértéke a képzési díj 30%-a, de legfeljebb 60 ezer HUF/240 EUR volt.

A vállalatok által kezdeményezett szakmai továbbképzést a munkáltató fizeti. Támogatásuk jelentősen változik ágazattól és a vállalkozás méretétől függően, és a hagyományos képzéseket 2005-ben a vállalatok csupán 34%-a támogatta, ami munkavállalóknak csak 23%-át érintette. A munkáltatók által biztosított szakmai továbbképzést az állam azon (1997 óta elérhető) lehetőségen keresztül ösztönzi, hogy a gazdálkodók az SZH (legfeljebb) 33%-át – 2007-től a mikro és kisvállalkozások 60%-át - ilyen képzések finanszírozására fordíthatják. Az SZH e célra fordított összege folyamatosan emelkedik, amint azt az 1. számú táblázat mutatja.

1. táblázat: A saját munkavállalók képzésére fordított szakképzési hozzájárulás összege és e képzésekben résztvevők száma 2000-2007		
Év	HUF (MILLIÁRD)	A KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ MUNKAVÁLLALÓK SZÁMA
2000	1,03	26 563
2001	2,37	42 884
2002	3,4	55 970
2003	4,8	71 744
2004	5,4	82 616
2005	6,98	101 825
2006	7,80	104 494
2007	7,31	94 053

Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium

2005-ben a vállalatok által biztosított szakmai továbbképzések teljes költségének a teljes munkaerőköltségen belüli aránya 2,6% volt (lásd a 2. számú táblázatot), ami jelentősen meghaladja az EU átlagot (valójában ez a 2. legmagasabb szám az EU-27 országok között). Ez az arány jelentősen emelkedett az 1999-es 1,2%-os eredményhez viszonyítva, ami jelzi a munkáltatók növekvő szándékát munkavállalók készségeinek javítására. Ugyanakkor a teljes költség megoszlása szintén számottevően megváltozott: az országos célú alapokhoz való hozzájárulás és a nemzeti vagy egyéb támogatások különbözetének aránya jelentősen nőtt 26%-ról 38%-ra, főként a munkaerőköltség rovására, ami 33%-ról 24%-ra csökkent, miközben a közvetlen költségek aránya szintén csökkent kismértékben 41%-ról 38%-ra. Ez azt sugallja, hogy a munkaadók egyre inkább a munkaidőn kívüli képzéseket részesítik előnyben és támogatják, de azt

is, hogy a teljes költségek teljes munkaerőköltségen belüli arányának növekedése jelentős részben az SZH összegének emelkedéséből ered.

2. táblázat: A szakmai továbbképzések teljes költsége a teljes munkaerő-költség %-ban (az összes gazdálkodó szervezet vonatkozásában) (1999) (2005 vs. 1999)								
	MÉRETOSZTÁLY (ALKALMAZOTTAK SZÁMA)							
	ÖSSZESEN (%)		10 - 49 (%)		50-249 (%)		250+ (%)	
HELY	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2
EU-27	1,6	:	1,1	:	1,4	:	1,9	:
EU-25	1,6	2,3	1,1	1,5	1,4	2,4	1,9	2,5
MAGYARORSZÁG	2,6	1,2	1,3	1,1	3,6	1,0	2,5	1,3

Forrás: Eurostat; 2nd és 3rd continuing vocational training survey in enterprises (CVTS2 and CVTS 3)

Megjegyzés: Összes költség: a közvetlen ráfordítások, a munkaidő-kedvezményre jutó munkaerőköltség, és az országos vagy regionális képzési célú alapokhoz való hozzájárulás és a nemzeti vagy egyéb támogatások különbözetének összege

1004 - A MUNKANÉLKÜLIEK ÉS EGYÉB, A MUNKAERŐ-PIACRÓL KISZORULT CSOPORTOK SZÁMÁRA KÍNÁLT KÉPZÉSEK FINANSZÍROZÁSA

A munkanélküliek és a munkanélküliséggel veszélyeztetettek képzését egyrészt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) biztosítja, másfelől közvetlenül a különféle felnőttképzők, melyek normatív támogatást kapnak vagy az MPA foglalkoztatási, rehabilitációs és képzési alaprészei és/vagy az EU-s Strukturális Alapok által támogatott központi állami programokban vagy fejlesztési pályázatokban vesznek részt. Bármilyen fajta állami támogatás átvételének előfeltétele, hogy a képző intézmény akkreditált legyen és teljesítse statisztikai adatszolgáltatási kötelezettségét.

A regionális munkaügyi központok az MPA foglalkoztatási alaprészből nyújtanak anyagi támogatást a munkanélkülieknek és az egyéb célcsoportok résztvevői számára ahhoz, hogy az ÁFSZ regionális képző központjai és egyéb akkreditált felnőttképzési intézmények által szervezett képzéseken részt vehessenek. A támogatás magába foglalja a képzési díj és a kapcsolódó költségek megtérítését, valamint keresetkiegészítést/keresetpótló juttatást a képzés idejére.

A felnőttképzés normatív finanszírozásának (lásd a 0503 fejezetet) forrása az állami költségvetés. A támogatásra akkreditált, illetve a fogyatékkal élő felnőttek képzése esetén akkreditált képzési programot is kínáló, felnőttképzési intézmények nyújthatnak be igénylést a munkaügyi tárcához, mely azokat a költségvetési előirányzat mértékéig, jogszabályban meghatározott sorrend szerint elégíti ki. A normatív támogatás éves mértékét, illetve az egy órára és egy főre nyújtható fajlagos támogatás mértékét (mely attól függően különbözik, hogy a képzést fogyatékkal élőknek kínálják-e, illetve 2006 óta, hogy a program elméleti vagy gyakorlati részét támogatja-e) a költségvetési törvényben határozzák meg. Elsősorban költségvetési megszorítások miatt 2007-ben a támogatási célcsoportot a fogyatékkal élőkre szűkítették. A költségvetési előirányzat összege azonban 2006-os jelentős csökkenése után 2007-ben és 2008-ban már csak az áthúzódó képzésekre nyújtott fedezetet, így a felnőttképzési normatív támogatás gyakorlatilag megszűnt (lásd az 1. számú táblázatot).

1. táblázat: A felnőttképzési normatív támogatás összege és a támogatott képzésekben résztvevők száma (2003-2007)			
	ÉVES ÖSSZEG (MILLIÓ HUF/EUR)	RÉSZTVEVŐK LÉTSZÁMA	EBBŐL: A FOGYATÉKKAL ELŐK SZÁMA
2003	475 / 1,9	5823	669

2004	2900 / 11,5	29177	2480
2005	3000 / 11,9	17181	2953
2006	1325,2 / 5,3	3869	3644
2007	100 / 0,4	176	176
2008	15 / 0,06	9	9

Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium (SZMM)

Az egyes támogatási formák hozzájárulásának összegét 2007-ben lásd a 2. számú táblázatban.

2. táblázat: Az egyes támogatási formák hozzájárulása a munkanélküliek és a munkaerő-piacról kizorult csoportok képzésének finanszírozásához			
	FORRÁS	ÖSSZEG (MILLIÁRD HUF) (100 HUF = 0,4 EUR)	TENDENCIA
1.	MPA foglalkoztatási alaprészt	7	Enyhén emelkedő.
2.	Felnőttképzési normatív támogatás	0,1	Megszűnőben, helyét a közmunkaprogramokba ágyazott képzés és egyéb állami programok veszik át.
3.	Egyéb állami programok, benne közmunka, MPA képzési alaprészt, önkormányzati támogatások	1	Enyhén emelkedő jellegű.
4.	EU Strukturális Alapok forrásaiból elsődlegesen a HEFOP intézkedései	17	Benne a „Lépj egyet előre” (LEE) 1 program (lásd 0503 fejezetet) kb. 7 milliárd forinttal. Emelkedő jellegű: tervezése a TÁMOP-ban folyamatos (lásd a LEE 2 programot)

Forrás: SZMM

1005 - KILÁTÁSOK ÉS KÉRDÉSEK: A FINANSZÍROZÁSTÓL AZ EMBERI ERŐFORRÁSBA VALÓ BERUHÁZÁSIG

A szakképzés költséghatékonyságának növelése mind a köz-/felsőoktatásban, mind az államilag támogatott felnőttképzésben, továbbá a szakképzési hozzájárulás (lásd a 1001 fejezetet) rendszerének köszönhetően rendelkezésre álló jelentős fejlesztési források optimális felhasználásának biztosítása a jövőben is fontos szakpolitikai célok maradnak. Az iskolarendszerű szakképzést illetően megkezdődött az intézményi rendszer átalakulása és a közelmúlt törvénymódosításai bevezették a fejlesztési források koncentrációját a kapacitások kihasználásának javítása és a rendelkezésre álló források felhasználásának hatékonyabbá tétele érdekében (lásd a 1002 fejezetet). A felnőttképzés vonatkozásában az egyik legfontosabb jövőbeli szakpolitikai prioritás olyan állami támogatási formák kifejlesztése lesz, melyek egyidőben képesek biztosítani a képzésben résztvevők motivációját, a leghátrányosabb helyzetben lévők bevonását, illetve a képzések munkaerő-piaci relevanciáját.

11 - EURÓPAI ÉS NEMZETKÖZI DIMENZIÓK, AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS FELE

1101 - AZ EU SZINTŰ POLITIKAI PRIORITÁSOKKAL, PROGRAMOKKAL ÉS KEZDEMÉNYEZÉSEKKEL KAPCSOLATOS NEMZETI STRATÉGIÁK

A jelenlegi európai uniós szakpolitikai prioritások – így különösen az élethosszig tartó tanulás kultúrájának támogatása, a készség- és kompetencia-fejlesztés középpontba állítása, vagy a szakképzés minőségének és átláthatóságának fejlesztése, stb. – lényeges vezérlő elvei voltak mind az elmúlt években elfogadott ágazati stratégiák és az Egész életen át tartó tanulás stratégiája, mind a Strukturális Alapok támogatásának felhasználását irányító Nemzeti Fejlesztési Terv és Új Magyarország Fejlesztési Terv releváns operatív programjai kidolgozásának. A fejlesztési célok és intézkedések meghatározása során határozott szakpolitikai törekvés volt a nemzeti fejlesztési igényeknek e prioritásokkal történő összehangolása.

A foglalkoztatáspolitikai, illetve az oktatási és képzési stratégiák közötti kapcsolat erősítése szintén határozott szakpolitikai cél volt, amit mutat az is, hogy e két terület fejlesztési programjai ugyanazon operatív programban kaptak helyet (a Humánerőforrás-fejlesztési, illetve a Társadalmi Megújulás Operatív Programban a 2004-2006-os, illetve a 2007-2013-as időszakban). Az alacsony foglalkoztatási ráta emelése, illetve a munkaerő-piaci integráció képzés által történő elősegítése különösen a hátrányos helyzetű csoportok esetében fontos célként jelenik meg e dokumentumok mindegyikében – melyeket az érdekeltekkel, így a munkáltatókkal, munkavállalókkal, gazdasági és szakmai kamarákkal, nem kormányzati szervezetekkel, képzőkkel, stb. folytatott konzultációk mellett dolgoztak ki. Másrészt pedig az oktatás és képzés minőségének és hatékonyságának javítása és az LLL támogatása prioritásként jelennek meg a foglalkoztatáspolitikai stratégiákban (Nemzeti akcióterv a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008, a 2006-os felülvizsgált nemzeti lisszaboni akcióprogram).

Magyarországnak jelenleg 105 EU-s és azon kívüli országgal van oktatási és kulturális kormányközi együttműködési megállapodása, és körülbelül 50 országgal állandó munkakapcsolata. E megállapodások többsége lehetővé teszi mobilitási programok szervezését, és az elmúlt évtizedben számos országgal széleskörű együttműködés folyt a szakképzés tanterveinek és gyakorlati képzés fejlesztésének területén is.

1102 - AZ OKTATÁS ÉS KÉPZÉS EURÓPAI ZÁLÓDÁSÁNAK/NEMZETKÖZIESEDÉSÉNEK HATÁSA

Az európaizálódás/nemzetköziesedés hatása a szakképzési pályautakra, tantervekre és módszertanra megnyilvánul az európai/nemzetközi szakpolitikai prioritások által befolyásolt nemzeti stratégiák által kezdeményezett fejlesztésekben és intézkedésekben, többek között az alábbi területeken:

- átláthatóság: az Europass rendszerének bevezetése, egy új moduláris szerkezetű, kompetencia-fejlesztő képesítési szerkezet bevezetése az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 3.2.1. intézkedése által támogatott megújítása által, egy országos képesítési keretrendszer tervezett kifejlesztése a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretében (lásd a 0201 és a 0803 fejezeteket);
- pályatanácsadás: a pályaaorientációs tananyagok és taneszközök fejlesztése a Szakiskolai Fejlesztési Program egy tematikus projektjének keretében (lásd a 0902 fejezetet), egy országos pályakövető rendszer tervezett kialakítása a TÁMOP keretében;
- minőségbiztosítás: egy Közös Minőségbiztosítási Keretrendszer (Common Quality Assurance Framework, CQAF) kompatibilis rendszer adaptálása és bevezetése az SZFP és a TÁMOP támogatásával (lásd a 0201 fejezetet);
- készségfejlesztés: az élethosszig tartó tanulás előfeltételét jelentő készségek és kompetenciák fejlesztését szolgáló tantervek és tananyagok kidolgozása alapfok-előtti szinten, alapfokon és középfokon a HEFOP 3.1 intézkedése keretein belül, az

- új OKJ bevezetése és kompetencia-alapú szakképzési tantervek kidolgozása a HEFOP és a TÁMOP támogatásával (lásd a 0201 fejezetet);
- nyelvoktatás: kéttannyelvű szakképző iskolák létesítése (ahol a szakképzés magyarul és egy idegen nyelven, tipikusan angolul vagy németül folyik), „nyelvi előkészítő évfolyamok” bevezetése számos középiskolában (a „0.” évfolyamon az órák 60-70% nyelvtanulásnak és információs technológiai tanulmányoknak szentelt), a szakiskolai idegen nyelvi képzés javítása az SZFP egy tematikus projektjének keretében;
 - információs technológiai ismeretek és készségek: információs technológiai tanulmányok beépítése a felső-középfokú iskolák tanterveibe, az ECDL vizsgával kompatibilis szakképesítés felvétele az OKJ-ba;
 - mobilitás: részvétel az EU közösségi akcióprogramjaiban (Socrates, Erasmus és Leonardo da Vinci) 1997 óta, a (Leonardo programban alulreprezentált) szakiskolai tanulók külföldi mobilitásának támogatása hazai (MPA) forrásból, valamint tanulmányutak támogatása a hazai forrásokból és/vagy az EU Strukturális Alapok hozzájárulásából finanszírozott fejlesztési programok keretében.

SZERZŐK, FORRÁSOK ÉS SZAKIRODALOM

I. SZERZŐK

Bükki Eszter
Dr. Köpeczi Bócz Tamás

Szakmai lektor: Mártonfi György

ReferNet Magyarország

koordinátora a Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi Intézete keretében
működő *Oktatásfejlesztési Observatory*

A jelentést elkészítését statisztikai és szakmai információk biztosításával segítették és a jelentést validálták a *ReferNet Magyarország* hálózat tagjai:

- Állami Foglalkoztatási Szolgálat - Foglalkoztatási Hivatal
- Budapesti Gazdasági Főiskola - Felnőttképzési Központ
- Budapesti Műszaki Főiskola - Kandó Kálmán Villamosmérnöki Főiskolai Kar, Humánfejlesztési és Módszertani Intézet
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem - Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Alkalmazott Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Műszaki Pedagógia Tanszék
- Debreceni Egyetem - Lifelong Learning Központ
- Educatio Kht.
- Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet
- FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet
- Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Oktatási Főigazgatóság
- Ipartestületek Országos Szövetsége
- Központi Statisztikai Hivatal - Társadalmi Szolgáltatások Statisztikai Főosztály
- Magyar Agrárkamara
- Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Magyar Szakképzési Társaság
- Magyar Egyetemi Lifelong Learning Network (MELLearn)
- Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
- Oktatási és Kulturális Minisztérium - Felsőoktatási és Tudományos Szakállamtitkárság / Nemzetközi Szakállamtitkárság, EURYDICE Magyarországi Képviselő
- Oktatási Hivatal
- Oktatáskutató és -fejlesztő Intézet
- Szociális és Munkaügyi Minisztérium - Foglalkoztatási és Képzési Szakállamtitkárság
- Tempus Közalapítvány

II. FORRÁSOK, REFERENCIÁK ÉS WEBLAPOK

1. FEJEZET

Balázs, Éva; Palotás, Zoltán: A közoktatás irányítása. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2006. 55-104. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Imre, Anna; György, Zoltán: Az oktatási rendszer és a tanulói továbbhaladás. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*.

Budapest: Országos Köznevelési Intézet, 2006. 133-195. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Gazdaságfejlesztés Operatív Program/ A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.nfu.hu/umft_operativ_programok

Medgyesi, Márton: Az oktatás társadalmi és gazdasági környezete. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar köznevelésről 2006.* Budapest: Országos Köznevelési Intézet, 2006. 29-54. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Oktatás-statisztikai évkönyv 2005/2006/ Oktatási és Kulturális Minisztérium. Budapest: Oktatási és Kulturális Minisztérium, 2006. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.okm.gov.hu/letolt/statisztika/okt_evkonyv_2005_2006_060927.pdf

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig / A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

Társadalmi Megújulás Operatív Program/ A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.nfu.hu/umft_operativ_programok

Hasznos weboldalak

Központi Statisztikai Hivatal. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://portal.ksh.hu>

A Magyar Köztársaság Kormánya. Kormányzati Portál [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.hungary.hu>

2. FEJEZET

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 2004-2006. /A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.hefop.hu/uploaded/pages/44/content/HEFOP_hu_20060503.pdf

A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról. 2005. szeptember. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.om.hu/doc/upload/200511/III_strategia_kormany_050921.pdf

Nemzeti Fejlesztési Terv 2004-2006./ A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nfh.hu/index.nfh?r=&v=158955378&l=&p=466>

OKJ 2006. A kompetenciaalapú moduláris szakképzési szerkezet. Összeállította: Modláné Görgényi Ildikó. Szerk. Papp, Ágnes. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2006.

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005.* Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig/ A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

Társadalmi Megújulás Operatív Program/ A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.nfu.hu/umft_operativ_programok

3.2.1. *A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése: Új szakképzési szerkezet (összefoglaló leírás)/Nemzeti Szakképzési Intézet Nemzeti Fejlesztési Terv Programiroda.* Interneten elérhető az alábbi címen: https://www.nive.hu/nft/dokumentumtar/3.2.1_Osszefoglalo_leiras.pdf

Hasznos weboldalak

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program/Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.hefop.hu/page.php>

Magyar Universitas Program/Oktatási Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.om.hu/main.php?folderID=994>

Nemzeti Fejlesztési Terv – Programiroda. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <https://www.nive.hu/nft>

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nfu.gov.hu>

Szakiskolai Fejlesztési Program/Nemzeti Szakképzési Intézet Szakiskolai Fejlesztési Programkoordinációs Iroda. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.szakma.hu>

3. FEJEZET

Balázs, Éva; Palotás, Zoltán: *A közoktatás irányítása.* In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006.* Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2006. 55-104. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005.* Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Hungary 2003/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.eurydice.org/Documents/struct2/frameset_EN.html

Tájékoztató a térségi integrált szakképző központok jogi szabályozásáról (Information on the legal regulation of regional integrated vocational training centres)/ Oktatási és Kulturális Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=2085&articleID=230427&ctag=articlelist&iid=1>

Hasznos weboldalak

Oktatási és Kulturális Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.okm.gov.hu>

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nive.hu>

Szociális és Munkaügyi Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.szmm.gov.hu>

4. FEJEZET

Benedek András: *Változó szakképzés*. Budapest: OKKER, 2003.

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. *The Information Database on Education Systems in Europe*/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Imre, Anna; György, Zoltán: Az oktatási rendszer és a tanulói továbbhaladás. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2006. 133-195. Available from Internet:
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Oktatás-statisztikai évkönyv 2005/2006/ Oktatási és Kulturális Minisztérium. Budapest: Oktatási és Kulturális Minisztérium, 2006. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.okm.gov.hu/letolt/statisztika/okt_evkonyv_2005_2006_060927.pdf

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig / A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.om.hu/letolt/szake/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

A szakképzés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól az elmúlt év gyakorlati képzőhely ellenőrzéseinek tükrében/ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, 2003.

Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Hungary 2003/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.eurydice.org/Documents/struct2/frameset_EN.html

Szakképzési Tanévnyitó / Az Oktatási Minisztérium szakképzésért felelős helyettes államtitkársága. Budapest, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.nive.hu/start.php>

A tanulószereződéses gyakorlati képzésről 2001-2003. évi tapasztalatai alapján/ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. 2004.

Új, európai úton a diplomához. A magyar felsőoktatás modernizációja /Oktatási Minisztérium. Budapest, 2003. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.om.hu/doc/upload/200510/bologna_kezirat_1019.pdf

Vágó, Irén; Vass, Vilmos: Az oktatás tartalma. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2006. 197-277. Available from Internet:
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Vocational Education and Training and Employment Services in Hungary. Készítette Köpeczi Bócz Tamás et al. A European Training Foundation megbízásából. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

Hasznos weboldalak

Magyar Agrárkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.agrarkamara.hu>

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara . Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.mkik.hu>

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nive.hu>

5. FEJEZET

Adult education in Hungary (OECD Country Report Hungary)/ Professzorok Háza Felsőoktatási Kutató Intézet. Fordította: Györgyi Zoltán. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium megbízásából. Budapest, 2004. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.eaea.org/doc/news/aehuoecd.doc>

Barizsné Hadházi Edit; Polónyi István (szerk.): *Felnőttképzés, vállalati képzés.* Competitio könyvek. Debrecen: Debreceni Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar, 2004. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.econ.unideb.hu/oktatas_es_kutatas/competitio/download/Competitio_konyvek_1.pdf

Economic Competitiveness Operational Programme/ Magyar Köztársaság. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.gkm.gov.hu/data/135326/ECOP.pdf>

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. *The Information Database on Education Systems in Europe/* Eurydice Magyarországi Képviselet, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Felnőttképzésünk a Munkaerőpiac tükrében. III. Országos Felnőttképzési Konferencia. Hajdúszoboszló, 2005. szeptember 22-24. Debrecen: Suliszervíz Oktatási és Szakértői Iroda, 2005.

*A Kis- és Középvállalkozások helyzete 2003-2004. Éves jelentés /*Gazdasági és Közlekedési Minisztérium. Budapest: 2005. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.gkm.gov.hu/data/296787/kkv2003_2004.pdf

*A munkahelyi képzések főbb adatai /*Központi Statisztikai Hivatal. Statisztikai Tükör 2007/14. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,184627&_dad=portal&_schema=PORTAL

Oktatási adatok 2007/2008/ Központi Statisztikai Hivatal. Statisztikai Tükör 2008/41. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,635584&_dad=portal&_schema=PORTAL

*Összefoglaló a HEFOP 3.5.1. jelű, „Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása” című központi intézkedés fő tartalmáról /*Nemzeti Felnőttképzési Intézet.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.nfi.hu/hefop/dok/hefop_351_osszegzo.doc

Regionális Fejlesztés Operatív Program 2004-2006 / Magyar Köztársaság. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.vati.hu/owa/vati/newweb.tfimenu?kod=101.&lang=en>

Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Hungary 2003/ Eurydice Egység, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.eurydice.org/Documents/struct2/frameset_EN.html

A vállalkozók képzése, vállalkozási ismeretek oktatása EU összehasonlításban és a továbbképzésre (fejlesztésre) vonatkozó javaslatok. Készítette a Piacgazdasági Alapítvány a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium megbízásából. Budapest: 2005. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://gkm.gov.hu/archivum/kiseskozepvallalkozasok/_euintegracio

Vámos, Dóra: A közszolgálati szakemberek továbbképzése. In: *Educatio*, 1997/2.

Interneten elérhető az alábbi címen: [http://www.neumann-](http://www.neumann-haz.hu/tei/educatio/educatio/1997nyar/studies/5vamosdo/5vamosdo_hu.html)

[haz.hu/tei/educatio/educatio/1997nyar/studies/5vamosdo/5vamosdo_hu.html](http://www.neumann-haz.hu/tei/educatio/educatio/1997nyar/studies/5vamosdo/5vamosdo_hu.html)

Vocational Education and Training and Employment Services in Hungary. Készítette Köpeczi Bócz Tamás et al. a European Training Foundation megbízásából. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

Zachár, László: *A felnőttképzés rendszere és főbb mutatói.* Interneten elérhető az

alábbi címen: <http://www.oki.hu/cikk.php?kod=felnottkepzes-Zachar-Felnottkepzes.html>

Hasznos weboldalak

Állami Foglalkoztatási Szolgálat. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.afsz.hu>

[equalhungary.hu/](http://www.equalhungary.hu/) Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Honlap.

Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.fmm.gov.hu/main.php?folderID=3730>

Szociális és Munkaügyi Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi

címen: <http://www.szmm.gov.hu>

Magyar Agrárkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.agrarkamara.hu/>

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi

címen: <http://www.mkik.hu>

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az

alábbi címen: <http://www.nive.hu>

Országos Foglalkoztatási Közalapítvány. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi

címen: <http://www.ofa.hu>

6. FEJEZET

Fehérvári Anikó: *Párhuzamos szakképzési rendszerek az iskolarendszeren kívüli szakképzésben*. Oktatókutató Intézet: Budapest, 2001. (Kutatás Közben, 230).

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.hier.iif.hu/kutat/Kutatas2/pdf/FehervariA_Parhuzamos.pdf

A HEF OP 3.5.1. központi intézkedés „Képzők képzése” c. alprogramja /Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.nfi.hu/hefop/dok/kepzoek_kepzese.doc

Imre Nóra; Nagy Mária: Pedagógusok. In: *Jelentés a magyar közoktatásról*. szerk. Halász Gábor és Lannert Judit. Országos Közoktatási Intézet: Budapest, 2003. (Az Országos Közoktatási Intézet háromévente megjelenő kiadványa)

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A pedagógusképzés rendszere. In: *„Ami a magvetés a földnek, az a tudomány elhíntése az emberi szellemnek”* (Tanulmánykötet, szerk. Rakaczkiné dr. Tóth K.). Gödöllő: Szent István Egyetem Tanárképző Intézete, 2000. 155-175. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: Teacher Training Policy. In the Context of Hungarian Educational Policy Trends. Background Study for the EU/Teachers' visiting Committee (2003). Interneten elérhető az alábbi címen:

http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/background-report-study-visit-hu_en.pdf

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A pedagógusképzés oktatáspolitikai tendenciái. In: Pedagógusképzés. 2003. 3-4. szám 57-74. p.

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. *The Information Database on Education Systems in Europe*/ Eurydice Magyarországi Képviselet, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Új, európai úton a diplomához. A magyar felsőoktatás modernizációja /Oktatási Minisztérium. Budapest, 2003. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/doc/upload/200510/bologna_kezirat_1019.pdf

Hasznos weboldalak

Magyar Agrárkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.agrarkamara.hu>

Mestervizsga /Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.mestervizsga.hu>

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nive.hu>

Oktatási és Kulturális Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.okm.gov.hu>

Országos Felsőoktatási Információs Központ. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.felvi.hu>

Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.sulinova.hu>

7. FEJEZET

Imre, Anna; György, Zoltán: Az oktatási rendszer és a tanulói továbbhaladás. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2006. 133-195. Available from Internet: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Összefoglaló a HEFOP 3.5.1. jelű, „Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása” című központi intézkedés fő tartalmáról/Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.nfi.hu/hefop/dok/hefop_351_osszegzo.doc

OKJ 2006. A kompetenciaalapú moduláris szakképzési szerkezet. Összeállította Modláné Görgényi, Ildikó. Szerk. Papp, Ágnes. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2006.

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig / A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

Tordai, Péter; Mártonfi, György: *„Az oktatás és munkaerőpiac kapcsolódása” című, a Nemzeti Fejlesztési Terv II. előkészítését szolgáló, az oktatási szektor fejlesztési szükségleteiről szóló szakértői vita strukturált.* Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=egyeb-munkaeropiac#cim11>

Hasznos weboldalak

Állami Foglalkoztatási Szolgálat. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.afsz.hu>

Apertus Közalapítvány a Nyitott Szakképzésért és Távoktatásért. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.apertus.hu>

Educatio Kht. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.educatio.hu>

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara . Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.mkik.hu>

Magyar Munkaerő-piaci Prognózis. Adatbázis [online]. Interneten elérhető: <http://www.mmpp.hu/>

Nemzeti Fejlesztési Terv – Programiroda. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <https://www.nive.hu/nft>

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nive.hu>

Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.sulinova.hu>

8. FEJEZET

Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008/A Magyar Köztársaság Kormánya. 2005. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13950> and
http://www.nfu.gov.hu/index.nfh?r=&v=&l=&d=&mf=&p=ci_202

National Action Plan for Recognition/Ministry of Education and Culture. 2006. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.okm.gov.hu/letolt/nemzet/meik/nap_english_061213.pdf

A nem-formális és informális tanulás elismerése OECD RNFIL projekt. Országjelentés – Magyarország. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.erak.hu/szemelvenyek/rnfil_01.pdf

Összefoglaló a HEFOP 3.5.1. jelű, „Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása” című központi intézkedés fő /Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.nfi.hu/hefop/dok/hefop_351_osszegzo.doc

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról. 2005. szeptember. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/doc/upload/200511/III_strategia_kormany_050921.pdf

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig/ A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/letolt/szake/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

Tagállami beszámoló az oktatás és képzés 2010 munkaprogram terén történt nemzeti előrehaladásról / Készítette az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet az Oktatási és Kulturális Minisztérium megbízásából. 2007. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200707/tagallami_beszamolo_2007_070724.pdf

Tanulás Magyarországon. Az Oktatáspolitikai Elemzések Központja nyilvános közpolitikai elemzése. suliNova Kht.: Budapest, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2006-02-np-bekesi-tanulas>

Hasznos weboldalak

Recognition of Foreign Qualifications belonging under the Jurisdiction of the Community Law. Magyar Ekvivalencia és Információs Központ. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi

címen: <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=916&articleID=4687&ctag=articlelist&iid=1>

Magyar Europass Központ. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.europass.hu/>

Nemzeti Referencia Központ. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nive.hu/nrk/hu/>

9. FEJEZET

Imre, Anna; György, Zoltán: Az oktatási rendszer és a tanulói továbbhaladás. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2006. 133-195. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Kiszter István, Vladiszavlyev András, Zachár László: *Pályainformációs és tanácsadó szolgáltatások politikái*. (Készült az ETF megbízásából, az OECD nemzeti kérdőív alapján)

Dr. Szilágyi Klára: *Munka- pályatanácsadás mint professzió*. Budapest: Kollégium Kft., 2000.

Tagállami beszámoló az oktatás és képzés 2010 munkaprogram terén történt nemzeti előrehaladásról / Készítette az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet az Oktatási és Kulturális Minisztérium megbízásából. 2007. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200707/tagallami_beszamolo_2007_070724.pdf

A Szakiskolai Fejlesztési Program I. Pályaorientáció/ Összeállította Kaszás Judit. Szerkesztette Szellő Gyöngyi. Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.szakma.hu/letoltheto_anyagok/index.php

Hasznos weboldalak

Dél-alföldi Regionális Pályaválasztási és Pályaorientációs Tanácsadó Hálózat. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.epalya.hu>

Kontakt Alapítvány. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.palyanet.hu>

Nemzeti Pályainformációs Központ. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.npk.hu>

10. FEJEZET

A gazdasági szervezetek saját munkavállalói számára biztosított képzések 1999/ Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. 2003. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.fmm.gov.hu/upload/doc/200312/kiskiadv.pdf>

Hermann, Zoltán; Varga Júlia: A közoktatás finanszírozása. In: Halász, Gábor; Lannert, Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2006. 105-131. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2006>

Mártonfi, György: A szakképzési rendszer és a szakképzés-politika az életpálya és az azt végigkísérő tanulás (LLL) perspektívájából. In: *Áttekintés az Oktatás és képzés 2010 munkaprogram hazai megvalósításáról az egész életen át tartó tanulás szemszögéből*. Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2007, 31-46. o.

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig / A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

Tájékoztató a térségi integrált szakképző központok jogi szabályozásáról (Information on the legal regulation of regional integrated vocational training centres)/ Oktatási és Kulturális Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=2085&articleID=230427&ctag=articlelist&iid=1>

11. FEJEZET

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe/ Eurydice Magyarországi Képviselet, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 2004-2006. /A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.hefop.hu/uploaded/pages/44/content/HEFOP_hu_20060503.pdf

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig/A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

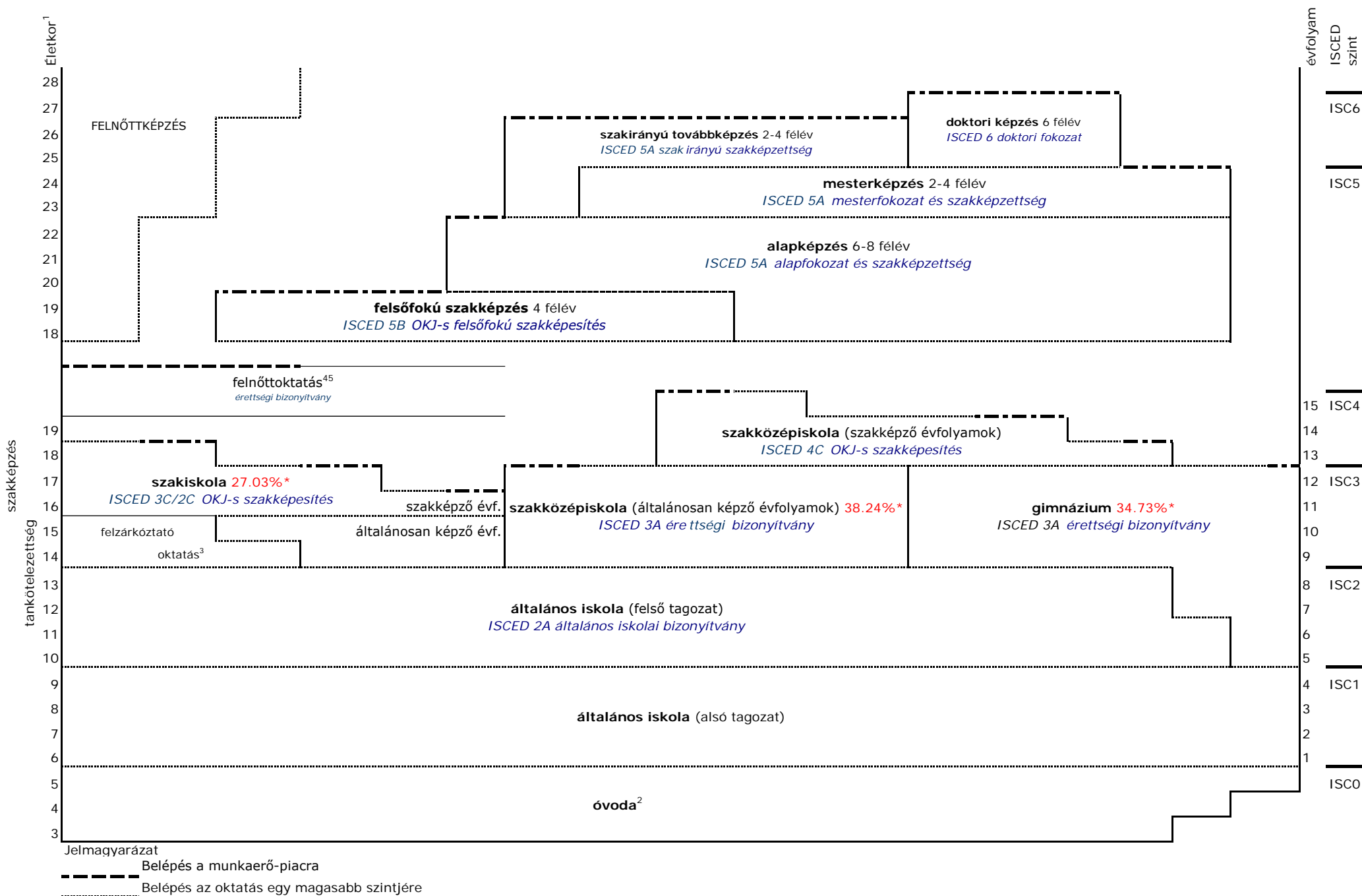
Hasznos weboldalak

Az Európai Unió és az oktatás/Oktatási és Kulturális Minisztérium. Honlap [online].

Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=861>

Tempus Közalapítvány. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.tka.hu>

¹ Az ábrában megjelölt életkor-szintek csak jelzés-értékűek. Felnőttoktatási programok az oktatás minden szintjén elérhetőek az idősebb korosztályok számára is.

² A speciális tanulási igényű tanulók gyógypedagógiai képzése a közoktatás minden szintjén folyik.

³ Az 1-2 éves felzárkóztató képzésben általános iskolai végzettséggel nem rendelkező, *15. életévüket betöltött* (az ábra nem teljesen pontos itt) tanulók vehetnek részt a szakképzés megkezdéséhez szükséges kompetenciák megszerzése céljából. Az általános iskola legalább 6 osztályát elvégzett tanulók felzárkóztató oktatásban való részvételéről kiállított bizonyítvány alapfokú iskolai végzettséget tanúsít.

⁴ **felnőttek gimnáziuma/szakközépiskolája** ISCED 3 szintű középfokú általánosan képző programok nappali munkarend szerinti vagy részdíjs felnőttoktatásban

⁵ A szakiskolák végzősei, akik megszerezték az érettségi bizonyítványt felnőttoktatásban, magasabb szintű OKJ-s képesítést szerezhetnek a szakközépiskolák szakképző évfolyamain.

A szakmai alapképzésben folyó gyakorlati képzések statisztikája

1. táblázat: A szakképző iskolák (összes szakképzési évfolyam) nappali tagozatos tanulóinak száma és megoszlása iskolatípus és a gyakorlati képzés helyszíne és formája szerint a 2007/2008. tanévben

A gyakorlati képzés helyszíne és formája	szakiskola		speciális szakiskola		szakközépiskola	
	fő	%	fő	%	fő	%
Csak iskolai tanműhelyben, csoportos formában	25757	37,63	3059	66,91	40877	62,58
Csak iskolán kívüli tanműhelyben, csoportos formában	8428	12,31	638	13,95	1677	2,57
Csak iskolán kívül egyéb munkahelyen, csoportos formában	3370	4,92	309	6,76	1024	1,57
Csak iskolán kívül, nem csoportos formában	14747	21,54	103	2,25	5218	7,99
Iskolai és iskolán kívüli tanműhelyi képzési helyen, csoportos formában	4439	6,48	341	7,46	3888	5,95
Iskolai tanműhelyi képzési helyen és iskolán kívüli egyéb formában (nem csoportos)	10415	15,21	74	1,62	5525	8,46
Egyéb formában (iskolai környezetben csoportos vagy nem csoportos formában)	1300	1,90	48	1,05	7114	10,89
Összesen	68456	100,00	4572	100,00	65323	100,00

Forrás: Oktatási és Kulturális Minisztérium

2. táblázat: A szakképző iskolák szakképző évfolyamain nappali tagozaton tanuló és egy gazdálkodó szervezet által folytatott gyakorlati képzésben résztvevő diákok száma és megoszlása iskolatípus és a gyakorlati képzés jogi formája szerint a 2001-2002. és a 2007/2008. tanévekben

Iskolatípus	2001/2002						2007/2008					
	együttműködési megállapodás		tanulószerződés		Összesen		együttműködési megállapodás		tanulószerződés		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Szakiskola	31 282	78,28	8 682	21,72	39 964	100,00	6 738	15,85	35 771	84,15	42 509	100,00
Speciális szakiskola	784	61,68	487	38,32	1 271	100,00	399	27,46	1 054	72,54	1 453	100,00
Szakközépiskola	13 109	89,60	1 521	10,40	14 630	100,00	11 808	66,76	5 880	33,24	17 688	100,00
Összesen	45 175	-	10 690	-	55 865	-	18 945	-	42 705	-	61 650	-

Forrás: Oktatási és Kulturális Minisztérium

Az állam által biztosított bárki számára elérhető szakmai továbbképzésben való részvétel mutatói

Megjegyzések:

Az **1. és 2. táblázat** az iskolarendszerű felnőttoktatásban történő részvétel mutatóit mutatják:

- a részidős/távoktatási formájú általános iskolai (ISCED 1A-2A), gimnáziumi (ISCED 3A), szakiskolai (ISCED 3C) és szakközépiskolai (ISCED 3A-4C) programokban,
- a részidős/távoktatási formájú felsőfokú szakképzési (ISCED 5B) és főiskolai /egyetemi alap- és mesterképzési programokban, illetve osztatlan képzésben (ISCED 5A), valamint
- a nappali és részidős szakirányú továbbképzési (ISCED 5A) és PhD/DLA programokban (ISCED 6).

Az **1. táblázat** a részvételi mutatókat iskolatípus és korcsoport szerint közli. A **2. táblázat** az államilag szervezett szakmai felnőttoktatás résztvevőinek számát, illetve a teljes felnőtt népességhez viszonyított arányát mutatja meg, mind a teljes létszámra, mind az államilag finanszírozott képzésben résztvevők számára vonatkozóan.

A **3.-6. táblázatok** az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés mutatóit tartalmazzák. A **3. táblázat** a résztvevők korcsoport szerinti megoszlását mutatja meg. A **4. táblázat** a felnőttképzési programok és résztvevők számát és megoszlását közli a képzés tartalma szerint. Az **5. és a 6. táblázatok** a képzést befejezők számát és megoszlását mutatják a képzés ISCED szintje, illetve belépési előfeltétele szerint. (A táblázatokban közölt teljes létszámadatok helyenként eltérnek, melynek oka az, hogy az adatszolgáltatás alapját képező "Adatlap a felnőttképzésről" egyes adatainak kitöltése a hatósági jellegű és a 25 óránál kevesebb időtartamú képzések esetében nem kötelező. Ezen adatok közé tartozik a beiratkozottak, illetve sikeres vizsgát tettek korcsoport és legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása.)

A felnőtt-tanulás az alábbi táblázatokban közölt adatokhoz képest némileg magasabb részvételi arányát állapította meg az Eurostat által koordinált, Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által végrehajtott „Felnőttoktatás, -képzés” című felmérés. E kutatás adatai szerint 2006-ban a 25–64 éves népesség 9%-a vett részt valamilyen oktatásban, képzésben a kikérdezést megelőző évben. Iskolarendszerű oktatásban a vonatkozó korosztály 2,5%-a, iskolarendszeren kívüli képzésben pedig 6,8%-a tanult.

1. táblázat: Az iskolarendszerű felnőttoktatás részvételi arányai korcsoport szerint (2006/2007)

2006/2007	15-24		15-64		25-34		25-64		35-64	
a teljes életkori csoport létszáma	1 285 976		6 931 386		1 611 696		5 645 410		4 033 714	
	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)
1. általános iskola részidős/távoktatás	1 456	0,11%	2 319	0,03%	546	0,03%	863	0,02%	317	0,01%
2. gimnázium részidős/távoktatás	20 653	1,61%	45 975	0,66%	17 111	1,06%	25 322	0,45%	8 211	0,20%
3. szakközépiskola részidős/távoktatás	21 646	1,68%	45 060	0,65%	13 966	0,87%	23 414	0,41%	9 448	0,23%
4. szakiskola részidős/távoktatás	1 767	0,14%	4 829	0,07%	1 657	0,10%	3 062	0,05%	1 405	0,03%
5. felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	869	0,07%	2 371	0,03%	1 070	0,07%	1 502	0,03%	432	0,01%
6. főiskolai/egyetemi alap- és mesterképzés részidős/távoktatás	36 665	2,85%	151 203	2,18%	80 936	5,02%	114 538	2,03%	33 602	0,83%
7. szakirányú továbbképzés	1 299	0,10%	21 372	0,31%	10 827	0,67%	20 073	0,36%	9 246	0,23%
8. Phd/DLA képzés	172	0,01%	2 728	0,04%	1 670	0,10%	2 556	0,05%	886	0,02%
Teljes felnőttoktatás (1-8)	84 527	6,57%	275 857	3,98%	127 783	7,93%	191 330	3,39%	63 547	1,58%
Teljes szakmai felnőttoktatás (3-8)	62 418	4,85%	227 563	3,28%	110 126	6,83%	165 145	2,93%	55 019	1,36%

Forrás: KSH

2. táblázat: Az államilag finanszírozott szakmai felnőttoktatásban részt vevő felnőttek száma és a 15-64 év közötti népességhez viszonyított aránya (2006/2007)

2006/2007	összesen	államilag finanszírozott	összesen %	államilag finanszírozott %
szakiskola részidős/távoktatás	4 829	4 829	0,07	0,07
szakközépiskola részidős/távoktatás	45 060	45 060	0,65	0,65
felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	2 371	1 515	0,03	0,02
főiskolai/egyetemi alap- és mesterképzés részidős/távoktatás	151 203	29 567	2,18	0,43
szakirányú továbbképzés	21 372	20	0,31	(0,00029)
PhD/DLA	2 728	0	0,04	0,00
összesen	227 563	80 991	3,28	1,17

Forrás: KSH

3. táblázat: A felnőttképzés résztvevői a teljes felnőtt népesség arányában korcsoport szerint (2007)

2007	Iskolarendszeren kívüli felnőttképzés résztvevői		Népesség
	fő	népességhez viszonyított arány (%)	
15-24	37 389	2,91	1 285 976
15-64	191 878	3,07	6 245 202
25-34	69 097	4,29	1 611 696
25-64	154 489	3,12	4 959 226
35-49	65 083	3,29	1 980 697
25-49	134 180	3,74	3 592 393
50-64	20 309	1,49	1 366 833

Forrás: SZMM

4. táblázat: A felnőttképzési programok és a képzést befejezők száma és megoszlása a képzések típusa szerint (2007)

2007	Képzések		Képzést befejezők	
	száma	%	száma	%
szakképesítést megalapozó szakmai alapképzés	422	3,33	6 493	4,24
állam által elismert OKJ szakképesítést adó	5 361	42,31	86 499	56,44

munkakörhöz, foglalkozáshoz szükséges nem OKJ szakképesítést adó	1 777	14,02	18 164	11,85
szakmai továbbképző	3 516	27,75	32 022	20,89
hátrányos helyzetűek felzárkóztató képzése	25	0,20	579	0,38
elhelyezkedést, vállalkozást segítő képzés	325	2,56	2 175	1,42
hatósági jellegű (közlekedési, hírközlési és vízügyi ágazat) képesítésre felkészítő képzés	1 238	9,77	7 288	4,76
okleveles könyvvizsgálói képesítés megszerzésére felkészítő képzés	7	0,06	34	0,02
nyelvi képzés	7 240	n/a	37 599	n/a
általános felnőttképzés	2 229	n/a	30 870	n/a
Összes szakmai (szakmai előkészítő) képzés	12 671	100,00	153 254	100,00
Összesen	22 140	n/a	221 723	n/a

Forrás: SZMM

5. táblázat: A képzést befejezők száma és megoszlása a felnőttképzésben a képzés ISCED szintje szerint (2007)

ISCED szint	Képzést befejezők	
	száma	%
2C	3 185	3.69
3C	60 941	70.62
4C	21 024	24.36
5B	426	0.49
5A	720	0.83
Összesen	86 296	100.00

Forrás: SZMM

6. táblázat: A képzést befejezők száma és megoszlása a felnőttképzésben a belépéshez szükséges iskolai végzettség szerint (2007)

Belépéshez szükséges minimum iskolai végzettség	Képzést befejezők	
	száma	%
(1) 8. évfolyam elvégzésével tanúsított iskolai végzettség	99 049	44.67
(2) szakiskola	2 139	0.96
(3) speciális szakiskola	182	0.08
(4) szakmunkásképző iskola	19 288	8.70
(5) szakközépiskola	30 257	13.64
(6) gimnázium	11 922	5.38
(7) technikum	804	0.36
(8) főiskola	18 753	8.46
(9) egyetem	203	0.09
(10) befejezett 10 évfolyam	5 272	2.38
(11) befejezett szakközépiskolai 12 évfolyam	4 130	1.86
(12) befejezett gimnáziumi 12 évfolyam	988	0.45
(0) az általános iskola 8. osztályánál kevesebb	28 758	12.97
Összesen	221 745	100.00

Forrás: SZMM

A munkanélküliek és a munkaerőpiacról való kiszorulás által fenyegetettek számára szóló képzések részvételi mutatói

Megjegyzések:

Az **1. táblázat** az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) által támogatott, a munkanélküliek, valamint a munkaviszonyban álló, de munkanélküliséggel fenyegetettek és más célcsoportok képzését szolgáló úgynevezett munkaerő-piaci képzéseken való részvétel mutatóit közli korcsoport szerint.

A **2. táblázat** a munkaerő-piaci képzések résztvevőinek megoszlását foglalkoztatottsági helyzet szerint mutatja.

A **3. táblázat** a munkaerő-piaci képzések résztvevőinek a nyilvántartott célcsoportok szerinti megoszlását mutatja be.

A **4. táblázat** a felnőttképzési normatív támogatásban részesült képzések résztvevőinek számát mutatja meg.

1. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek a felnőtt népességhez viszonyított aránya korcsoportok szerint (2007)

2007	Résztevők		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	0,99	12 774	1 285 976
15-64	0,62	38 513	6 245 202
25-34	n/a	n/a	1 611 696
25-64	0,52	25 739	4 959 226
35-49	n/a	n/a	1 980 697
25-49	0,64	22 814	3 592 393
50-64	0,21	2 925	1 366 833

Adatok forrása: ÁFSZ Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (FSZH), Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

2. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek foglalkoztatás szerinti megoszlása (2007)

2007	létszám	%
munkanélküli	38 513	92,10
alkalmazásban álló	3 303	7,90
összesen	41 816	100,00

Forrás: FSZH

3. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek célcsoportok szerinti megoszlása (2007)

2007	létszám	%
pályakezdő munkanélküli	9 499	22,72
tartós munkanélküli	1 525	3,65
munkaképtelen	682	1,63
gyermekgondozási támogatásban részesülő	213	0,51
egyéb nem említett	29 897	71,50
összesen	41 816	100,00

Forrás: FSZH

4. táblázat: A felnőttképzési normatív támogatásban részesült képzések résztvevőinek száma 2003-2007

Év	résztvevők létszáma	<i>ebből: fogyatékkal élők száma</i>
2003	5 823	669
2004	29 177	2480
2005	17 181	2953
2006	3 869	3644
2007	176	176

Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS	EGYÉB SZEREPEK		
SZAKMAI ALAPKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS FELSŐOKTATÁS FELSŐFOKÚ VÉGZETTSÉGET ADÓ PROGRAMJAI (ISCED 5A)	TANÁROK, OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	oktatói címmel járó munkakörök	főiskolai/egyetemi tanár	tantervfejlesztés, értékelés
					főiskolai/egyetemi docens	
					főiskolai/egyetemi adjunktus	
					főiskolai/egyetemi tanársegéd	
			egyéb oktatói munkakörök	nyelvtanár, testnevelő tanár, művésztanár, mérnöktanár, gyakorlatvezető, stb.		
		FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZÉS (ISCED 5B)	TANÁROK	Lásd Felsőoktatás felsőfokú végzettséget adó programjai	Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés	
	OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK		Lásd Felsőoktatás felsőfokú végzettséget adó programjai	Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés		
	(alsó-, felső-középfokú és középfok utáni szintű) SZAKKÉPZÉS (ISCED 2C, 3A, 3C, 4C)	TANÁROK	közismereti szakos tanár	szakmai tanár	tantervfejlesztés, értékelés	
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakoktató	gyakorlati oktató		
			gyógypedagógus, nevelés-oktatást segítő, nem pedagógusi munkakörök (iskolapszichológus, szabadidőszervező, stb.)			
ISKOLARENDSZEREN KIVÜLI KÉPZÉS	OKJ-S KÉPESÍTÉST ADÓ FELNŐTTKÉPZÉS (ISCED 2C, 3C, 4C)	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanár	tantervfejlesztés, értékelés		
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlati tárgyak oktatója			
			felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök			

SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS (nem-nappali ISCED 5B és 5A szintű felsőfokú szakképzés és alapképzés; ISCED 5A és 6 szintű posztgraduális képzések)	TANÁROK	ugyanaz mint az IVET esetében	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint az IVET esetében	
		FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ ÉS KÖZÉPFOK UTÁNI SZINTŰ FELNŐTTOKTATÁS (ISCED 3A, 3B, 3C, 4A, 4C)	TANÁROK	ugyanaz mint az IVET esetében	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint az IVET esetében	
	ISKOLARENDSZEREN KIVÜLI KÉPZÉS	FELNŐTTKÉPZÉS	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanárok	tantervfejlesztés, értékelés
				általános képzés tanárai	
				nyelvi képzés tanárai	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlatot oktató tanárok	
		felőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök			

* A munkakörök egyetemi vagy főiskolai jellegének megkülönböztetését a korábbi duális rendszerben (melyet 2006-tól felmenő rendszerben felvált a többciklusú képzési szerkezet) az egyetem inkább elméletigényes, illetve a főiskola inkább gyakorlat-orientált képzési jellege indokolta. Szakmai elvárások tekintetében a főiskolai tanári munkakör követelménye az egyetemi docensi munkakör követelményével vethető össze. A *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény* a tanársegédek és adjunktusok tekintetében egy átmeneti időszak után 2008-tól megszünteti az egyetemi/főiskolai jelleg megkülönböztetését.

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS		MUNKAHELY	
SZAKMAI ALAPKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS FELSŐOKTATÁS FELSŐFOKÚ VÉGZETTSÉGET ADÓ PROGRAMJAI (ISCED 5A)	TANÁROK, OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	oktatói címmel járó munkakörök	főiskolai/egyetemi tanár	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)
				főiskolai/egyetemi docens		
				főiskolai/egyetemi adjunktus		
				főiskolai/egyetemi tanársegéd		
		egyéb oktatói munkakörök	nyelvtanár, testnevelő tanár, művésztanár, mérnökstanár, gyakorlatvezető, stb.			
		FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZÉS (ISCED 5B)	TANÁROK	Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)	
				Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés	szakközépiskola	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)	
	Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés			szakközépiskola		
	(alsó-, felső- középfokú és középfok utáni szintű) SZAKKÉPZÉS (ISCED 2C, 3A, 3C, 4C)	TANÁROK	közismereti szakos tanár	szakközépiskola, szakiskola		
			szakmai tanár			
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakoktató	szakközépiskola, szakiskola tanműhely		
			gyakorlati oktató	gazdálkodó szervezet (kölségvetési szerv, üzemközi, vagy regionális képző központ vagy TISZK által üzemeltetett tanműhely, munkahely)		
			nevelés-oktatást segítő, nem pedagógusi munkakörök (gyógypedagógus, iskolapszichológus, szabadidőszervező, stb.)	szakközépiskola, szakiskola		
ISKOLARENDSZERE N KIVÜLI KÉPZÉS	OKJ-S KÉPESÍTÉST ADÓ FELNŐTTKÉPZÉS (ISCED 2C, 3C, 4C)	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanár	felnőttképzést folytató intézmények (köz- és felsőoktatási intézmények, regionális képző központok, oktatási vállalkozások, non-profit szervezetek, munkahely, kamarák, stb.)		
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlati tárgyak oktatója			
			felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök			

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS	MUNKAHELY	
SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS (nem-nappali ISCED 5B és 5A szintű felsőfokú szakképzés és alapképzés; ISCED 5A és 6 szintű posztgraduális képzések)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	
		FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ ÉS KÖZÉPFOK UTÁNI SZINTŰ FELNŐTTOKTATÁS (ISCED 3A, 3B, 3C, 4A, 4C)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola, gimnázium
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola
	ISKOLARENDSZEREN KIVÜLI KÉPZÉS	FELNŐTTKÉPZÉS	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanárok	felnőttképzést folytató intézmények (köz- és felsőoktatási intézmények, regionális képző központok, oktatási vállalkozások, non-profit szervezetek, munkahely, kamarák, stb.)
				általános képzés tanárai	
				nyelvi képzés tanárai	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlatot oktató tanárok	
	felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök				

A munkaügyi szervezet által támogatott szolgáltatást nyújtó szakemberek képesítési követelményei a 30/2000. (IX.15.) GM rendelet értelmében

- munkaerő-piaci és foglalkozási információk nyújtása, illetve helyi (térségi) foglalkoztatási tanácsadás esetében: bármely felsőfokú végzettség, továbbá munkaerő-piaci információnyújtás esetében ezen a területen szerzett két év szakmai gyakorlat;
- munka-, pálya-, rehabilitációs tanácsadás esetében: az alábbi szakképzettségek valamelyikével kell rendelkeznie:
 - munkavállalási tanácsadó végzettség (ez 1992 óta szerzhető meg),
 - szociálpedagógiai végzettség,
 - szociális munkás végzettség,
 - munka- és pályatanácsadó végzettség,
 - felsőoktatási diáktanácsadó posztgraduális végzettség,
 - tanulási és pályatanácsadó pedagógus végzettség,
 - felsőfokú mentálhigiénés végzettség,
 - pályaorientációs tanár,
 - pszichológus végzettség,
 - tanácsadó szakpszichológus végzettség, munka- és pályatanácsadó specializációval,
 - munka- és szervezetpszichológiai szakpszichológus végzettség,
 - szociális menedzser,
 - szociológus,
 - szociális szervező,
 - jogász,
 - andragógus,
 - személyügyi szervező,
 - szociálpolitikus,
 - gyógypedagógus,
 - bármilyen szakos tanár, vagy
 - igazgatásszervező;
- pszichológiai tanácsadás esetében:
 - pszichológus végzettség,
 - tanácsadó szakpszichológus végzettség, munka- és pályatanácsadó specializációval, vagy
 - munka és szervezetpszichológiai szakpszichológus végzettség;
- álláskeresési tanácsadás esetében: felsőfokú humán végzettség;
- munkaerő-piaci segítő (mentor) tevékenység esetében:
 - egyetemi szintű jogász, orvos, humánszervező, pszichológus, szociálpolitikus vagy szociológus szakképzettség; bölcsészettudományi vagy közgazdasági felsőoktatásban szerzett szakképzettség; egyetemen vagy főiskolán szerzett tanári végzettség, szociális munkás szakképzettség; igazgatásszervező, munkavállalási tanácsadó, munkaügyi kapcsolatok vagy személyügyi szervező szakképzettség,
 - az előzőekben fel nem sorolt egyetemi vagy főiskolai szintű végzettség és munkaügyi, társadalombiztosítási, személyügyi, személyzeti szakképesítés vagy szakirányú továbbképzésben szerzett személyügyi szakigazgatás-szervező szakképzettség,
 - középiskolai végzettség és államilag elismert felsőfokú munkaügyi, felsőfokú személyzeti, felsőfokú személyügyi, felsőfokú társadalombiztosítási, középfokú munkaügyi, középfokú személyügyi, középfokú társadalombiztosítási, szociális ügyintéző vagy szociális asszisztens szakképesítés.

Rövidítések jegyzéke

ÁFSZ	Állami Foglalkoztatási Szolgálat
CVET	<i>continuing vocational education and training</i> (szakmai továbbképzés, SZT)
ECTS	<i>European Credit Transfer System</i> (európai kreditátviteli rendszer)
ECVET	<i>European Credit Transfer for VET</i> (Európai Szakoktatási és Szakképzési Kreditrendszer)
EFQM	<i>European Foundation for Quality Management</i> (Európai Alapítvány a Minőség-menedzsmentért)
EKKR	Európai Képesítési Keretrendszer (<i>European Qualifications Framework, EQF</i>)
FAT	Felnőttképzési Akkreditáló Testület
FEOR	foglalkozások egységes osztályozási
FIT	Foglalkozási Információs Tanácsadó (szervezetek és bázisok)
FTT	Felsőoktatási és Tudományos Tanács
HEFOP	Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
IKT	információs és kommunikációs technológiák
ISCED	<i>International Standard Classification of Education</i> (az oktatási egységes nemzetközi osztályozási rendszere)
IVET	<i>initial vocational education and training</i> (szakmai alapképzés, SZA)
KSH	Központi Statisztikai Hivatal (<i>Central Statistical Office</i>)
LLL	<i>lifelong learning</i> (élethosszig tartó tanulás)
MA	Magyar Agrárkamara
MAB	Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság
MKIK	Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
MPA	Munkaerő-piaci Alap
NAT	Nemzeti Alaptanterv
NFI	Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NSZFI jogelődje)
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NPK	Nemzeti Pályainformációs Központ
NSZFI	Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
NSZFT	Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács
NSZI	Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZFI jogelődje)
OÉT	Országos Érdekegyeztető Tanács
OFA	Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
OH	Oktatási Hivatal
OKJ	Országos Képzési Jegyzék
OKKR	Országos Képesítési Keretrendszer
OKM	Oktatási és Kulturális Minisztérium
PAT	Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testületet
RFKB	regionális fejlesztési és képzési bizottság
SZFP	Szakiskola Fejlesztési Program
SZH	szakképzési hozzájárulás
SZMM	Szociális és Munkaügyi Minisztérium
SZVK	szakmai és vizsgakövetelmények
TÁMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TISZK	térségi integrált szakképző központ
VET	<i>vocational education and training</i> (szakképzés, szakmai képzés)